

ÖVER STOCK OCH STEN

ETT GESTALTNINGSFÖRSLAG TILL EN NATURLEKPLATS I
SKRYLLE FRILUFTSOMRÅDE

Ylva Peterson
Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU Alnarp
Examensarbete, Landskapsarkitektprogrammet
30 Hp, avancerad nivå

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap.
Område landskapsarkitektur

Svensk titel: 'Över stock och sten' - Ett gestaltungsförslag till en naturlekplats Skrylle friluftsområde
Engelsk titel: 'Over stock and stone' - A design proposal for a nature playground in the recreation area of Skrylle

Författare: Ylva Peterson

Handledare: Maria Kylin, SLU Alnarp, LTJ-fakulteten, område Landskapsarkitektur

Examinator: Ann Bergsjö, SLU Alnarp, LTJ-fakulteten, område Landskapsarkitektur
Biträdande examinator: Märjit Jansson, SLU Alnarp, LTJ-fakulteten, område Landskapsutveckling

Kurstitel: Examensarbete i landskapsarkitektur
Kurskod: EX0545
Omfattning: 30 hp
Nivå och fördjupning: A2E

Program: Landskapsarkitekturprogrammet
Ämne: Landskapsarkitektur
Utgivningsort: Alnarp
Utgivningsmånad och år: Juni 2012

Omslagsbild: Ylva Peterson
Foton och bilder: Ylva Peterson om inget annat anges
Serienamn: Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU
Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: barn, barnperspektiv, lekmiljö, lekplats, natur, naturlekplats, Skrylle friluftsområde

TACK...

till min handledare Maria Kylin för god vägledning under arbetets gång, till nära och kära för stöd och uppmuntran och till exjobbsgruppen för välbehövliga fikapauser!

Jag vill även tacka personalen på Skryllegården och från Tekniska förvaltningen i Lund för att ni tagit er tid att träffa mig och svara på mina frågor.

SAMMANFATTNING

Barn sätt att läsa av landskapet skiljer sig från vuxnas. Medan vuxna läser det som former tolkar barn det istället utifrån dess funktioner och möjligheter. Till exempel kan en stor sten fungera som ett rymdskepp och ett buskage kan betyda kojbygge. När vi planerar för barns utemiljöer tänker vi ofta på motorik och fysisk rörelse, men det är även viktigt att ta hänsyn till estetiska och sinnliga värden. Inom den nya barndomsforskningen talas det om att fånga barnens egna perspektiv. Från att de tidigare setts som objekt med särskilda behov innebär ett barnperspektiv att se dem mer subjektivt, som sociala och kulturella aktörer i ett samhälle. Barnens egna åsikter blir därmed viktiga. Ett sätt att förstå hur barn använder sin fysiska omgivning är att titta på barns egna platser som de själva har valt. Naturlika miljöer värderas ofta högre av barn och betyder äventyr och utmaning eftersom naturen erbjuder en mer komplex och varierad miljö än den som finns på traditionella lekplatser. Natur anses också ofta i allmänhet som något bra för barn och är även något vi ofta associerar tillbaka till som vuxna. Skulle en naturlekplats kunna erbjuda alla dessa positiva egenskaper i form av spänning, utmaning, upplevelser och natur?

Det här examensarbetet handlar om gestaltning av barns lekmiljöer utomhus, naturens inverkan på barn och deras lek och innehåller även ett gestaltungsförslag till en naturlekplats i Skrylle friluftsområde i Lunds kommun. I arbetet finns även en undersökande del om vad som utmärkande för naturlekplatsen som lekplats. Syftet är att göra en fördjupning i dessa ämnen och därigenom kunna nå målet som är själva gestaltungsförslaget, en naturlekplats där platsen integreras i naturen och som erbjuder en varierad lekmiljö för barn. För att nå målet har litteraturstudier som behandlar ämnena gestaltning för barn och naturens påverkan på barn och deras lek gjorts. Studiebesök har gjorts på befintliga platser med naturlek för att på så sätt ge en uppfattning om vad en naturlekplats är för något. Till sammans med inventering och analys av Skrylle friluftsområde har detta resulterat i ett förslag till en naturlekplats.

Naturlekplatser erbjuder ofta ett mer öppet tilltal. Traditionella lekredskap som gungor och rutschkanor talar i större utsträckning om vad och hur barnen ska leka medan naturlekplatser istället tar fasta på omgivningens karaktär som terräng och vegetation i ut-

formningen. Detta skapar tillfälle för fri association och lek. Ofta är den även utformad för större fysisk aktivitet än den traditionella, så som redskap av hinderbanekaraktär.

I förslaget har platsens befintliga topografi utnyttjats till olika sorters lek på naturlekplatsen. Olika vegetationskaraktärer har gett inspiration till lekplatsens olika delar där det ska finnas utrymme för både fysisk rörelse och utmaning och även mer sinnliga och kreativa aktiviteter. Den estetiska aspekten tillgodoses genom en tydlig formgivning, färg och materialval. På detta sätt har naturen integrerats i naturlekplatsen och en varierad och intressant lekmiljö har skapats.

ABSTRACT

The way children perceive the landscape differs from that of adults. Whereas adults see it as shapes, children interpret its functions and potentials. For example, a big rock can be used as a spacecraft and shrubbery can offer the possibility of building dens. When we plan children's outdoor environment we often think in terms such as motor activity and physical movement, but it is also important to consider values of aesthetics and sensuousness. New research about children often deals with the ability to capture children's own perspective. Previously being seen as objectives with special needs, they are now seen as social and cultural participants in a society. Children's own opinions consequently become important. One way to understand how children use their physical surroundings is to look at places they have chosen by them selves. Environments with nature are often higher valued by children than urban built environments, because nature offers more complexity and diversity than the traditional playground. Nature is often considered as something good for children and is also something we can re-associate to as adults. Could a nature playground possibly offer all these positive features such as excitements, challenges, experiences and nature?

This master's thesis is about the design of children's play environments outdoors, nature's effect on children and their play. It also includes a design proposal for a nature playground in the outdoor recreation area of Skrylle, situated in the municipality of Lund. There is also an investigative part about what is characteristic for a nature playground as a place for play. The objective of this master's thesis is to investigate these subjects and thereby reaching the goal, which is the design proposal, a nature playground where the site is integrated with nature and offers a diverse play environment for children. To reach the goal, literature studies about design for children and nature's effect on children and their play, have been conducted. Field studies at existing sites with nature play have been done in order to yield an idea of what is characteristic about a nature playground. Together with stocktaking and analysis of the recreation area of Skrylle, all of this resulted in a design proposal for a nature playground.

Nature playground often offers a more open use. Traditional equipment such as swings and slides let the children know about how

and what they should play, whilst nature playgrounds draw on the surrounding's character such as terrain and vegetation. That creates occasions for free association and play. It is also often designed for more physical challenges than the traditional playground.

The proposal has used the existing topography to inspire to different types of play. Different vegetation characteristics has inspired the playground's different parts where space for both physical and challenging activities as well as more creative and sensuous activities are accommodated. The aesthetic aspect is provided with a clear design, colour and choice of material. In this way nature is integrated in the nature playground and a diverse and interesting play environment is created.

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	4		
ABSTRACT	5		
INLEDNING	9		
BAKGRUND	10		
SYFTE OCH MÅL	10		
FRÅGESTÄLLNINGAR	10		
HUVUDFRÅGA	10		
SEKUNDÄRA FRÅGOR	10		
METOD	11		
PROCESS	11		
LITTERATURSÖKNING	12		
SAMTAL OCH MÖTEN	12		
BESÖK PÅ REFERENSPLATSER	12		
ANALYS OCH INVENTERING	13		
SKISSANDE	13		
AVGRÄNSNINGAR	13		
UTGÅNGSPUNKTER	15		
GESTALTA OCH PLANERA FÖR BARN	16		
BARNKONVENTIONEN	16		
ATT SE TILL BARNENS BÄSTA	16		
BARNPERSPEKTIV OCH BARN PERSPEKTIV	16		
PLATSER FÖR BARN	17		
		BARNNS EGNA PLATSER	17
		HISTORIK	18
		BYGGLEKPLATSEN	18
		LEKPLATSEN IDAG	20
		NATUREN SOM LEKPLATS	21
		NATUR SOM BEGREPP	21
		BARNDOMEN SAMMANKOPPLAD MED NATUREN	22
		NATURENS BETYDELSE FÖR BARN	23
		LANDSKAPETS BETYDELSE FÖR LEKEN	23
		SINNLIGHET OCH FYSISK RÖRELSE I LEKEN	24
		LEK OCH SÄKERHET	24
		RÄTT TILL RISKER	24
		LAGAR OCH REKOMMENDATIONER	25
		DEN GEMENSAMMA EUROPEISKA STANDARDEN	25
		EXEMPEL PÅ PLATSER MED NATURLEK	27
		BESÖK PÅ NATURLEKPLATSER	29
		FUNDERINGAR INFÖR BESÖKEN	29
		NATURLEKPLATSEN I SKÅNES DJURPARK	30
		HIMMELHØJ, KÖPENHAMN	32
		NATURLEKPLATSEN I VALBYPARKEN, KÖPENHAMN	37

NIMIS	40	BESKRIVNINGAR AV LEKPLATSENS OLIKA FUNKTIONER OCH REDSKAP	68
VAD ÄR EGENTLIGEN EN NATURLEKPLATS?	43	SLUTREFLEKTION	81
SAMMANFATTNING	44		
ANALYS OCH FÖRSLAG	45	UTMANINGEN I ATT FÖRANKRA ETT FÖRSLAG I EN TEORI	82
SKRYLLE	46	HUR GÖR MAN EN NATURLEKPLATS?	82
INTRODUKTION TILL OMRÅDET	46	ATT GESTALTA UR ETT BARNPERSPEKTIV	83
SKRYLLESKOGEN	48	NATUREN OCH BARNEN – DEN SJÄLVKLARA KOMBINATIONEN	83
NATURRESERVAT	48	FÖRSLAGET	84
NATURSTIGAR OCH MOTIONSSPÅR	49	METODEN OCH PROCESSEN	85
NATURLEKPLATSENS PLACERING	50	SLUTORD	85
FYRA ALTERNATIVA PLATSER	50	REFERENSLISTA	86
HUR ANVÄNDS SKRYLLE FRILUFTSOMRÅDE	50	LITTERATUR	86
FÖR OCH NACKDELAR UR ETT BARNPERSPEKTIV	51	MUNTLIGA KÄLLOR	87
BJÖRKDUNGEN	52	BILDER	87
BOKSKOGEN	54		
SNÅRET	56		
GLÄNTAN	58		
DET SLUTLIGA VALET AV PLATS	60		
GLÄNTANS OLIKA KARAKTÄRER	62		
FÖRSLAGET	64		
RIKTLINJER	64		
FORM OCH KONCEPT	65		
ÖVERGRIPANDE BESKRIVNING	66		
ILLUSTRATIONSPLAN	67		

INLEDNING

BAKGRUND

Naturen anses i allmänhet som något gott och människor uppmanas ofta att ge sig ut i naturen för att må bra. Inte minst för barnen tycker vi att naturen är viktigt. De flesta har nog positiva minnen av naturen i sin barndom och vi vill gärna att våra egna barn också ska få chans att uppleva den. Detta blir särskilt viktigt i en värld där städer blir större och tätare och där allt färre bor på landet. I och med det har naturen blivit mindre självklar i våra liv, men kanske också därför viktigare. De tillfällen då vi får chans att uppleva lite av den blir betydelsefulla och det är därför av vikt att kunna skapa sådana tillfällen. Barn som bor i staden kanske inte alltid är så intresserade av att följa med ut till något naturområde, men genom att skapa platser i naturen som särskilt attraherar dem eller genom att ta in lite av naturen in till staden så kanske naturen återigen kan bli något mer självklart, och något som genom lek lockar och väcker nyfikenhet. Kanske kan naturlekplatsen vara ett svar på det?

Våren 2011 läste jag en artikel i Sydsvenskan om Skryllefriluftsområde och Skryllegårdens nya intendent som skulle tillträda under hösten 2011. Ett önskemål från föregående intendent, som artikeln även nämnde, var att en naturlekplats skulle anläggas i friluftsområdet. Skrylle friluftsområde är ett naturområde mellan Dalby och Södra Sandby i Lunds kommun. Området är ett naturreservat med motionsspår och gym och som ger människor möjlighet till att vistas i natur. Vid kontakt med personalen på Skryllegården, som är motions- och friluftsanläggningen i anslutning till området, bekräftades önskemålet om en naturlekplats som en önskan från både friluftsfrämjandet som driver Skryllegården och från kommunens sida som de som äger området. På så sätt fick jag idén till att göra ett förslag till en naturlekplats i mitt examensarbete.

För att kunna göra ett förslag på en naturlekplats måste jag veta vad en naturlekplats är för något. Jag tror inte att jag någon gång ens har reflekterat över begreppet innan jag började med det här arbetet. En del av arbetet har därför inneburit att definiera vad som kännetecknar en naturlekplats som en typ av lekplats. Jag ville också i och med det här arbetet undersöka naturens påverkan på barn och deras lek. Att det är något som är bra för barn tar vi ofta för givet, men vad ligger bakom denna koppling mellan barn och natur, och på vilket sätt är den bra?

Jag såg det som en utmaning att försöka skapa en lekplats som är integrerad i naturen, samtidigt som jag funderade över vad man bör tänka på när man gestaltar för barn och om det finns några bakomliggande tankar kring det. Gestaltning av fysiska miljöer för barn är något som jag har saknat under utbildningen och något som jag vill veta mer om.

I mitt examensarbete har jag fördjupat mig i dessa frågor angående naturens betydelse för barn och gestaltning av barns utemiljöer. Med det som bakgrund har jag gjort ett förslag till en naturlekplats i Skrylle friluftsområde.

SYFTE OCH MÅL

Syftet med arbetet är att fördjupa mig i ämnena naturen som lekplats samt gestaltning av barns utemiljöer.

Målet med arbetet är att ta fram ett förslag till en naturlekplats i Skrylle friluftsområde.

FRÅGESTÄLLNINGAR

HUVUDFRÅGA

- Hur kan en naturlekplats i Skrylle friluftsområde utformas så att platsen integreras i naturen och skapar en plats som inspirerar till olika sorters lek?

SEKUNDÄRA FRÅGOR

- Vad har naturen för inverkan på barn och deras lek?
- Vilka egenskaper kännetecknar en god lekmiljö utomhus?

METOD

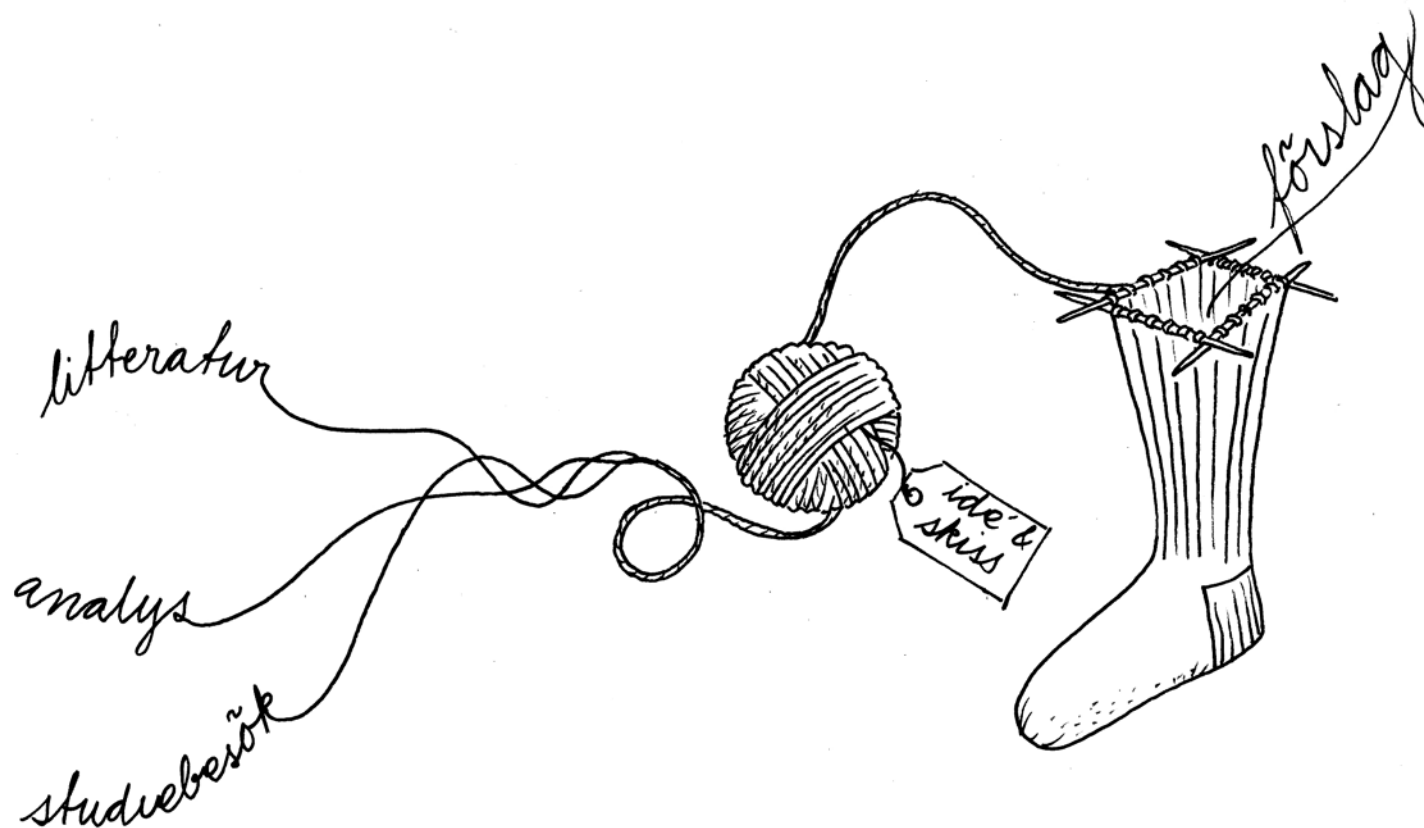
PROCESS

Arbetet är ett resultat av en process där olika metoder vävts samman. Processen har inte varit en rak linje utan snarare något som gått i loopar. I början gick mycket tid åt till litteratursökning och till att läsa och anteckna, men jag var jag även ute mycket i Skrylle friluftsområde och gjorde de första studiebesöken på de befintliga platser med naturlek som jag efterhand valde ut. Samtidigt som jag genom litteraturen började formulera och skriva de teoretiska utgångspunkterna i arbetet började jag samla på mig idéer och skissa i huvudet.

Skrivandet var som intensivast i början av arbetet men jag har hela tiden återkommit till texten och bearbetat den allt eftersom. Som ett resultat av litteraturstudierna och besöken på exempelplatserna

kunde jag så småningom också börja formulera vad en naturlekplats är för något och vad som är utmärkande för den. Mot slutet kom illustrerandet av gestaltningen att bli den mest intensiva delen av arbetet innan allting tvinnats samman till en slutprodukt. Skissandet har egentligen pågått under hela arbetet, först som idéer i huvudet eller som små markeringar i kartmaterialet under analyserna. Senare för att ge fysisk form åt idéerna och slutligen för att komma fram till ett förslag. I processen har digitalkameran varit ett oumbärligt redskap för att dokumentera och analysera samt gett möjlighet att i efterhand kunna gå tillbaka och reflektera.

De metoder jag har använt mig av, skissande, platsanalys, studiebesök och inventering är välkända metoder inom landskapsarkitektyrket och metoder som använts i kurser under min studietid på landskapsarkitektprogrammet. Därför kändes de självklara och logiska för mig att använda. Att se andra platser och att analysera platsen för gestaltningen är metoder som ger inspiration och förståelse som sedan kan användas i det nya förslaget.

LITTERATURSÖKNING

Den litteratur jag har använt mig av i arbetet började med några tips från min handledare. Med hjälp av dessa tips fick jag en plattform att utgå ifrån. De flesta artiklar har jag hittat med hjälp av databasen Scopus som finns att tillgå genom SLU:s bibliotek. Annan litteratur i form av böcker och fysiska tidskrifter har även den gått att få tag igenom SLU:s bibliotek antingen på plats eller genom beställningar från andra bibliotek. Ofta har jag kunnat hitta ny intressant litteratur i artiklars och böckers referenslistor och på så sätt kunnat söka mig vidare. Litteraturen har omfattat både vetenskapliga artiklar och avhandlingar samt böcker och artiklar av mer populärvetenskaplig karaktär.

SAMTAL OCH MÖTEN

Innan arbetets början tog jag kontakt med personal på Skryllegården för att höra mig för om intresset för en naturlekplats på Skrylle friluftsområde. Då intresse fanns besökte jag under arbetets gång Skrylle friluftsområde och Skryllegården ett antal gånger. Under några av dessa besök träffade jag även personal på Skryllegården och vid ett tillfälle även personal från tekniska förvaltningen i Lund.

Inför mötena med personalen på Skryllegården, den nuvarande intendenten, Jenny Gustafsson den före detta intendenten, Sven Engberg samt ordförande för friluftsförbundet Håkan Larsson, förberedde jag mig genom att tänka ut vad jag ville få ut av samtalen. Dessa möten gav mig framförallt en bra bild av deras syn på Skrylleområdet funktioner och värden, samt vad de ville ha ut av en naturlekplats.

Ett möte med personal från Lunds Tekniska förvaltning, Peter Jonsson och Lena Ingvad tillsammans med Skryllegårdens intendent, ägde även det rum ute på Skrylleområdet. Syftet med detta var främst att diskutera alternativa placeringar av naturlekplatsen, men gav mig också ytterligare en bild av funktionen med en naturlekplats på Skrylleområdet.

BESÖK PÅ REFERENSPLATSER

För att få inspiration och en bild av hur en naturlekplats kan fungera och se ut valde jag fyra olika platser som på något sätt kan defini-

eras som naturlekplatser. Jag var intresserad av att undersöka vad det var som gjorde dessa platser till naturlekplatser. De platser jag valde att besöka är alla av olika karaktär men med naturen på något sätt som gemensam nämnare. Antingen genom sitt läge i landskapet eller genom sitt koncept. Egentligen valde jag inte platserna utifrån deras skiftande karaktär, utan olikheterna var istället något jag kunde konstatera efter besöken. Det intressanta var att de alla i någon bemärkelse ändå fungerade som naturlekplatser.

Platsbesöken var något jag ägnade mig åt i början av arbetet för att kunna ha så stor nytta som möjligt av det under resterande tid. Då jag från början inte kände till en enda naturlekplats valde jag helt enkelt de platser jag först kom att höra talas om. Undantaget är Nimis, som egentligen inte är en lekplats och som jag besökt vid tidigare tillfällen, men som jag ändå tidigt kom att tänka på och ändå ville ta med i sammanhanget eftersom det är en plats i natur som lockar till lek och äventyr.

De platser jag besökt är:

- Naturlekplatsen i Skånes djurpark i Höör
- Himmelhöj, Vestamager Köpenhamn
- Naturlekplatsen i Valbyparken i Köpenhamn
- Nimis i Kullabergs naturreservat

Besöken har dels varit en del av arbetets process genom att de gett inspiration och idéer samtidigt som det har varit en metod för att skapa en bild och en förståelse av vad som gör en plats till en naturlekplats. Inför besöken hade jag formulerat ett antal frågor som en hjälp för mig själv för att veta vad som skulle undersökas. De frågor jag har ställt mig har haft som syfte att uppmärksamma saker som materialval, läget i landskapet, hur platsen används, hur stor roll naturen har på platsen och så vidare.

Förutom inspirationen som fås genom att göra platsbesök på befintliga platser är det ett sätt att få insikt i hur platser används och fungerar. Det är av värde när man skapar nya platser. Att vistas fysiskt på en plats är ett sätt att förstå och uppleva den. Genom att titta på befintliga platser tillhandahålls en slags erfarenhet som är svår att få på annat sätt eftersom alla platser är unika. Meningen

är inte att kopiera en plats, utan istället använda förståelsen för hur platsen är utformad utifrån befintliga egenskaper och förutsättningar som är speciella för just den platsen.

ANALYS OCH INVENTERING

Under examensarbetets gång har jag besökt Skrylle friluftsområde flera gånger för att lära känna området och hitta en lämplig plats för naturlekplatsen. Då friluftsområdet är stort har jag främst rört mig i de delar som ligger i anslutning till Skryllegården inom en 500-meters radie. Det var även ett önskemål från personalen på Skryllegården att naturlekplatsen lätt skulle kunna nå därifrån. Under besöken har jag översiktligt analyserat rörelsemönster, aktiviteter och naturtyper inom området för att hitta ett lämpligt läge för naturlekplatsen. På så sätt fann jag ett antal olika alternativ för naturlekplatsens placering. Dessa har jag analyserat i en mer detaljerad skala. Det jag främst har tittat på då är platsens rumslighet, tillgänglighet och vegetationstyper. Jag har även tagit hänsyn till om platserna har kunnat erbjuda variation i form av terräng och vegetation och försökt att se det ur ett barnperspektiv.

De alternativ som jag ansåg vara mest intressanta ur det perspektivet har jag även gjort en inventering av för att kunna rita upp en situationsplan på hur platserna ser ut idag, och för att sedan kunna använda som underlag till ett förslag. Med hjälp av kartunderlag, måttband, skalstock, papper och penna har jag då mätt ut platsens olika egenskaper så som träd, gläntor, täta buskage, stenmurar och sluttningar. Jag har varit så noggrann som möjligt, men i vissa fall har det inte varit möjligt att mäta ut varje träds exakta placering, då det till exempel har gällt täta dungar med mycket ungträd eller stora ytor av träd. Jag har då försökt att mäta in dem som kommer ha betydelse för utformningen av naturlekplatsen.

SKISSANDE

Skissandet har fungerat som ett verktyg för att hitta en form och ett sätt testa idéer på. Att skissa mer övergripande på platsens utformning hjälpte mig att anpassa förslaget till platsens topografi samt att hitta en logisk form med ett naturligt flöde rent formmässigt. Under skissprocessen har det även varit av stort värde att besöka platsen för att på så sätt kunna göra nödvändiga ändringar och mer detaljerat anpassa utformningen till platsen.

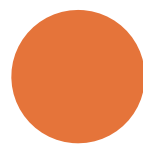
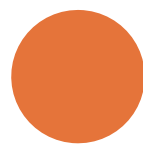
AVGRÄNSNINGAR

Jag har valt att begränsa min teoretiska fördjupning till ämnen som känns relevanta för förståelsen om hur man gestaltar för barn och naturens betydelse för barn, och som på något sätt kan underbygga ett gestaltungsförslag av en naturlekplats. Dessa ämnen har varit gestaltning av fysiska miljöer för barn, kopplingen mellan natur och barn, naturen och landskapets betydelse för leken samt lite om lekplatsens uppkomst och utveckling. Jag har även för att öka förståelsen definierat barnperspektiv och natur som begrepp.

Jag har valt att inte göra någon undersökning ur barns perspektiv genom intervjuer med barn eller liknande då det i sig skulle kräva fördjupade studier. Jag har istället valt att lägga mycket tid på litteraturstudier, analys och beskrivning av platsval, samt analys och studiebesök på exempelplatser samt det slutliga gestaltungsförslaget. Geografiskt sett har jag avgränsat studiebesöken till platser i Skåne och Danmark som har varit möjliga att nå genom dagsutflykter.

Själva förslaget avgränsas till en övergripande illustrationsplan i skala 1:400 som kompletteras med illustrationer och beskrivningar av koncept och idé. Jag har inte gjort några detaljrutningar då det inom examensarbetets ramar inte funnits tid för det eller känts relevant sett ur arbetets mål.

UTGÅNGSPUNKTER

GESTALTA OCH PLANERA FÖR BARN

BARNKONVENTIONEN

Den 20 november 1989 antogs FN:s barnkonvention och idag har nästan alla länder bundit sig till att förverkliga den. Den ger en universell definition av vilka rättigheter som borde gälla för alla barn i hela världen och ska gälla oavsett kultur och religion (Barnombudsmannen 2011b). Enligt Boverket är det är det särskilt artikel 3 och 12 av barnkonventionens 54 artiklar som får betydelse i samhällsplaneringen (Boverket 2000 s 17).

På barnombudsmannens hemsida (2011a) finns alla barnkonventionens artiklar att läsa. Artikel 3 talar där om att barnets bästa alltid ska komma i första hand vid alla åtgärder gällande barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ (Barnombudsmannen 2011a). Det innefattar alltså även sådana åtgärder som rör samhälls- och trafikplanering, kultur och fritid samt barnets påverkan av medier, utbildning och hälsa (Boverket 2000 s 18). I artikel 12 står det att alla barn har rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör barnet och det står även att barnet ska beredas möjlighet till detta (Barnombudsmannen 2011a). FN:s barnkommitté har slagit fast att staternas ansvar att förverkliga artikel 12 inte får vara beroende av ekonomiska resurser (Boverket 2000 s 29-30).

ATT SE TILL BARNENS BÄSTA

I och med den industriella expansionen i slutet på 1800-talet flyttade ett stort antal människor från landsbygden in till städerna. Arbarklassens familjer bodde där trångt i dåliga bostäder och barnen lämnades i stor utsträckning ensamma under dagarna och syntes då ofta på stadens gator och offentliga platser. Myndigheterna och det etablerade borgarskapet började se dessa miljöer som farliga för barn, med trafikfaror och som plats för sjukdomsspridning, sociala problem och kriminalitet. Så småningom blev även den ökade bilismen en orsak till ökad olycksrisk för barn. Barns säkerhet kom att uppmärksammas allt mer och kulmen nåddes på 70-talet då flera utredningar gjordes för att förebygga barnolycksfall. (Rasmusson 1998 s 22-32)

Enligt Bodil Rasmusson (1998) blev barns behov och att skydda dem en viktig hälso- och socialpolitisk fråga under 1900-talet. Intresset för barns hälsa och utveckling är av stort värde, men hon talar även om anledningar att kritisera denna uppmärksamhet riktad mot barn. Kritiken gäller bland annat det ensidiga uppifrånperspektiv som länge dominerade där barn betraktades som objekt (Rasmusson 1998 s 36). Under 80-talet ökade istället intresset för barns egen kultur, kamratrelationer och politiskt inflytande. Barnperspektiv blev ledordet i intresset för barns egna utsagor. Från att ha studerat barn som objekt har man övergått till att istället betrakta dem mer subjektivt (Kylín m. fl. 2001 s 64).

Redan 1967 tillsattes en utredning angående tätortsmiljöns utformning med hänsyn till hur barn använde den (Rasmusson 1998 s 29). Men runt millennieskiftet började man även diskutera barns egen medverkan i stadsplaneringen och utformning av närmiljön (Kylín 2010 s 170, 172). I rapporten Unga är också medborgare föreslog Boverket (2000) på uppdrag av regeringen metoder för hur barns och ungas inflytande ska förverkligas i frågor som rör trafik- och samhällsplanering. Boverket anser att för att man ska kunna förstå och fånga upp barns och ungdomars upplevelser och behov är mötet mellan dem, planerarna och politikerna viktigt. Det bör därför ske i för barnen naturliga miljöer såsom skolan, föreningar och ungdomsgårdar (Boverket 2000 s 65-69). Boverket poängterar både att barnkonventionen och plan- och bygglagen ger barn och ungdomar rätt att påverka sin omgivning. I plan- och bygglagen beskrivs detta som medborgarinflytande där ingen åldersgräns anges för vilka som kan ha inflytande (Boverket 2000).

BARNPERSPEKTIV OCH BARN PERSPEKTIV

Senare tids forskning har visat att barns perspektiv kan skilja sig från vuxnas perspektiv och att barn och vuxna uppfattar och beskriver sin verklighet olika (Kylín m. fl. 2001 s 63). Bodil Rasmusson (1998 s 72) skriver att det faktum att vi själva har varit barn både utgör ett hinder för vår förståelse och grunden för vår inlevelse i barns värld. Att vi själva varit barn gör att vi tror att vi förstår samtidigt som vi hindras av våra vuxencentrerade tankar, menar hon.

Gunilla Halldén (2003) har reflekterat över begreppet barnperspek-

tiv. Idag används begreppet i politiska sammanhang men även inom forskning och vetenskap. Därför är det, enligt Halldén, viktigt att granska begreppets innebörd. Men hon vill samtidigt inte slå fast en slutgiltig innebörd utan betonar att det är ett mångtydigt begrepp.

Skillnaden mellan barnperspektiv och barns perspektiv ligger i vem som formulerar perspektivet, barnen själva eller någon som företräder dem. Inom politiken är barnperspektiv som sammanskrivet ord något som syftar till verka för barnens bästa eller att studera en kultur som är skapad för barn. Som två ord innebär det istället att utgå från barnets egna uppfattningar eller att fånga en kultur som är barnets. För att ur ett barnperspektiv uppmärksamma konsekvenserna av politiska beslut är det inte alltid nödvändigt att informationen kommer från barnet självt (Halldén 2003 s 13).

Inom den nya barndomsforskningen talas det om att fånga barns perspektiv. Man förespråkar metoder där barn studeras som social grupp. Men det är inte heller här alltid nödvändigt att arbeta med barnen som informanter utan det som är viktigt är att studera de strukturer som utgör villkoren i barns liv (Ibid 2003 s 13-14).

Enligt Halldén (2003 s 15) innebär barnperspektiv också att se barn som intressanta i sin egen rätt och som sociala aktörer i ett samhälle. Inte bara som människor på väg mot att bli vuxna.

PLATSER FÖR BARN

Runt förra sekelskiftet förändrades synen på barn då man började se staden som en dålig miljö för barn att växa upp i. Ett behov av att kontrollera och kompensera barnen uppstod vilket man gjorde genom att planera för speciella platser avsedda för barn så som lekplatser och därefter skolgårdar (Kylin 2004 s 21).

På 1960-1970-talet forskades mycket om barns behov gällande ytor och aktiviteter vilket resulterade i kvantitativa data om t ex hur långt barnen rör sig från hemmet och hur stora ytor de behöver för olika aktiviteter. Informationen användes på ett objektivt sätt i byggandet av städer och platser för barn. Fram tills i dag har det oftast fokuserats på hur barnets livsmiljö kan mätas kvantitativt och fortfarande handlar planering ur barnperspektiv i stor utsträckning att skapa separerade platser för barn (Kylin 2010 s 167-170).

Roger Hart skriver (1982) om vikten att tänka på barn i designen i hela utomhusmiljön istället för att endast planera för barn på särskilda platser. En sak som då är viktigt är att se till den lilla skalan som ingår i barns preferenser. Landskapsplanerare tänker vanligtvis på motorik och fysisk rörelse när de planerar och designar för barn eftersom det är viktigt för deras fysiska hälsa. Men det är lika viktigt att ta hänsyn till möjligheten för sinnlig och estetisk utveckling, utveckling av kompetens och självständighet, samarbete med andra och erfarenhet av andra levande ting för barnens psykologiska och existentiella värde. Detta kan, enligt Hart (1982), endast uppnås genom platser som barnen kan nå själva. Lekplatser är bra för fysisk aktivitet och motorik, och för små barn tillsammans med sina föräldrar, men tillgodoser inga andra områden för barns utveckling (Hart 1982 s 34-35). Eva Norén-Björn (1977 s 40) menar att det kan bli fel att göra särskilda miljöer för lek när man ser till leken som en del av barnets totala utveckling. Det är istället viktigt att skapa miljöer för rika upplevelse- och uttrycksmöjligheter där barnet kan bestämma själv om det vill delta genom lek.

Nic Nilsson (2003) radar upp ett antal detaljer som gör utomhusmiljön mer attraktiv för barn. Dessa är: nivåskillnader – för överblick och rumslighet, lutningar – för pulkaåkning m.m., gömställen, bra buskar – slitstarka och rumsbildande, träd – för klättring och skugga, gräsytor – för olika lekar, hårda ytor – för cykling, bollspel mm samt löst material – som blad, pinnar och kastanjer. Att medvetet utforma till exempel räcken, kantsten, källartrappor, kupering och vegetation kan tillsammans med ursprungliga tillgångar så som bergknallar, sumpig mark, risiga buskage och kullfallna träd kan bli tillgångar i en rik utemiljö (Nilsson 2003 s14, 28).

BARNS EGNA PLATSER

Att dra lärdom av barns egna platser, samt att betrakta barn som sociala och kulturella medborgare istället för biologiska varelser, kan vara ett sätt att närma sig barnperspektivet i planeringssammanhang enligt Maria Kylin (2010 s 174). I en studie av Wendy Titman (1994) undersöktes hur barn läser utomhusmiljön. Det framgick att barnen var mycket medvetna om skillnaden mellan platser som uppskattades av de vuxna och de som inte gjorde det. Barnen var kritiska till att vuxna inte brydde sig så mycket om den mer natur-

lika miljön och de platser som barnen själva använde och besökte. Platser de hittat själva värderades mycket högre än de som var designade för dem (Titman 1994 s 27-29). Enligt Titti Olsson Lieberg (2006) är det inte självklart att barn och vuxna upplever den fysiska miljön på samma sätt. Barn använder den fysiska miljön med hela kroppen och när de ska beskriva den berättar de vad de gör på platsen. När vuxna beskriver en plats talar de istället om hur den ser ut. En vacker och grön plats kan därför tyckas vara idealisk ur en vuxens synsätt, medan den för barn kan kännas död och tråkig eftersom det inte vistas några människor där (Olsson Lieberg 2006 s 6).

Att hitta egna platser gör att barn lär känna både sig själva och sin närmiljö. Det leder också till att de kan känna sig trygga i sin omgivning samtidigt som de får uppleva spänning och utmaning (Olsson Lieberg 2006 s 3). Barn gör ofta anspråk på platser som inte ägs av någon eller överblivna platser (Nilsson 2003 s 11). Enligt Maria Kylin (2010) kan barnens platser se mycket olika ut, men gemensamt för dem är att barnen kallar dem för kojor. De kan finnas under buskar, i grenar, i träd, bakom stenar, elbyggnader och under trappor. Naturlika, gärna lite ovärdade vegetationstyper i flera skikt som skapar insynsskyddade slutna rum är mer lockande än andra (Kylin 2010 s 175-176). I Kylins studie om barns egna platser tyckte många av barnen att det var viktigt att kojor var hemliga. En del barn beskrev även att vuxnas ”prydliga” utemiljö gör det svårare för dem att hitta egna platser (Ibid 2010 s 177). När barnen i hennes studie skulle beskriva sina platser beskrevs de ofta utifrån sinnliga och subjektiva upplevelser. Kroppens rörelse och aktivitet är viktiga som redskap för barn då de förändrar och interagerar med den fysiska miljön. Den fungerar som utgångspunkt för att uppfatta omgivningen runt omkring dem.

Men det är inte alla platser som duger till de aktiviteter som barnen berättar om. De kräver vissa karaktärs- och miljöegenskaper och det är genom beskrivningen av dessa som arkitekten och planeraren kan få ökad förståelse och inlevelse att dra nytta av i sitt arbete (Ibid 2010 s 179-180). Vuxna läser av landskapet som former medan barn tolkar det utifrån dess funktioner. Metoder som fokuserar på strukturer och funktioner i den fysiska miljön är därför passande för att beskriva naturlika miljöer som lekplatser för barn (Fjørtoft 2000 s 85).

LEKPLATSEN

HISTORIK

I Sverige började offentliga lekplatser planeras i slutet av 1800-talet och de första lekplatserna kom till 1902 i Stockholm. Först bestod de endast av sandhögar men 1913 anvisades medel till lek- och förströelsematerial till de mindre barnens lek i parkerna (Rasmusson 1998 s 47). Lekplatserna sågs som en lösning på alla problem kring barn och stadsmiljö och det var i första hand vuxenaspekterna som dominerade införandet av lekplatser. Ofta var en anledning att barn ansågs slita på parkerna. Så småningom insåg politikerna lekplatsens värde och 1936 kom ett förslag om att anställa ”parktanter”. 1963 fanns 102 lekparkar i Stockholm, många med anställda lekledare. Deras uppgift var att bevaka barnen, organisera lekar och stimulera till självverksamhet. Lekmaterialet på lekplatserna skulle vara fysiskt utvecklande, uppmuntra till konstruktiv lek och fantasilekar (Rasmusson 1998 s 48-49). På 50-talet kom även lekplatsen till bostadsområdena och hade då även lekredskap som rutschkanor, sandlådor och gungor (Boverket 2000 s 54).

På 70-talet framfördes genom forskning och utredningar att barns lek inte var helt möjlig att kontrollera eller inhägna, och det ansågs bättre att hela utemiljön skulle utformas så att den fungerade till lek. Men forskare och pedagoger menade ändå att lekplatsen hade betydelse för viktiga funktioner så som demokratisk fostran, pedagogisk miljö, fysisk träning och som en plats för att kompensera barnen för stadsmiljöns brister. Skapandet och det kreativa i leken betonades, men barnens egen förmåga ansågs vara begränsad och leken skulle utvecklas under kontrollerade former (Rasmusson 1998 s 50-52).

BYGGLEKPLATSEN

I Danmark debatterades frågan om barns frihet redan vid 1900-talets början och man förstod tidigt att det behövdes något annat än den typ av lekplats som först anlades. Danske trädgårdsarkitekten C. Th. Sørensen väckte idén om att göra något annorlunda och 1943 öppnade den första ”skrammel-legepladsen” (”skräplekplats” på svenska) i Emdrup i Danmark. Stadsträdgårdsmästare Arvid Bengtsson som har varit en viktig förgrundsgestalt i Sverige i

frågor om barn och lek och besökte ”Skrammel-legepladsen” i Emdrup 1945 (Rasmusson 1998 s 53-54). Bengtsson (1994) beskriver lekplatsen som ett gräsfält där barnen lekte och byggde med alla handa saker och skräp som fanns att tillgå för stunden. I brist på byggmaterial efter kriget använde de sig av brädstuppar, grenar, gammal takpapp och rivningstegel och byggde tillsammans med en lekledare. Lekglädjen hos barnen gick inte att ta miste på. Trots det uppfattas lekplatsen som provocerande av vissa, främst hos de boende runt omkring, och sågs som samhällsfarlig. Det ansågs olämpligt att barn skulle leka bland gammalt skräp (Bengtsson 1994 s 6-10).

Men Bengtsson glömde aldrig skrammel-lekplatsen som han i Sverige kom att kalla bygglekplats. När han senare arbetar som stadsträdgårdsmästare i Helsingborg öppnar en lekplats 1959 där byggleken ingår som element bland andra aktiviteter som sandlek, diverse lekredskap och bollplan. Kasserat byggmaterial skänktes från byggfirmor till lekplatsen, vilket barnen använde till att bygga kojor under lek- och byggledning av Rune Bengtsson som lekledare. Den får stor uppmärksamhet i media, inte minst i Danmark där de kommunala myndigheterna motarbetat idén (Ibid 1994 s 57-59). Så småningom arbetar Bengtsson även i Göteborg där han är med och öppnar ett antal bygglekplatser. I mitten av 70-talet bedrivs bygglek i åtta lekparker i staden (Ibid 1994 s 91).

I England inspireras även Lady Allen of Hurtwood av skrammel-lekplatsen i Emdrup. Även hon är en förgrundsfigur i frågor om barn och deras lek och hon utvecklar skrammel-lekplatsen i England, men väljer att kalla den äventyrslekplats i stället då hon tycker skrammel- och bygglekplats ger för negativa associationer (Ibid 1994 s 55, 64).

Foto: Från Arvid Bengtssons ”Min tid som stadsträdgårdsmästare” Stad och Land nr 25.
▲ ▲ Bilder från ”Skrammel-legepladsen” i Emdrup 1945.

▲ *Musikelekplatsen, en av Malmös första temalekplatser.*

Foto: Svenska Landskap

▲ *Rörelselekplatsen, en temalekplats i Malmö med temat rörelse.*

Foto: Svenska Landskap

UTGÅNGSPUNKTER

LEKPLATSEN IDAG

Att rita lekplatser idag begränsas av regler och påtvingade förutsättningar som motverkar uppgiftens själva syfte och lekplatsplaneringen fastnar ofta i att vara normstyrd och feg, skriver Råsmark m.fl. (2008) på White arkitekter. Enligt dem styrs standardlekplatserna av utrymmesbrist, rädsla och konvention. Den i stadsdelen större lekplatsen beskrivs av dem som intetsägande i sin egenskap av plats men skriker däremot ut hur viktiga vi i vuxen världen tycker att barnen är. Råsmark m.fl. (2008) anser vidare att det helt enkelt inte finns tillräckligt med plats i staden för att tillgodoses behovet av rörelse och lek och att en lösning på det skulle vara att integrera leken i staden igen genom att skapa en barnstruktur istället för praktiska små barnreservat.

I en artikel i tidskriften Arkitekten (Hallemar 2005) intervjuas landskapsarkitekter om lekplatsen som plats. Författaren beskriver det som att lekplatser tidigare har varit lågstatus för arkitekter men att en ny generation landskapsarkitekter nu vill se fler lekplatser på strategiska platser. Landskapsarkitekterna på Nod i Stockholm ser lekplatsen som en viktig mötesplats som borde ligga i stadens viktiga noder där mycket folk passerar. Lekplatser i dag ligger ofta vid sidan om stadens befolkade platser och även gestaltningen av dem är bristfällig. Istället för att utgå från strukturen och göra en plats av dem byggs de idag ofta utifrån prefabricerade prylar. En trend är nu inom lekplatsbyggandet istället att sätta sin egen prägel på platsen. På Carlbro Landskapsarkitekter ville man göra en annorlunda lekplats i Vasaparken i Stockholm genom att jobba med helheten istället för med enskilda objekt. De byggde upp ett landskap med kullar, snitt och brottytor av gummi där de olika funktionerna placerades strategiskt. Klätterställningar spändes mellan kullarna och rutschkanorna nedsänktes i kullarna (Hallemar 2005 s 26).

Ett ganska nytt begrepp i lekplatssammanhang är temalekplatsen vilket Caroline Larsson, landskapsarkitekt på gatukontoret i Malmö berättar om i Arkitektens artikel (Hallemar 2005). Idén om Temalekplatser föddes i och med att miljöpsykologiforskningen började få genomslag i mitten av 90-talet inom landskapsarkitektur. Det handlade mycket om barns behov av lek och naturen framhölls då som den perfekta lekplatsen för den djupare leken, fantasileken. På gatukontoret i Malmö tänkte man att eftersom det inte fanns någon

natur att erbjuda får vi försöka att skapa lekplatser som ändå kan locka fram den typen av lek. Det viktiga var att ge barnen tydliga platser med tydlig identitet vilket saknades på de befintliga lekplatserna som tedde sig för enformiga. Temalekplatserna är strategiskt placerade i de större parkerna i Malmö där besöksantalet är stort från början (Ibid 2005 s 23).

Nina Gunne (2005) har talat med forskare om platser för lek. Enligt Kjetil Steinsholt, professor i pedagogik, spelar det egentligen inte så stor roll hur en lekplats ser ut men att den bör ha många möjligheter och uppmåna till experiment och skapande samt ha utrymme för spontanitet (Gunne 2005 s 16). Fredrika Mårtensson anser att de som formger lekplatser borde ta med sina egna starka lekupplevelser i designprocessen som hjälp att väva ihop landskapet med leken. Under sin forskning har hon blivit alltmer övertygad om att estetik, utformning och naturupplevelser betyder mycket för barns lek. Hon talar även om rörelsedynamik och att skapa relationer mellan platser. En rutschkana har till exempel en tydlig riktning mot något och istället för att hägna in den kan man låta rörelsen leda in i ett spännande buskage (Gunne 2005 s 18-19).

Lek finns överallt där barn är, vilket enligt Nic Nilsson (2003) ibland kan tyckas som att planerare missar då de verkar tro att barn endast leker på lekplatser. Barn tröttnar på lekplatser efter ett tag. Av deras totala utevistelse består lekplatsbesöken av 10-20 %. Men lekplatsen har ändå en funktion. Den fungerar ofta som en mötesplats dit barn kan gå och sitta och prata i en gunga eller klättertorn när de inte har något särskilt att göra (Nilsson 2003 s 27).

NATUREN SOM LEKPLATS

NATUR SOM BEGREPP

I antologin Naturen som symbol för den goda barndomen (Hall-dén 2009) funderar Petra Andersson (2009) kring begreppen natur och naturligt. Orden associeras ofta som något positivt, menar Andersson (2009 s 25). Ett exempel är formuleringen ”naturliga råvaror” som kontrast till ”syntetiska tillsatser”. Det finns en föreställning om att allt sådant som är opåverkat av människan är naturligt, och att som har mänsklig påverkan är onaturligt. Men bilden är

mer nyanserad än så och det finns även en skillnad i den mänskliga påverkan som naturlig eller onaturlig (Andersson 2009 s 26).

Andersson (2009) har jämfört några filosofers syn på vad natur är. Amerikanske filosofen Eric Katz beskriver det naturliga som något som är helt opåverkat av människan. På frågan om det då finns något som enligt Katz då kan ses som naturligt har zoologen och miljödebattören McKibben ett svar. Han menar att eftersom människan har påverkat klimatet och klimatet påverkar allt som finns på jorden så finns det inte längre något som är naturligt. Men enligt Andersson (2009 s 28) gör detta synsätt naturbegreppet oanvändbart i praktiken och beskriver miljöfilosofen Holmes lösning på problemet där han menar att vissa fall av mänsklig påverkan kan beröva naturen dess naturlighet. Det kan tolkas som en skala där naturligt finns i ena änden och onaturligt finns i andra, men som gör det svårt att se vad som gör att olika saker anses i olika grad vara naturliga (Andersson 2009). Svaret på det kan vara att som filosofen Keekok Lee gör, att beskriva naturen och det naturliga ur ett antal aspekter som det kan finnas mer eller mindre av. En aspekt som Lee beskriver är naturen som jungfrulig då den är helt opåverkad av människan. Det skulle då vara denna aspekt som går förlorad i och med klimatförändringarna, medan naturen fortfarande kan ses som naturlig ur andra aspekter. Detta skapar natur i en icke mänsklig aspekt och natur i en kulturell mening (Ibid 2009 s 28-31).

I ”Views” on Nature menar Kenneth R. Olwig (1993) att natur, i bemärkelsen att kunna betraktas som landskap, inte fanns förrän 1600-talet. Innan dess var naturen den osynliga kraft som gav liv åt det som sågs. På liknande sätt framställs naturen idag inom naturvetenskapen. Krafter, processer, reaktioner och populationer illustreras genom tabeller och diagram och representerar inte naturen som något som kan upplevas visuellt. Enligt Olwig (1993) kan det ibland uppstå en konflikt mellan dessa två sett att se på naturen, som visuell eller icke visuell. I fallet då det handlar om frågan vilka naturområden som ska bevaras och skyddas, har ofta det mest estetiskt tilltalande landskapet en fördel gentemot det mindre vackra, även om det senare har störst värde ekologiskt sett.

Upptäckten av perspektivteckningen på 1400-talet gjorde det möjligt att se och skildra landskapet. Men de första landskapsmålingarna var snarare representationer av naturen, präglade av den

tidens syn på naturen som något som styrdes av en högre kosmisk kraft, än faktiska avbildningar. Först på 1700-talet började man skildra verkliga landskap och man sökte då pittoreska vyer att avbilda. Det pastorala landskapet blev idealet för det naturliga. Det var nu inte bara den bakomliggande kraften utan nu även jorden, marken och det organiska som sågs som en del av naturen. Detta gav upphov till landskapsparkerna med sina stiliserade pastorala vyer. På 1700-talet började man även intressera sig för vild natur, vilket ditsatts som något onaturligt (Olwig 1993 s 95-98).

Sverker Sörlin beskriver i *Vildmark som kultur* (2006) naturen som något starkt sammankopplat med kultur, att naturen som begrepp inte ens fanns i Sverige innan det uppstod under 1800- och 1900-talet med början i romantikens livssyn under slutet av 1700-talet. Naturen blev då från att ha varit ett hinder för den odlade människan blev en kulturell näringskälla för kropp och själ och inte minst en nationell symbol. Naturen stod i kontrast till arbetslivets hets och larm. Många städer skapade under 1800-talet parker eller friluftsområden som var till för ett närbeläget friluftsliv. Två exempel på sådana parker är Central Park i New York och Slottsskogen i Göteborg (Sörlin 2006 s 34). Även den mer avlägsna vildmarken skulle göras tillgänglig. Naturen nationaliserades genom att vissa landskap upphöjdes till en del av nationallandskapet, och naturen kom på så sätt att ingå i en så kallad identitetspolitik (Sörlin 2006 s 36). Enligt Tom Mels (2002) förespråkar nationalparkerna en dubbeltydig värld där naturen är separerad från samhället samtidigt som de för de båda begreppen samman. Parkerna framställs som öde vildmark men även som ursprungsplats för nationell kultur som då skulle ha uppstått av sig själv (Mels s 142).

Enligt Olwig (1993) identifieras, pastorala, agrikulturella och vilda landskap idag alla som naturliga, även om de av olika grad är ett resultat av mänsklig kulturell påverkan. Fortfarande är det dock de estetiskt tilltalande landskapen som är mest eftertraktade, vare sig det handlar om semesterorter, landskapsmåleri eller jakt. Detta är knappast en tillfällighet om man ser till historien, även om det ofta anses att denna ”smak” för landskap är något som finns naturligt hos oss (Olwig 1993 s 99).

BARNDOMEN SAMMANKOPPLAD MED NATUREN

Gunilla Halldén (2009) inleder sin antologi *Naturen som symbol* för den goda barndomen med att konstatera att barndom och natur ofta ses som sammankopplade och att naturen i det sammanhanget anses som något bra för barn. Detta synsätt har rötter från romantiken, men kan även kopplas till upplysningen genom Rousseaus bok *Emile*. Rousseau använder där naturen som moraliskt begrepp i sina idéer om barnuppfostran där syftet är att skapa den naturliga människan. I förskolesammanhang är det Fröbel som haft stort inflytande där han kopplar natur till moral och religion (Halldén 2009 s 9).

Synen på naturen förändrades mycket under 1800- och 1900-talet vilket enligt Halldén (2009 s 10) har haft betydelse för hur vi ser på naturen som något viktigt för barn. Idéhistoriskt sett började då världen ses som något som håller samman och förenar människan och naturen, något som tidigare setts som klart åtskilda. Uppdelningen mellan den vilda naturen och den brukade upphävdes och människans rätt att utnyttja naturens resurser började ifrågasättas. Man började ägna sig åt vildmarksturism, friluftsliv och naturskydd. I texter om friluftslivets historia finns barn med som en viktig målgrupp att nå med budskapet om naturens roll för folkhälsan. Under 1900-talet kom kontakten med naturen att få en fostrande betydelse där rörelser som Friluftsrörelsen och Scoutförbundet fick en stor betydelse i Sverige. (Ibid 2009 s 12-15).

I studier av förskolors och skolors utemiljö har utomhuspedagogikens potentialer för lärande och positiva hälsoeffekter uppmärksammat. Under det sena 1900-talet utvecklades av pedagoger förskolor och skolor med en stark utomhusprofil vilket Halldén (2009 s 17) beskriver som ett arv från Fröbel. Ett exempel är I Ur och Skur-förskolan som utvecklades under 1980-talet och drivs i samarbete med friluftsrörelsen. Enligt Halldén (2009 s19) kan dessa förskolor och skolor ses som en protest mot barndomens institutionalisering och som en önskan om en återgång till utomhuslek. Att använda skogen som lekplats i dessa sammanhang kan tolkas som en motkraft till den kommersialisering av barnens liv som iordningställda lekplatser och inomhusmiljöer kan ses som. Det ger en möjlighet till en friare barndom utomhus. (Ibid 2009 s 16-17, 19-20)

NATURENS BETYDELSE FÖR BARN

I Wendy Titmans studie (Titman 1994) uttryckte barnen starkt positiva reaktioner på naturlika områden. Oberoende av erfarenhet eller var barnen kom från så värderades dessa områden högre än urbana byggda miljöer. Områden med natur beskrevs som fridfulla och associerades med frihet. Att vara utomhus betydde äventyr, utmaning och risker för barnen och speciellt naturområden gav tillfälle att göra sådant de ville göra men inte kunde göra inomhus (Titman 1994 s 27). Fjørtoft (2004) skriver att de egenskaper som uppskattas mest av barn utomhus är: naturens färger, träd, skog, växlade topografi, skuggiga områden, ängar, platser för att klättra och bygga samt platser för upptäckande. De visar att barnen har en längtan av en mer komplex och utmanande miljö än den som erbjuds på traditionella lekplatser (Fjørtoft 2004 s 23).

I Gunilla Halldéns antologi (2009) skriver Disa Bergnéhr (2009) att ett vanligt förekommande resonemang i forskningen kring barns utemiljö är att barns sinnen och nyfikenhet måste stimuleras för att de ska kunna lära sig och att denna stimulans hittas utomhus i naturen. Även barnens motoriska utveckling stimuleras och utevistelse kopplas till hälsa, utveckling och miljötänkande (Bergnéhr 2009 s 60). Bergnéhr har i sin text studerat facktidningen Förskolan i syfte att sammanställa och analysera reportage och inlägg där fokus står på natur, utemiljö, utomhuspedagogik, miljöarbete och/eller naturkunskap. Gemensamt för dessa artiklar är pedagogers och förskolelärares syn på natur och utomhusvistelse som något positivt för barnen. Barns utevistelse i tidig ålder anses skapa ett engagemang för natur och miljö senare i livet. Natur och utevistelse sägs också öka barns koncentrationsförmåga, självständighet, lärande samt göra dem friskare. (Ibid 2009 s 70)

Gunilla Halldén (2009) avslutar sin antologi med en text där hon har intervjuat äldre människor om deras barndom och naturen i den. De minns platser, människor och aktiviteter men berättar inte om naturens betydelse. Ändå är den närvarande i deras berättelser. Som barn var de alltid ute och händelser kopplas ihop med årstidens växlingar och dofter utomhus. En kvinna berättar om ett träd som blev plats att vara i fred på efter att hennes mamma hade gått bort, och en annan om jorddoften som hon förknippar med våren under sin barndom på Öland. Alla de intervjuade är nu, som

gamla, mycket beroende av naturen som något de njuter av, även om de inte tänkte speciellt mycket på den som barn. (Halldén 2009 s 172-177).

LANDSKAPETS BETYDELSE FÖR LEKEN

Fredrika Mårtensson (2004) har i sin doktorsavhandling Landskapet i leken studerat barn och deras lek på två förskolegårdar för att få kunskap om den fysiska miljöns betydelse för barns utomhuslek inom mer avgränsade områden. Enligt författaren beskrivs det ofta som att barn vill vara där ”det händer” men att det även kan förstås som barns intresse för det fysiskt händelserika. Ofta är det intressanta för barn att upptäcka vad som händer med kroppen i kontakt med den fysiska omgivningen (Mårtensson 2004 s 29-30).

I studien beskriver Mårtensson (2004) samspelet mellan barnen och den fysiska miljön på förskolegårdarna. Miljön skapar fysiska rörelseriktningar som leder till oförutsägbara händelser, dels barnen emellan, men också mellan barnen och omgivningen. Olika miljöer leder till olika typer av lek. I en lek där barnen springer omkring över gården, styr uppförsbackar, nedförsbackar, öppna ytor och tätbevuxna kantpartier barnens uppmärksamhet mot handling och gårdens terräng är en utmaning i sig. I ett annat sammanhang blir ett tätt buskage en frizon från springandet på de öppna ytorna. En sten eller en glänta blir tydliga platser som är lätta att befästa till ett leksammanhang. Utomhusmiljön präglas av naturens föränderlighet och innehållsrikedom som kan bidra till fascination och överraskningar. Författaren beskriver det som att barnen reglerar lek och samspel till omgivningens helhet som landskap, inte bara till enskilda platser och deras detaljer (Ibid 2004 s 109-110). Utomhusleken ger utrymme för rörelsefrihet och möjlighet till mer grovmotorisk lek. Tillsammans med intim kontakt med den fysiska omgivningen är det något som yngre barn behöver för att kunna uttrycka sig, och för de lite äldre något som är lustfyllt (Ibid 2004 s 132).

I en intervju i Arkitekten (Gunne 2005 s 16) säger Kjetil Steinholt, professor i pedagogik, att leken inte har något mål eller syfte utan det är själva skeendet i leken som är det viktiga och att barn leker för att det är roligt. Genom leken konkretiseras nuet i verkligheten och gör det mer förstäligt. Det kan se ut som om barnet

försvinner i sin ”egen värld” när det leker och det vävs samman med platsen. Steinholt beskriver det i intervjun som att: ”Barnet försvinner och föremålet eller platsen styr leken” (Steinholt genom Gunne 2005 s 16)

I Fjørtofts analys av naturliga platser för lek i naturlig miljö (2000) visade det sig att strukturen och sammansättningen av landskapet främjade olika lekfunktioner och barnen döpte sina favoritområden därefter. En stor skeppsformad sten blev till exempel benämnd som ”rymdskeppet”. Barnen valde de områdena som erbjöd lek, och det fanns ett starkt samband mellan strukturen på landskapet och lekfunktioner. Buskage betydde till exempel kojbygge, branta sluttningar kopplades till ”åka kana” och ytterligare en plats associerades till ”kottkrig”. Mångfalden i naturen är lika med en rik miljö vilket i sig stimulerar och främjar till lek och lärande (Fjørtoft 2000 s 92-95). En förklaring till det, enligt Fjørtoft (2000), skulle kunna vara Nicholson’s ”Theory of loose parts” (1971) där han hävdar att det finns bevis på att alla barn älskar att integrera och leka med olika ”lösa” saker i den fysiska omgivningen så som material och former, lukter, vätskor, magnetism och andra saker de kan upptäcka och experimentera med (Nicholson 1971 s 30).

▲ *Stenar och andra egenskaper i landskapet fungerar som tydliga platser att befästa till ett leksammanhang.*

I Fjørtofts studie (2004) om naturmiljöns effekt på barns lek och motorik, visade det sig att naturen som plats för lek erbjuder stor variation i topografi, markens struktur och vegetation, och därmed ger möjlighet till många olika sorters lek. Landskapets form och rumslighet har även associativa kvalitéer vilket främjar leken, fantasin och barns uppfattning av rum och form (Fjørtoft 2004 s 22-23). Det visade sig även att traditionella lekmönster förändrades utomhus, pojkar och flickor lekte mer tillsammans och leken var mindre ålderssegregerad. En varierad utomhusmiljö, så som naturområden förbättrar även barnens motorik. Detta var särskilt tydligt när det gällde balans och koordination (Ibid 2004 s 37-38).

SINNLIGHET OCH FYSISK RÖRELSE I LEKEN

Mårtensson (2004) talar om barns kontakt med den fysiska omgivningen som sinnlig. De iakttar och använder den uppmärksamt med alla sina sinnen och blir känslolöst uppfyllda av att samspela med den. Den känslomässiga aspekten blir tydligare på vissa platser. Det kan handla om intensiv fysisk aktivitet som att snurra, gunga och springa men även om att låta sig uppslukas av en aktivitet på en plats, som att leka med vattnet i en vattenpöl, eller greja med materialet inne i ett buskage (Mårtensson 2004 s 110-111). Norén-Björn (1977) menar att de känslomässiga upplevelserna utgör en central drivkraft i utvecklingen och beskriver dem som antingen kroppsliga, som pirret i magen när man gungar, eller som kognitiva då barnet lyckas balansera på hög höjd. En tredje typ av känslor är de sociala tillsammans med andra barn (Norén-Björn 1977 s 54).

LEK OCH SÄKERHET

RÄTT TILL RISKER

I Sverige har säkerhetstänkandet kring lekplatser varit betydligt starkare än i andra länder som England och Danmark. Att lekplatsen även skulle vara spännande diskuterades först i slutet av 60-talet. (Boverket 2000 s 54-55) Lekplatser som tillgodosett de högsta kraven på säkerhet tenderar även att vara de som erbjuder minst utmaningar (Fjørtoft m.fl. 2000 s 94). Fysisk utmaning är en av lekens viktigaste drivkrafter och barns rätt till lek och allsidig utveckling finns stadgad i FN:s barnkonvention. Därför har barn rätt till att ta

risker även om det aldrig får leda till svåra skador eller risk för liv. (Marhenke m fl 2000 s 4) Leken är ett sätt att pröva nya utmaningar, men samtidigt som barnet lär sig behärska kroppen sker även många olycksfall. Från fem års ålder sker mer än hälften av alla olycksfall utomhus samtidigt som de generellt sett blir svårare i och med högre höjder och högre fart i leken. (Andersson 1993 s 121)

Andersson (1993) skriver att risker hänger ihop med spänning och att barn ofta söker sig till platser som innehåller faror. Vidare skriver Olsson Lieberg (2006 s 2) att barn idag varken får eller kan röra sig fritt på samma sätt som tidigare generationer gjort. Samhället har förändrats och barns livsvillkor ser också annorlunda ut. Men där barn får chansen att välja var de ska leka kanske de ändå väljer gatan framför den intilliggande lekparken. Gatan är ju en plats där saker händer och där folk rör sig. Det är lite extra utmanande att leka på gatan och barn vill vara där det händer något. (Olsson, Lieberg 2006 s 2) Enligt Nic Nilsson (2003 s 15) kan för stort fokus på säkerheten göra att lekmiljön blir mindre lekbar och att barnen tvingas söka sig till andra miljöer för att söka utmaning och spänning i leken. Istället för att fokusera på ordet risk borde istället fokus ligga på utmaning. (Nilsson 2003 s 23)

LAGAR OCH REKOMMENDATIONER

I Gröna faktas Risk för lek! (Marhenke m fl 2000) beskrivs vilka lagar och rekommendationer som berör barn och säkerhet. Plan- och bygglagen är en av dem och där anges att man måste se till att ”risken för olycksfall begränsas” vid nybyggnation och att befintliga lekplatser ska underhållas så att ovan nämnda risk begränsas. Vad som är risk och hur detta ska tillgodoses är en tolkningsfråga och lagen hänvisar till den gemensamma europeiska standarden som tolkningshjälp, men standarden är ingen lag i sig. Boverkets byggregler, Svensk standard för lekredskap, SS-EN 11761-7 samt Ordningsslagen behandlar alla säkerhetsaspekter i utomhusmiljön och ger rekommendationer för hur risken för olyckor kan minimeras. (Marhenke m fl. 2000 s 5)

DEN GEMENSAMMA EUROPEISKA STANDARDEN

Åke Marhenke (2000) ingick i den svenska delegationen som arbetade för att ta fram den nya gemensamma standarden. Han beskriver hur den gemensamma europeiska standarden som bör-

jade formuleras 1990, är mer omfattande än den svenska, men som tillsammans med den tyska, danska och brittiska fungerade som basdokument i utvecklandet av den gemensamma. Den gemensamma europeiska standarden bygger på dokumenterade olycksfall och är detaljrikt formulerad när det gäller allvarliga risker, som att fastna med huvudet och kanske bryta nacken, medan risker att skada ett finger inte alls behandlas lika omfattande. Standarden är utformad ur säkerhetsperspektiv och bygger inte på kunskap om lekens betydelse för barns utveckling. (Marhenke m fl 2000 s 7)

Marhenke (2000) går igenom några av de grundläggande principerna i den gemensamma europeiska standarden, vilka jag kort beskriver nedan.

Tvingande rörelser

Tvingande rörelser avser de rörelser som barnet inte själv kan stoppa, som styrs av gravitationskraften, till exempel som att gunga eller rutscha. Det är då viktigt att se till att tillräckliga fallutrymmen finns samt att tänka på farliga springor, vinklar och öppningar med mera.

Fallhöjder

Maximal fri fallhöjd är enligt standarden 3 m. Men det behöver inte innebära att konstruktionen inte kan vara högre än 3 m, utan det kan även gälla fallhöjden inom ett redskap.

Fallutrymme

Runt varje lekredskap ska det finnas ett fallutrymme som aldrig ska vara mindre än 1,5 m. Utrymmets storlek ökar proportionerligt med fallhöjden när den överstiger 1,5 m. Den ska minst vara 2,5 m vid en fallhöjd på 3 m.

Farliga öppningar

Öppningar som kan innebära livsfara är de där det finns risk för att huvudet fastnar. Därför ska det enligt standarden inte finnas öppningar av storlek mellan 9-23 cm. Andra farliga öppningar är de där det finns risk att man fastnar med fingrar. Därför ska även öppningar med mått mellan 8-25 mm undvikas. Rörändar ska alltid vara förslutna vilket mått de än har.

Farliga vinklar

Det finns speciella provanordningar som standarden rekommenderar att man använder för att testa farliga öppningar och vinklar. Bland annat kan parallella öppningar mellan redskapsdelar testas med dessa metoder som ska likna verkliga situationer. Det är speciellt viktigt att det inte får finnas någon möjlighet för barnet att fastna i ett kpuschongsnöre eller liknande i tvingande rörelser.

EXEMPEL PÅ PLATSER MED NATURLEK

BESÖK PÅ NATURLEKPLATSER

Inför besöken har jag ställt mig ett antal frågor som en hjälp att beskriva och analysera dem. Frågorna fungerade som en vägledning och jag har inte nitiskt besvarat alla. Ibland fått anpassa dem lite efter den besökta platsen och de förutsättningar som fanns vid tillfället.

FUNDERINGAR INFÖR BESÖKEN

Inför besöken har jag ställt mig ett antal frågor som en hjälp att beskriva och analysera dem. Frågorna fungerade som en vägledning och jag har inte nitiskt besvarat alla, utan ibland fått anpassa dem lite efter den besökta platsen och de förutsättningar som fanns vid tillfället.

- Vad är det för typ av plats och hur ser omgivningen ut?
- Vilka besöker platsen?
- Hur används platsen?
- På vilket sätt kan den definieras som naturlekplats?
- Attraherar platsen både barn och vuxna?
- Är omgivningen/naturen integrerad i platsen/platsens utformning?
- Hur är platsen byggd, vilka föremål/redskap finns och vilka material har använts?
- Ger platsen utrymme för både fysiska och sinnliga upplevelser?
- Finns det något jag särskilt inspireras av och som jag kan ta med mig till naturlekplatsen i Skrylle?

● *Besökta platser med naturlek.*

NATURLEKPLATSEN I SKÅNES DJURPARK

Illustrationen är gjord efter foton och skisser från besöket på platsen samt efter flygfoto från <http://maps.google.com/>

I norra delen av Skånes djurpark i Höör ligger en naturlekplats. Den är uppbyggd som en hinderbana och letar sig fram genom ett skogsparti med stora granar och bokträd ner mot den intilliggande Vaxsjön. Den börjar i ena änden med ett pärlhalsband av uppstickande stubbar som man kan hoppa emellan. Efter det kommer balansgång på ett jättetjockt rep, en liten klättrvägg, mer balansgång på stockar med utskurna trappsteg, ett liggande träd att klättra på, lingång, rep att svinga sig i, armgång, klätternät, fler hoppstubbar, mer balansgång längs en vinglig stock upphängd i rep och sist men inte minst en lång hängbro.

Jag besökte lekplatsen i början av september en söndag då det egentligen hade utlovats regn vilket kanske spelade in på det något glesa besöksantalet. När jag kom fram till lekplatsen var det ändå ett par familjer som var där och lekte. En av familjerna verkade vara på väg därifrån men en flicka passade på att svinga sig en sista gång i repet och gå balansgång på en stock ut från lekplatsen. Den andra familjen såg jag bara använda hängbron, vilken verkade väldigt omtyckt hos barnen. De som besökte djurparken verkar i första hand vara familjer med barn som kanske främst åker dit för att titta på djuren, medan naturlekplatsen blir något roligt att stanna till på när man ändå är där. Det här är en lekplats som främst erbjuder fysiska upplevelser i form av klättring, balansgång, svinga sig, springa och hoppa. Materialet som har använts till de olika stationerna/redskapen är huvudsakligen trä. Andra material som använts mycket är rep. Även metall har använts men då främst i form av bultar för att foga ihop de olika träkonstruktionerna. Träet som har använts finns både i mer ”naturlig” form som det liggande trädet och stubbarna, samt i mer bearbetad form som släta stolpar och sågade brädor.

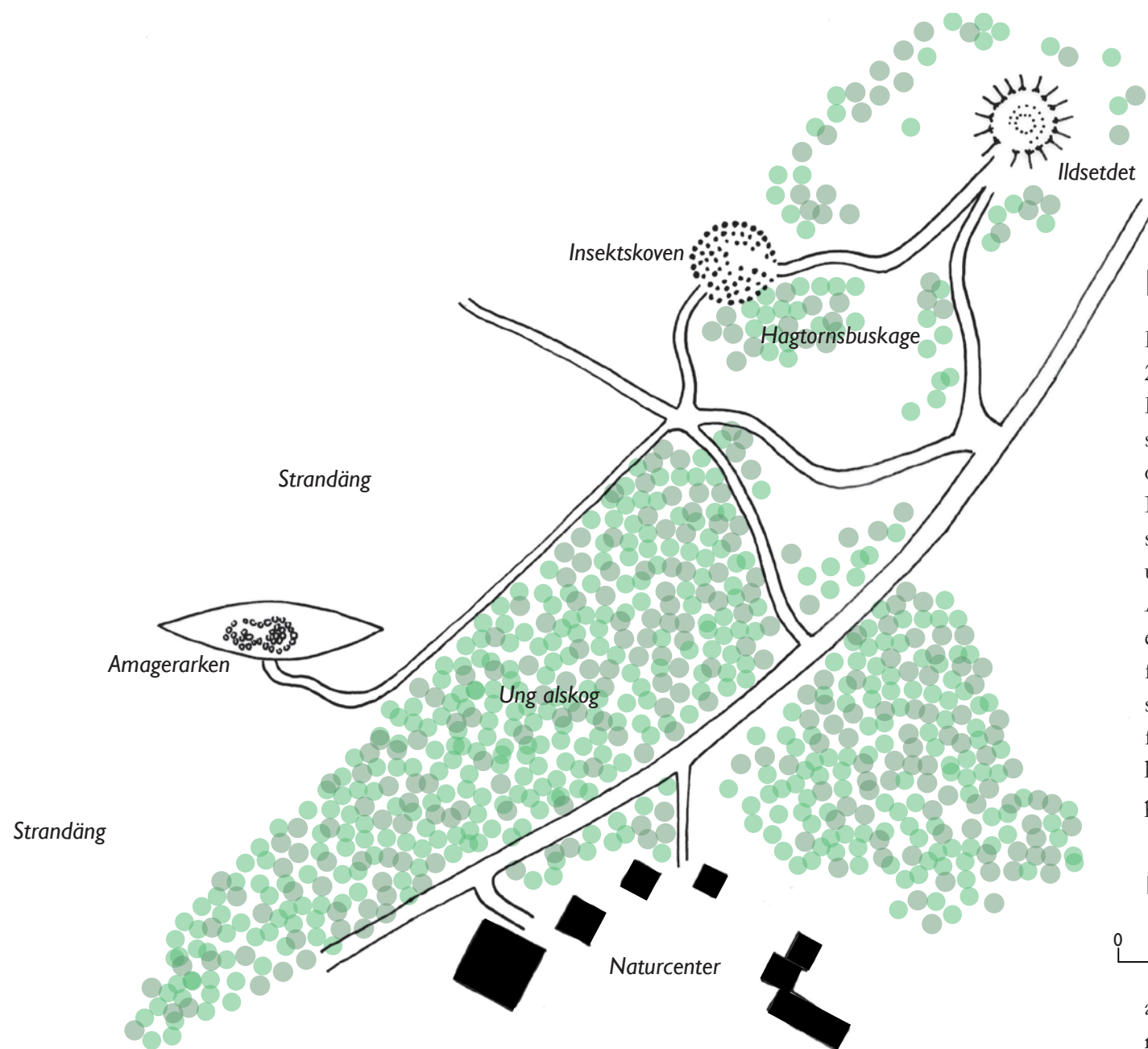
De uppvuxna träden skapar rumslighet och naturkänsla kring lekplatsen, men i övrigt känner jag att redskapen även skulle kunnat fungera på en öppnare plats i stadsmiljö. Det som kännetecknar att den här lekplatsen som naturlekplats verkar vara läget i skogspartiet samt att det material som främst har använts är trä, vilket nog beror på att det ofta uppfattas som ett naturligt material. Jag upplever inte att man använt sig av platsens karaktär i utformningen utan använt det som en plats för att anlägga en hinderbana på mellan träden. Det ligger några större stenar vid sidan om lekplatsen men de verkar inte ingå i hinderbanan. Inte heller träden känns integrerade i leken, utan fungerar främst som inramning och rumsbildare. Men av slitaget på marken och redskapen att döma verkar det ändå vara en välanvänd plats som fyller sitt syfte för lek och rörelse. Markens lätt kuperade terräng tillsammans med de stora träden bidrar ändå till en mer spännande miljö. Den omkringliggande skogen erbjuder även vidare utforskning och plats för egen lek om barnen skulle tröttna på hinderbanans stationer. Jag blir inspirerad av hängbron, som jag tror skulle blivit ännu häftigare om träden hade byggts in i den och därmed gjort det möjligt att komma upp en bit längs med de annars grenfria tjocka stammarna.

- ▲ Hängbron på naturlekplatsen i Skånes djurpark.
- ◄ Slinga av stubbar.
- ▼▼▼ Lekplatsen är uppbyggd som en hinderbana.

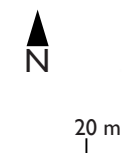
EXEMPEL PÅ PLATSER MED NATURLEK

Illustrationen är gjord efter foton och skisser från besöket på platsen samt efter flygfoto från <http://maps.google.com/>

HIMMELHØJ, KÖPENHAMN

Himmelhøj är en plats i Vestamager i Köpenhamn som invigdes 2004. På Danmarks Naturstyrelsens hemsida (u.å.) kan man läsa om Himmelhøj och konstnären Alfio Bonanno som har designat platsen med ambitionen att skapa ett rum i naturen mitt emellan konst och traditionell lekplats. Platsen består av fyra baser; Amagerarken, Insektskoven, Ildstedet och Rævehulen. Enligt konstnären ska dessa fyra element med lek och inspiration bidra till starka kroppsliga upplevelser och fördjupning i Vestamagers särpräglade natur. Øglj Amagerarken är en 50 m lång ark som ligger strandad på Vestamagers sankna mark. Tanken är att alla djuren i platsen omgivning därför har gått i land. I arken finns labrynter av stenbumlingar, ett stort stenröse samt två upphöjda platser i för och akter som kan fungera som amfiteatrar. I Insektskoven (insektskogen) blir man liten som en insekt mellan höga plantor som representeras av uppresta stammar som tillsammans bildar en skog. Stammarna är fulla

av hål som ska föreställa hål gjorda av insekter som ätit sig in i stammen. I mitten finns en eldstad. En annan eldstad och plats är Ildstedet, omringad av liggande trädstammar som vänder sina rötter i en cirkel mot eldstaden. Rævehulen är en grotta byggd av grenar inne i en tät alskog. Där kan man leka i naturens egna labrynter eller bygga egna grottor. (Naturstyrelsen u.å.)

Himmelhøjs omgivning består av Vestamagers strandängar som även är fågelreservat och ligger 0-2 m under havsnivån. Uppdämningar sörjer för att hålla havsvattnet borta och regnvatten pumpas bort. Det skapar en speciell våtmarksmiljö som är tillhåll för mån-

▲ *“Amagerarken”*.
 ◀ *Inne i “Insektskoven”*.
 ◀ *Hålen som ska föreställa insektshål.*

▲ *“Insektskoven” på håll.*

ga djur och växter. Betande kor och hjortar ser till att inte skogen breder ut sig och området bjuder på stora öppna vidder. I anslutning till Himmelhøj finns även ett naturcenter med aktiviteter för skolklasser, barninstitutioner och liknande. (Naturstyrelsen u.å.)

När jag kliver av på Örestads metrostation är det inte långt till Himmelhøj. Det är en varm och solig dag i september. På håll skymtar jag den stora Amagerarken. En bit närmare ser jag också Insektskoven med sina svarta stammar som reser sig över den intilliggande ängen och busklandskapet. Det ser spännande ut och jag beger mig dit. Inne i Insektskoven får jag lite av en surrealistisk känsla. Här har bara naturliga material använts så som sten, stockar och grenar, men i oväntade formationer. Det är nästan som om någon har mixtrat med naturen. Jag upptäcker efter ett tag alla hål som genomborrar stammarna och förstår tanken med namnet; Insektskoven. Ett tydligt rum har skapats i samverkan med naturen runt omkring. Jag går vidare längs en stig och kommer fram till Ildst-

edet. Efter att precis ha kommit från surrealistiska Insektskoven, så känns inte Ildstedet lika fantasieggande, mest som en plats att grilla på. När jag senare tittar på Naturstyrelsens hemsida ser jag bilder på när platsen var ny. Då reste sig väldiga rotvältor med jord och rötter mot eldstaden i mitten och bildade ett tydligt omslutet rum. Nu har jorden nöts bort av väder och vind och det är inte mycket kvar av dem. Stenbumlingar i cirklar ramar in eldstaden. Platsen är belägen på en öppen gräsyta med buskar och snår runtomkring. Det är ändå en tydligt markerad plats. När jag kommer fram till den väldiga Amagerarken är det många barn med sina familjer som leker i den och vuxna som är där och tittar ut över Vestamagers strandängar från arkens för. Det känns verkligen som en strandad gammal ark med den sankna våtmarken runt omkring. När man kliver upp i aktern eller fören fungerar arken också lite som en utsiktspost. Längst upp i fören breder vyn över Vestamagers strandäng ut sig och kontrasten mot Örestads intilliggande moderna bostadsområde blir tydlig. Barn springer runt och leker inne i arken och på ett berg av stenblock i mitten av arken klättrar de runt och stojar.

EXEMPEL PÅ PLATSER MED NATURLEK

34.

- ▲ *“Ildstedet”*.
- ◀ *“Amagerarken” sedd från aktern.*

När jag besöker Himmelhøj verkar inte Rævehulen finnas kvar. På informationsskyltarna är det bara de andra tre platserna som beskrivs och jag stöter inte heller på något som skulle kunna vara Rævehulen.

Det som utmärker de tre andra platserna i Himmelhøj är kopplingen till den omkringliggande naturen. Det känns som att platserna skapar tydliga rum i landskapet och en historia kring det. Naturen är närvarande i omgivningen och en del av historien på ett sätt som gör att de framhåller varandra. Även fast det är totalt oväntade föremål i den befintliga miljön binds de samman av det de berättar. Naturen kring platserna höjer mystiken och platserna i sig är också utmärkande för omgivningen och tillför ytterligare kvalitet i den omkringliggande naturen. Som lekmiljö finns det plats för både fysisk lek, fantasilek och eget utforskande. Den täta alskogen och hagtornssnåren i området är ju i sig också spännande miljöer att leka i, bygga kojor och att utforska. Särskilt Amagerarken verkade

populär när jag var där och den vida omkringliggande strandängen förstärker verkligen intrycket av den.

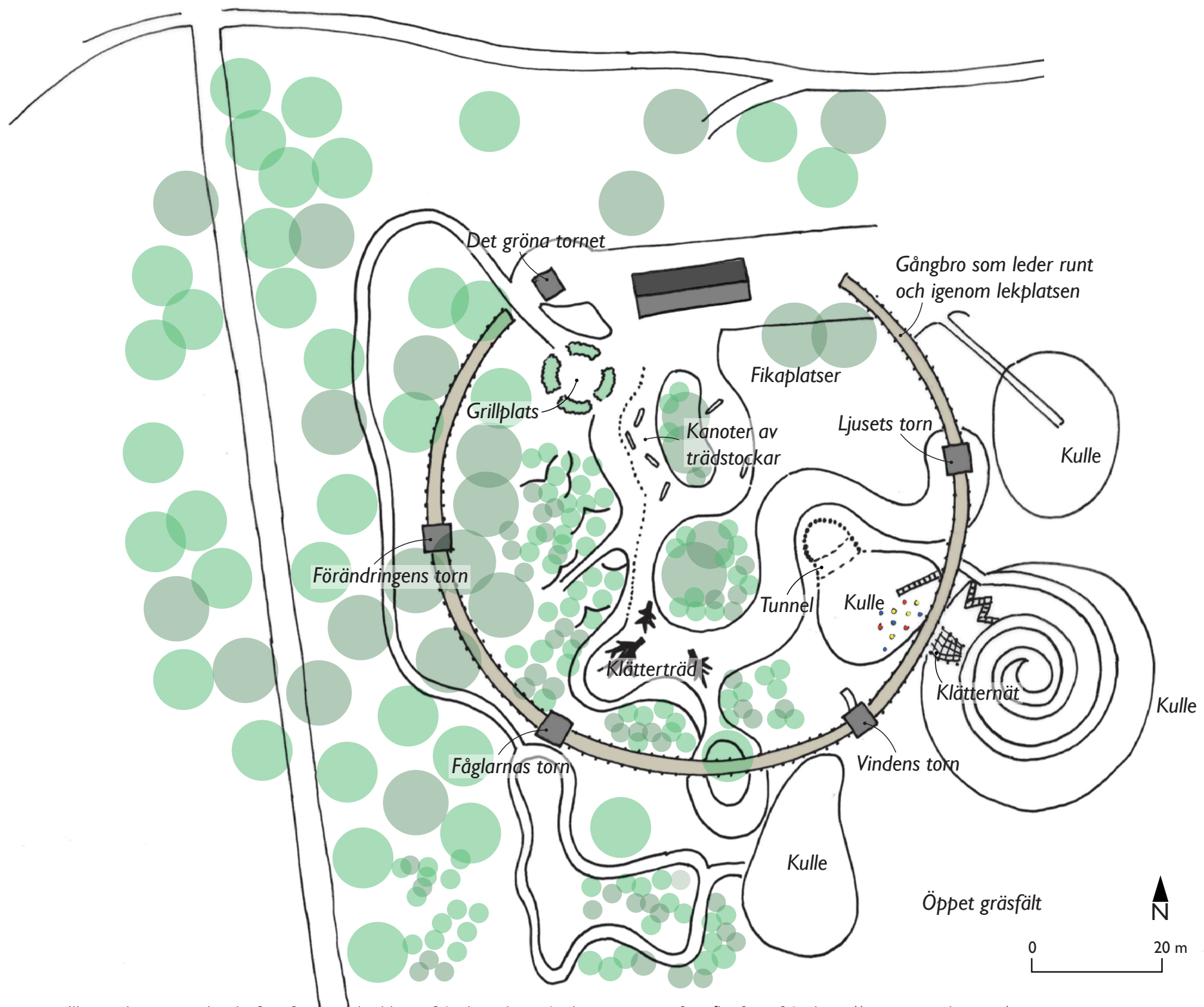
Vid naturcentret brevid Himmelhøj finns det också en liten lekplats i en dunge av låga tallar och hagtornsbuskar. Den har karaktär av en hinderbana mellan träden och buskarna och det är många barn som är där och leker. Intill finns även ett vattenfyllt dike med små broar av stockar och stenar där barnen leker med hinkar och vatten. Jag har dock koncentrerat mig mest på att utforska Himmelhøjs tre ovan beskrivna platser, eftersom det är dessa som tillsammans skapar platsen Himmelhøj och som är utmärkande för platsen.

▲ *“Amagerarken” i fören.*

◀ *Stenröse och stenlabyrint inne i “Amagerarken”.*

Illustrationen är gjord efter foton och skisser från besöket på platsen samt efter flygfoto från <http://maps.google.com/>

NATURLEKPLATSEN I VALBYPARKEN, KÖPENHAMN

I Valbyparken i Köpenhamn ligger den 20 000 kvadratmeter stora naturlekplatsen. Den är designad av landskapsarkitekten Helle Nebelong och invigdes 2001. På hennes hemsida (Nebelong u.å.) står att läsa om naturlekplatsen och Valbyparken som från början var en gammal dumpningsplats men som har genomgått en totalrenovering mellan 1994 och 2004. Naturlekplatsen är belägen vid ett ursprungligt skogsparti i kanten av parken och angränsar på motsatt sida ut mot en vidsträckt gräsplan. Ett av de dominerande elementen i naturlekplatsen är en cirkulär gångbro som leder genom ett organiskt format backlandskapet och fortsätter in i det uppvuxna skogspartiet. Fem unika torn står placerade längs med gångbron, vilka har var sitt tema inspirerat av naturen; Ljusets torn, Vindens torn, Fåglarnas torn, Förändringens torn och det Gröna tornet. Ambitionen med parken har varit att skapa ett alternativ till kommersiella nöjesparker dit alla kan komma för att uppleva naturens mångfald, utmaningar, utvecklingsmöjligheter och sinnesintryck.

När jag besöker lekplatsen en lördag i september är det ganska många andra besökare där, nästan uteslutande barn tillsammans med sina familjer. Platsen verkar vara ett populärt utflyktsmål och en familj håller på att duka upp till något som liknar ett födelsedagskalas med tårta och allt. Jag går längs med den cirkulära gångbron som upphöjd en bit ovanför marken och leder mig runt lekplatsen.

▲ ▲ *“Vindens torn”*

Det finns mycket att titta på och jag passerar kullar som går att klättra upp på via klätternät eller springa upp på mellan stora färgglada ”plockepinn-pinnar”. Tornen är fantasifulla i sin utformning. Det som verkar vara ljusets torn har färgglada små fönster av färgat plexiglas där ljuset lyser igenom. Vindens torn har en böljande form och går att åka rutschkana ner från. Vegetationen på platsen har en vild karaktär, och buskar och ogräs verkar frodas fritt på kullarna och inne i cirkeln som bildas av gångbron. Inne i cirkeln finns bland annat ett sandhav med kanoter av urhuggna stockar och ett ligande klätterträd. Genom en av kullarna leder en tunnel. Det finns mycket att upptäcka då den ganska uppvuxna buskvegetationen av bland annat hagtorn inte tillåter en överblick av området. Vidare in i skogspartiet omsluts man av de stora träderna som på vissa ställen växer rakt upp ur gångbron. Vissa av de stora träderna verkar också användas som klätterträd. På ett ställe finns en berså med grillmöjlighet. Det jag tror ska föreställa det gröna tornet är inte så grönt i verkligheten, men jag anar att tanken med det var att klättrväxter skulle täcka det för att man skulle befinna sig inne i grönskan när man klättrar upp i det.

De material som dominerar platsen är trä, men många av tornen är byggda av andra material som metall och plexiglas. Det som gör att det här uppfattas som en naturlekplats är enligt mig i huvudsak

▲ *“Ljusets torn”*

EXEMPEL PÅ PLATSER MED NATURLEK

den ”vilda” vegetationen och känslan av att lekplatsen är insprängd mellan vegetationen och topografin. Det känns som att lekplatsen letar sig fram mellan buskagen, träden och kullarna, som tillsammans bildar ett spännande landskap med olika rum och gömställen. Känslan av att lekplatsen och mycket av vegetationen har vuxit fram tillsammans bidrar även till att platsen känns mer naturlig. Landskapets topografi är till stor del konstruerat vilket gör landskapet och lekplatsen integrerade och anpassade efter varandra. Även där gångbron leder in i det från början befintliga skogspartiet känns det som om träden utgör en del av platsen då de tillåts växa upp ur gångbron och då vissa används som klätterträd och rumsbildare. Gångbron blir något som leder en in i, och igenom skogen. Det som sticker ut är tornen, som förvisso ska vara inspirerade av naturen men som lika gärna skulle ha platsat på någon av Malmös temalekplatser. Även de färgglada ”plockepinn-pinnarna” sticker ut som ett ”icke-naturligt” element men kontrasterar till ”det naturliga” på ett sätt som gör att de kommer till sin rätt. Tillsammans bildar platsen och föremålen en fantasivärld att upptäcka och utforska. Jag gillar gångbron som leder besökaren fram mellan föremål, platser och ”natur”.

▲ *Terrängen utnyttjas här till en tunnel*

▲ *Det ”Gröna tornet”*

▲ *Kanoter av stockar i ett sandhav*

EXEMPEL PÅ PLATSER MED NATURLEK

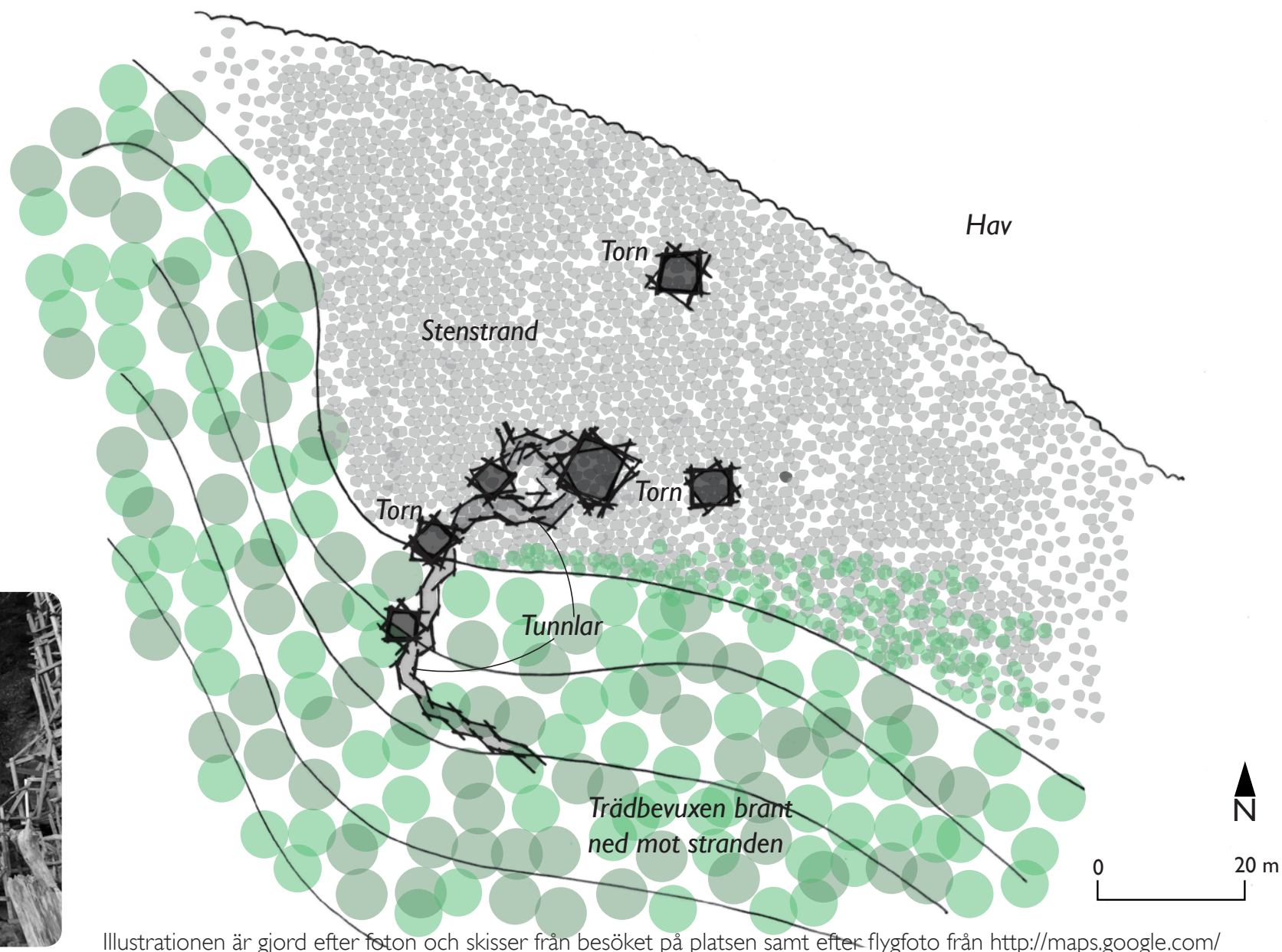
▲ *Stort "plockepinn"*

"Förändringens torn" ▶

EXEMPEL PÅ PLATSER MED NATURLEK

NIMIS

Illustrationen är gjord efter foton och skisser från besöket på platsen samt efter flygfoto från <http://maps.google.com/>

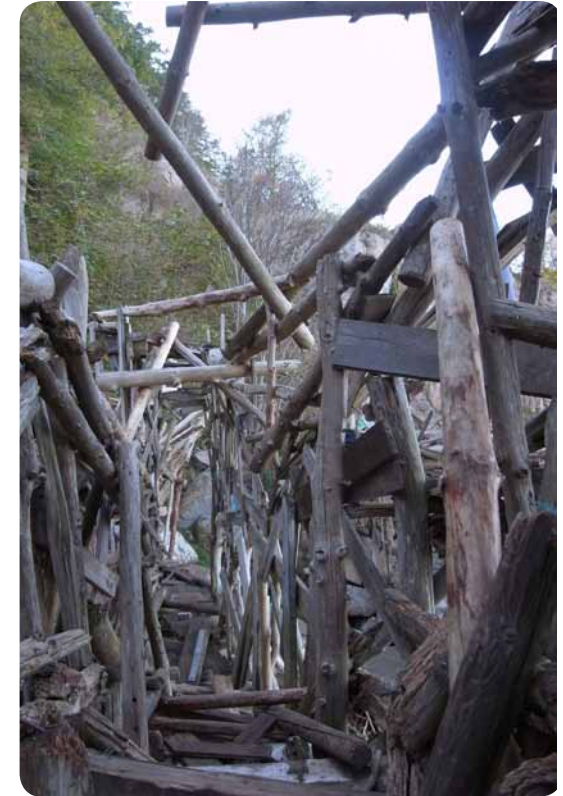
Redan i ett tidigt skede i det av det här arbetet tänkte jag på Nimis som en plats jag ville använda som referens och inspiration. Detta trots att platsen inte är byggd för att vara en lekplats. Det är istället ett konstprojekt av konstnären Lars Vilks på en strand i Kullabergs naturreservat, byggt av diverse träbråte, så som pinnar, brädor och drivved. På sin blogg beskriver Lars Vilks (2011) sitt arbete med Nimis som startade 1980 och hur han sedan dess byggt till och förändrat det. Nimis är beläget på en stenig strand nedanför en brant sluttning, och trots det ganska otillgängliga läget uppskattar Vilks själv på sin blogg att Nimis har minst 40 000 besökare varje år. 1982 inleddes omfattande rättsprocesser kring Nimis eftersom bygget är illegalt. Att det fortfarande står kvar beror, enligt Vilks, på att han sålde konstverket 1986 vilket har försvårat rättsprocessen. (Vilks 2011)

Jag valde Nimis som referensplats för att det trots sin illegala existens är en plats som fascinerar och besöks av många människor. Omgivningen av natur är Nimis ett udda inslag, men konstverket känns ändå naturligt integrerad i miljön som det omges av. Kanske för att verket är byggt under så lång tid och har fått anpassa sig till terrängen allteftersom. Det kan också bero på att formen på tornen nästan är av en tillsynes kaosartad form med pinnar kors och tvärs och att materialet till stor del består av obehandlat trä som pinnar direkt från skogen och sådant som flutit upp från havet. Att naturen runt omkring är dramatisk i sig, med havet, stenstranden och den branta sluttningen, kan också bidra till att Nimis känns naturlig på sin plats. Det blir ännu ett dramatisk element i en redan dramatisk miljö. Ändå är det en storslagen byggnation man möts av på väg ner mot havet. På något sätt kompletterar de och förhöjer varandra, Nimis och den omkringliggande naturen.

Det här är mitt tredje besök på platsen men ändå är det en spännande färd genom skogen nerför den branta sluttningen. Det är en solig dag i oktober och jag möter mycket folk på vägen dit. Den här gången är det inte svårt att hitta, men vid första besöket en tidig vårdag mitt i veckan utan andra besökare, fick vi leta efter tecken längs med vägen för att hitta dit. Det är inte ordentligt skyltat (antagligen för att det är ett olagligt bygge), förutom med pilar och "N" målade på trädstammar här och där. Det är en utmaning bara att ta sig dit genom skogen och nerför sluttningen. Byggnationen börjar uppe i slänten ovanför stranden med en tunnel vilken man klättrar sig ner och igenom för att komma ner till tornen nedanför. Grenar, bräder, drivved är hopfogade med ett tillsynes oändligt antal spik, och formar broar, torn och olika tunnlar vilka man tar sig igenom till stor del klättrande. Som lekplats är det förmodligen himmelriket för många barn. Vid det här besöket är det många familjer där med barn och på vägen mot Nimis ser jag avställda barnvagnar allteftersom vägen blir brantare och smalare. På platsen klättrar både barn och vuxna i tornen medan andra sitter på stenar runtomkring och

- ▲ *Vägen till Nimis är utmärkt av små tecken här och där.*
- ▶ *Tunnel ner till Nimis.*
- ▼ ▼ *Vyer över tornen.*

EXEMPEL PÅ PLATSER MED NATURLEK

äter matsäck. Vid första anblick ser klättrandet riskabelt ut och med tanke på att Nimis är byggt utan regler angående säkerhet med mera så bör man förmodligen klättra på egen risk. Men klättrar man själv märker man att det är ett stabilt bygge och konstnären har förankrat det på flera ställen med mycket sten i basen på tornen.

Trots det otillgängliga läget och risken det utgör, eller kanske just därför, så är det ändå en plats som erbjuder spänning och lek för alla åldrar. Nimis blir en naturlekplats genom att naturen känns nära. På vägen dit går man genom skogen på stigar över rötter och stenar. På platsen måste man kämpa sig över stenarna på stranden som känns fuktiga av havet som även gör sig påmind av ljudet av vågor. Tittar man upp mot land nerifrån stranden syns Nimis organiska formation mot en bakgrund av skog och klippor. Jag inspireras av vägen dit, att få söka sig dit genom att leta efter symboler och att gå genom skogen, gör det hela till ett litet äventyr.

VAD ÄR EGENTLIGEN EN NATURLEKPLATS?

I början det här arbetet trodde jag att naturlekplatsen som sådan skulle finnas beskriven i litteraturen. Begreppet verkade användas så självklart; den föregående intendenten på Skryllegården önskade sig i pensionspresent att en naturlekplats skulle byggas. Men vad menade han egentligen med naturlekplats? Själv hade jag egentligen ingen uppfattning om vad som kännetecknar en naturlekplats eftersom jag tidigare inte riktigt hade tänkt på att det skulle finnas speciella lekplatser som kallades för naturlekplatser. Men jag tänkte mig ändå en lekplats som på något sätt är integrerad i naturen. I litteraturen fann jag inte några egentliga svar. Det som beskrevs där var istället oftast hur barn leker i naturen eller hur de skapar egna platser i naturen genom att bygga kojor. Och det kan man väl egentligen säga är en typ av naturlekplats. Istället blev de referensbesöken på befintliga naturlekplatser något som fick stor roll för min definition av naturlekplatsen som sådan. Uppenbarligen byggs det även naturlekplatser av andra än barnen själva. Skånes djurpark (u.å.) har något som de på sin hemsida kallar för naturlekplats. Den var också den första jag besökte som referensplats. Jag blev lite besviken vid besöket då den visade sig att endast bestå av en hinderbana i ett skogsparti. Jag kände inte riktigt att platsen hade integrerats i den omkringliggande naturen. Men något som utmärkte platsen från vanliga lekplatser var de platsbyggda redskapen som till största del var byggda av trä. En del av träet var dessutom till stor del obearbetat, det hade använts i sin naturliga form.

Himmelhøj, som var den andra naturlekplatsen jag besökte, var utformad på ett helt annat sätt. Här var det snarare olika rumsligheter som hade skapats med naturen som inspiration och hjälp att berätta en historia kring platserna. Även här hade naturliga material använts så som trä och sten men istället för att bestå av funktionsstyrda redskap bestod Himmelhøj istället av ett antal olika mindre platser där skapandet av rum i naturen fått större fokus. Rummen lämnade större utrymme för fri association än redskapen på naturlekplatsen i Skånes djurpark.

Naturlekplatsen i Valbyparken i Köpenhamn är ett exempel på ytterligare en variant på en naturlekplats. De två andra naturlekplatserna är byggda i olika typer av befintlig natur och har till viss del

utgått från den i sin utformning. Naturlekplatsen i Valbyparken är i större utsträckning konstruerad helt från grunden så som jag uppfattar det. Terräng i form av kullar har modulerats fram för att skapa en intressantare miljö och vegetation har planterats. Den är belägen i en park med omgivande stadsmiljö, men ändå har man valt att kalla den för naturlekplats. Istället är den inspirerad av naturen i sitt koncept och materialval. Vegetationen, som förmodligen är planterad för ändamålet, har ändå tillåtits få en vild karaktär, och spelar en stor roll för platsens helhet. Även här är lekplatsens unika objekt och platsbyggda lekredskap utmärkande för platsen.

Den av de platser jag har besökt som utmärker sig mest är Nimis eftersom det egentligen inte är en lekplats. Jag tycker ändå att det är en väldigt inspirerande plats bland annat eftersom den saknar säkerhetsperspektivet som ofta präglar lekplatser. Det finns liksom inga gränser för hur former, torn och tunnlar har utvecklats på platsen mer än de som konstnären själv har satt och de som naturen skapar i form av topografi, och vegetation. På grund av det kanske det inte är en plats där barn bör leka på egen hand men den verkar ändå locka både barn och vuxna till lek. Det är en föränderlig, äventyrlig och utmanande plats där naturen känns väldigt närvarande i form av det omgivande storslagna landskapet vilket jag tycker är något som gör platsen till en form av naturlekplats.

Själva definitionen av natur kan ju även den vara mångtydig och det är nog viktigt att poängtera att begreppet natur i naturlekplats inte nödvändigtvis behöver vara natur i vild bemärkelse. Det kan betyda att lekplatsen är inspirerad av naturens innehållsrikedom, variation eller av platsskapande element i naturen, som en stor sten, en glänta eller dunge. Antingen kan naturlekplatsen tillföra ytterligare platsförhöjande element och dimensioner i naturen som i Himmelhøj och Nimis, eller så kan naturen tillföra ytterligare kvalitéer till en lekplats som på den i Valbyparken i form av vegetation och koncept. Ett annat sätt kan vara att helt enkelt, som i Skånes Djurpark, använda naturen som plats för en lekplats där man inspireras av naturliga material som trä, och fysiska utmaningar som är något naturen ofta erbjuder när den används för att leka i. En oskriven regel verkar dock vara att man på naturlekplatser inte använder sig av prefabricerade lekredskap.

SAMMANFATTNING

Om jag sammanfattar de egenskaper som jag anser vara utmärkande för en naturlekplats kan de beskrivas på följande sätt:

Naturen i någon form är närvarande på platsen, i form av koncept, befintlig natur eller inspiration.

Platsen har tagit hänsyn till, samt utnyttjat platsens befintliga terräng, vegetation eller andra egenskaper. Där den befintliga terrängen inte har utnyttjats spelar ändå modulerad terräng en stor roll på platsen.

Då vegetation har tillförts på platsen har den oftast en vild och lite ostädat karaktär. I annat fall tas den befintliga vegetationen tillvara. Vegetationen har också stor betydelse i platsens utformning. Den blir ett uttryck för natur på platsen.

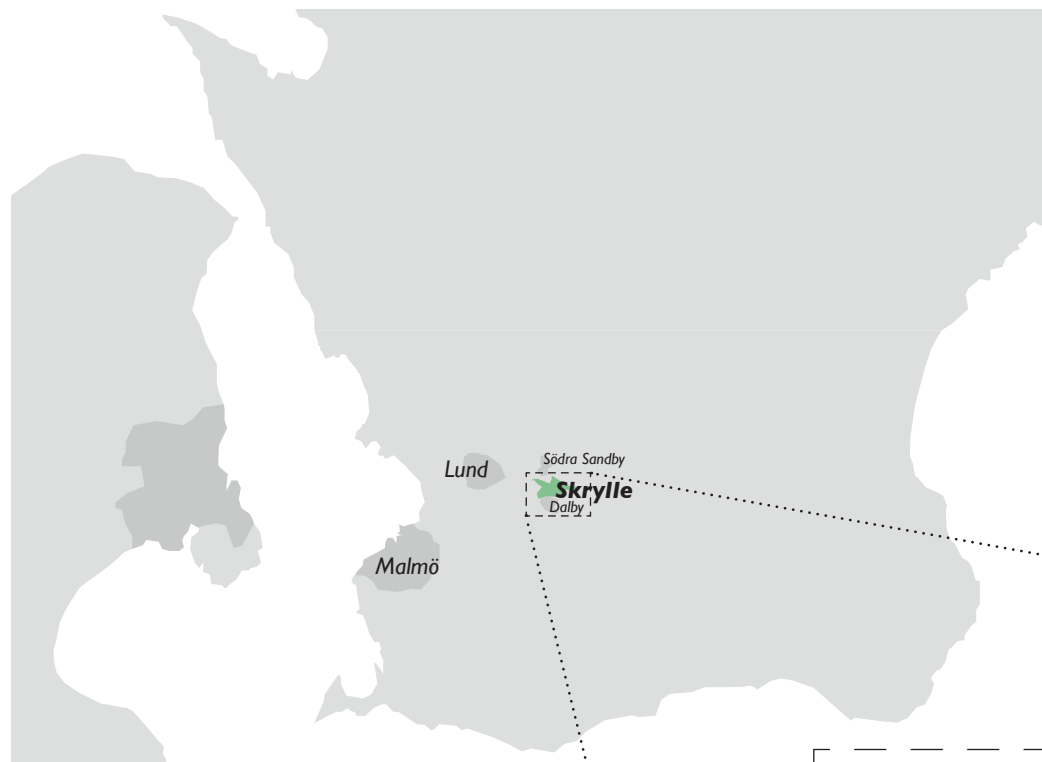
Det finns utrymme för både mer funktionsstyrda lekar och mer fria lekar på platsen. Men generellt har naturlekplatsen ett mer öppet tilltal. Traditionella lekplatser är mer funktionsstyrda i sin utformning genom att tala om vad och var barnen ska leka med hjälp av gungställningar och andra redskap. Naturlekplatsen är mer öppen på ett sätt som gör att barnen själva kan hitta på olika sätt att använda sin kropp eller den fysiska omgivningen.

De objekt som finns på platsen är unika platsbyggda och är främst byggda av material som anses vara naturliga, så som trä, rep (av hampa eller annat naturmaterial) och sten. Materialen får gärna vara obehandlade och råa så som stockar med bark på eller omålade och grovt tillyxade träbitar. Även metall och plast kan användas men då främst ur ett konceptuellt syfte, så som tornen på naturlekplatsen i Valbyparken i Köpenhamn.

ANALYS OCH FÖRSLAG

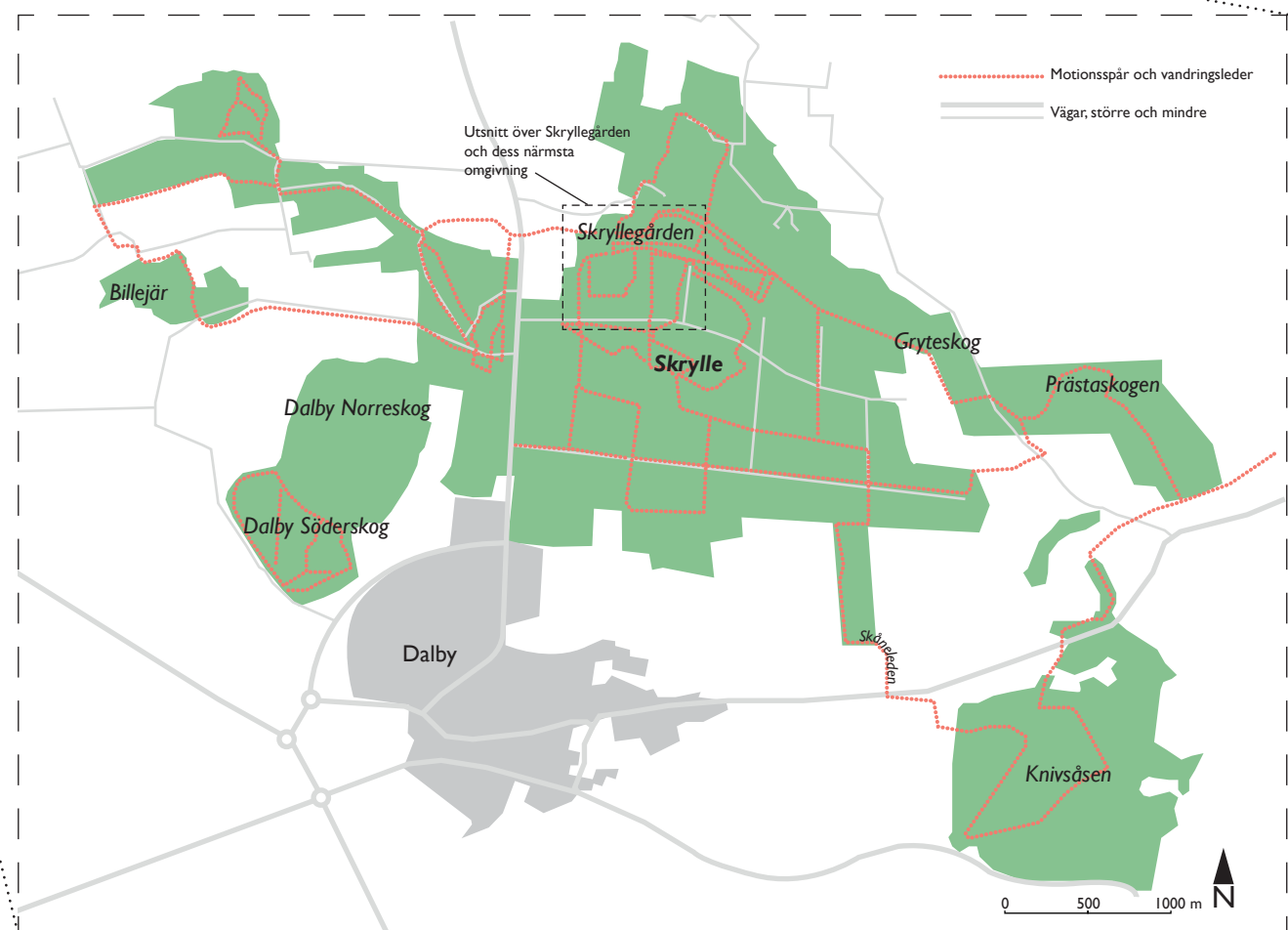

SKRYLLE

INTRODUKTION TILL OMRÅDET

Skrylle friluftsområde är beläget mellan Södra Sandby i Lunds kommun. Området består av skog och en del betesmark. I anslutning till området ligger även Skryllegården som fungerar som startpunkt och samlingsplats i området. Där finns gym, restaurang, naturrum samt lokal för Friluftsrådets kansli. Ut från Skryllegården leder motionsspår och vandringsleder runt i den omkringliggande naturmiljön.

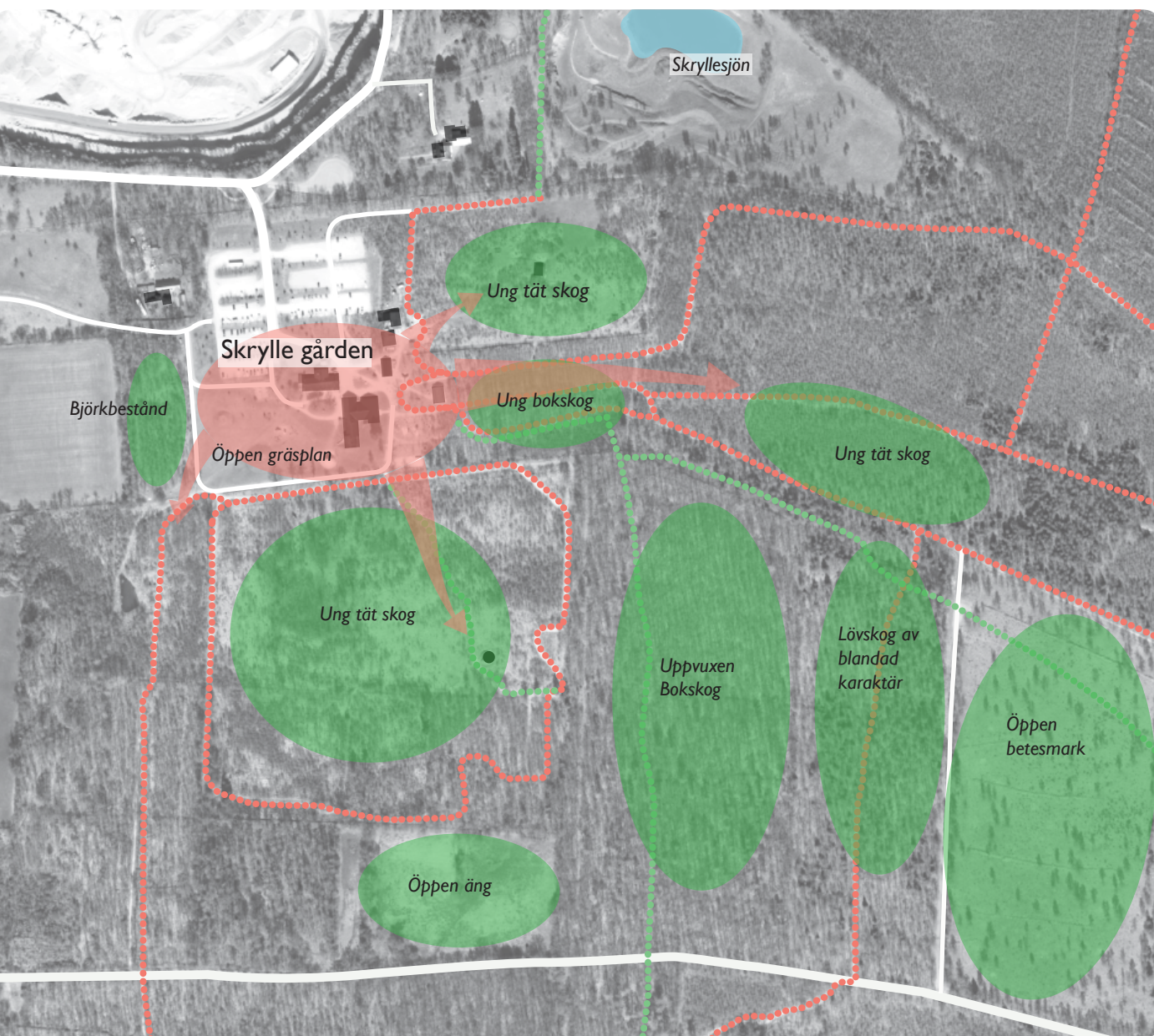
En solig dag i september är det många som besöker Skrylle. Jag möts av lekande skolklasser utanför naturrum och den stora gräsplanen, jag ser äldre promenerande par i spåren, motionärer, föräldrar med barnvagn och även några tonåringar som ser ut att vara på skogspromenad. Senare träffar jag Sven Engberg, Skryllegårdens intendent fram till den 31 augusti 2011, som bekräftar att Skrylle är en välbesökt plats. Enligt honom kommer det besökare från många kommuner runtomkring i Skåne, även fast de flesta tar sig till Skrylle från Lunds och Staffanstorps kommuner. Från Dalby och Södra Sandby är det dessutom lätt att ta sig hit med cykel.

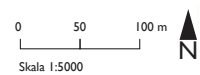
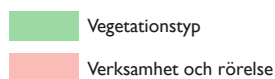
▲ *Motionsspår leder ut i skogen från Skryllegården.*

▲ *Utanför naturrum.*

Orthofotot i bakgrunden: Digitala Kartbiblioteket, © Lantmäteriet L2011/0032

SKRYLLESKOGEN

Ursprungligen har området där Skrylle friluftsområde ligger varit bevuxet med lövskog. I slutet av medeltiden började mycket av skogen ersättas av betesmark då området fungerade som utmark för de omkringliggande byarna och man tog ved därifrån och lät boskapen beta. I och med storskiftesreformerna på 1700-talet gynnades utvecklingen av de öppna markerna och 60 % av skogen kalthöggs. Rester av den ursprungliga skogen går att se i bland annat Dalby Norreskog och Söderskog. 1873 köpte staten merparten av marken kring Skrylle. För att få större ekonomisk utbyte planterades marken med granskog. Så såg skogen ut fram till 1967 då en omfattande storm fällde stora delar av den äldre granskogen. Ytterligare arealer granskog blåste ner i flera efterkommande stormar 1981, 1982, 1993 och 1999. Först i slutet av 1970-talet föreslogs det att blandskog skulle planteras på vissa ställen i området, vilket ansågs vara en radikal idé på den tiden. Efter stormen 1993 föreslog dåvarande kommunekologen i Lund, Nils Englesson, att huvudsakligen lövskog skulle planteras på de stormfällda ytorna, vilket kommunen beslöt att fullfölja. Idag är målet att minska andelen barrskog till 10 % vilket kommer göra skogen tillgängligare och öka den biologiska mångfalden (Skryllegården 2011). De lövträddarter som används för återplantering är björk, bok, ek. Idag är skogen i Skrylle fortfarande ganska ung och delvis tät och svårframkomlig (Länstyrelsen i Skåne län u.å.).

NATURRESERVAT

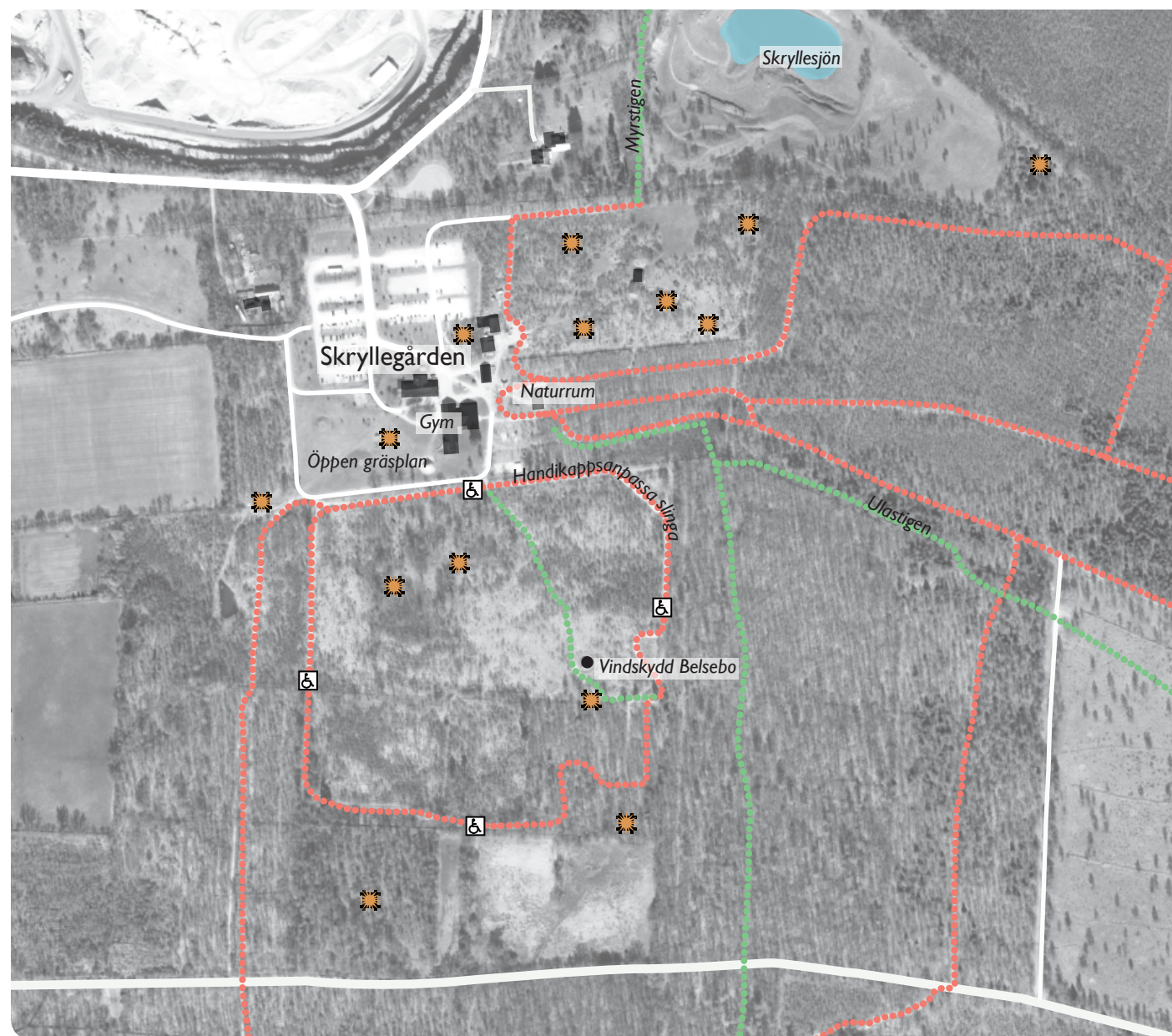
1993 köptes skogen av Lunds kommun av Domänverket och området blev i samband med det naturreservat. Det innebär att området är skyddat för framtida exploatering (Skryllegården 2011). Syftet med naturreservatet är att bevara och utveckla en variationsrik natur för friluftsliv samt att inom begränsade områden återskapa olika naturtyper från det gamla bysamhället så som fäladsmarker och mindre våtmarker (Länstyrelsen Skåne 2011).

NATURSTIGAR OCH MOTIONSSPÅR

I Skrylle friluftsområde finns två typer av spår, vanliga motions-spår samt naturstigar. En av naturstigarna är Ulastigen som anlades under 2010-2011 och som leder genom olika naturtyper, bland annat bokskog, hed, kärr och granskog på slingrande stigar. På Skryllegårdens hemsida beskrivs de som något man måste uppleva med ”grova skor” och de underhålls inte heller på samma sätt som motionsspåren (Skryllegården 2011). Av motionsspåren är tre stycken elbelysta och det finns även ett längre 1 mil långt spår som leder genom området. Det finns också ett 1,2 km långt handikappanpassat spår där det är möjligt att ta sig fram med rullstol. Utanför naturrum hittas en 50 m lång taktil stig med skulpturer av djur längs med vägen som kan följas via ett rep. Området korsas även av Skåneleden (Lunds kommun 2010).

▲ Ulastigen är en av naturstigarna i friluftsområdet.

Orthofotot i bakgrunden: Digitala Kartbiblioteket, © Lantmäteriet L2011/0032

HUR ANVÄNDS SKRYLLE FRILUFTSOMRÅDE

På Skryllegårdens hemsida (2011) kan man läsa att Skryllegården vid årsskiftet 96/97 hade haft nära 10 000 000 besök sedan den öppnade 1972 och att den årligen har minst 400 000 besökare. Förutom vanliga motionärer som använder gymmet och motionsspåren används även området flitigt av skolklasser och förskolor. Det finns 14 olika grillplatserna på området som ofta besöks av dem.

På Skrylle Naturrum finns en utställning om Skrylles natur och det omgivande landskapets kulturhistoria. Rögle dammar som är en del av naturreservatet och används för sportfiske. Friluftsområdet används även som bas för äventyrspedagogik vilket innebär utveckling och problemlösning utomhus riktat till skolklasser, personalgrupper, konfirmationsgrupper med mera, anordnat av äventyrspedagogerna i Lund. På höstvintern bedrivs jakt i Skrylle (Skryllegården 2011).

NATURLEKPLATSENS PLACERING

Min första tanke om miljön jag ville att lekplatsen skulle omgivas av, var att jag önskade en uppväxt skog med stora träd som skulle gå att integrera i leken och platsen. Eftersom Skrylle till stor del består av ganska nyligen planterad skog finns det inte jättegott om den typ av skog jag från början hade tänkt mig. Särskilt inte i anslutning till Skryllegården, där den senaste granplanteringen blåste ner 1999.

För att inte förta spänningen och känslan av natur i och kring den tycker jag inte att naturlekplatsen ska placeras för uppenbart och öppet, även om hänsyn bör tas ur tillgänglighetsaspekt. Jag tycker även att platsen ska präglas av variation i topografi och vegetation.

FYRA ALTERNATIVA PLATSER

Utifrån möten och samtal med personalen på Skryllegården, samt egna iakttagelser och rundvandringar på området bestämde jag tre alternativa platser för naturlekplatsen. Önskemål från Skryllegården var att naturlekplatsen skulle ligga någonstans i närheten av anläggningen eftersom det är där som människor rör sig mest. Samtidigt ville de inte heller styra mig för mycket i valet av plats, de var istället intresserade av att se vad jag själv skulle komma fram till. Jag fick uppfattningen om att de tyckte det var viktigt att så många som möjligt skulle kunna använda sig av naturlekplatsen och att det därför var av värde att placera den så nära Skryllegården som möjligt.

Vid ett senare tillfälle hade jag ytterligare ett möte ute i Skrylle med personal från Tekniska förvaltningen i Lund. De var inte riktigt av samma åsikt när det gällde naturlekplatsens placering, utan ansåg att det fanns en poäng med att lägga den en bit bort från Skryllegården, för att locka ut de besökande i naturen. De hade även ett konkret förslag till en plats som låg ca 500 m från Skryllegården. Då jag ansåg platsen vara intressant för ändamålet, och för att få ytterligare ett perspektiv kring valet av plats, har jag valt att ta med även den som ett fjärde alternativ.

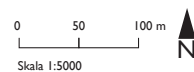
FÖR OCH NACKDELAR UR ETT BARNPERSPEKTIV

Vid valet av plats för naturlekplatsen har jag tagit hänsyn till önskemålen från Skryllegården och Tekniska förvaltningen i Lund, men då platsens huvudsakliga användare kommer att vara barn har jag beskrivit de fyra olika alternativens för- och nackdelar ur ett barnperspektiv för att komma fram till vilken som är bäst lämpad till en naturlekplats. Jag har även vägt in min personliga uppfattning som landskapsarkitekt om vilken av platserna som skulle kunna passa bäst för naturlekplatsens placering. I det fallet har känslan av natur spelat stor roll. Även den uppfattning om vad en naturlekplats är för något som jag skaffat mig genom studiebesök på andra platser med naturlek har spelat en roll i min bedömning. Likaså den litteratur jag läst om hur naturen påverkar barn och deras lek har påverkat valet av plats.

I följande stycken beskriver jag de olika alternativen, samt deras för- och nackdelar.

Orthofotot i bakgrunden: Digitala Kartbiblioteket, © Lantmäteriet L2011/0032

▲ Utifrån platsernas karaktärer kallar jag de olika alternativen "Björkdungen", "Bokskogen", "Snåret" och "Gläntan"

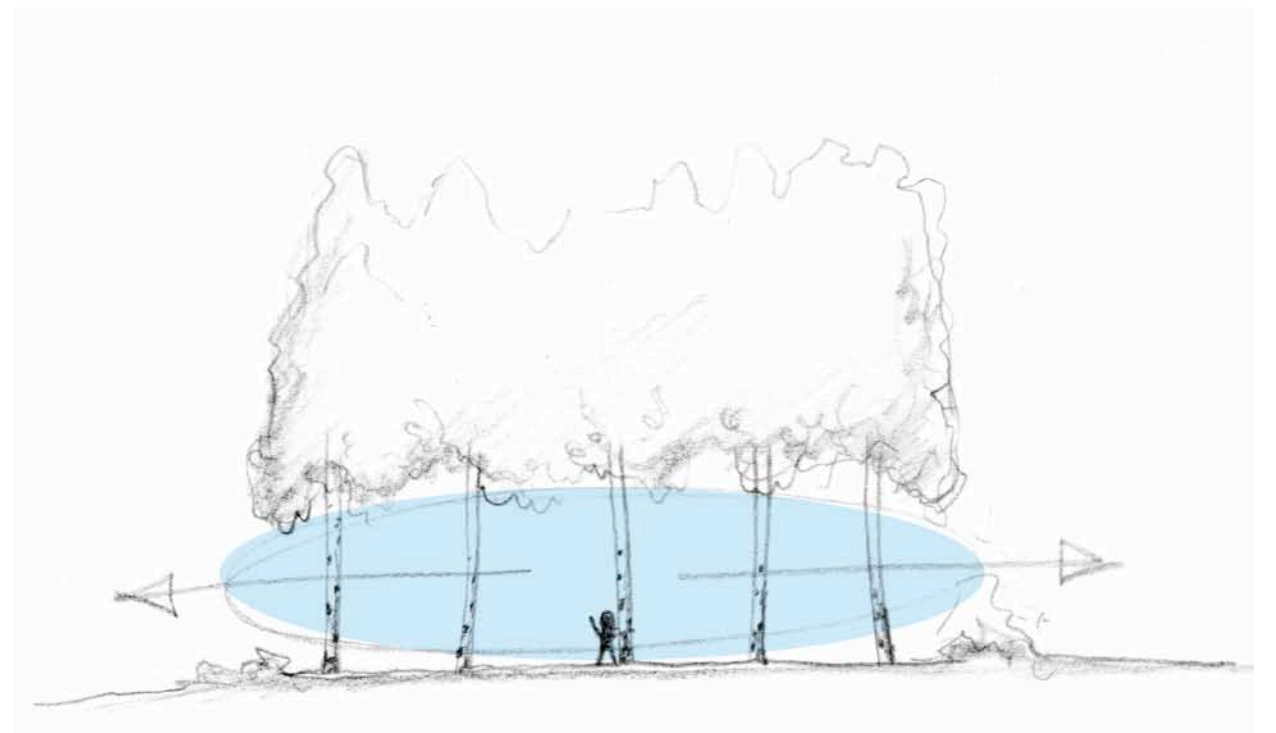
BJÖRKDUNGEN

Vid det andra besöket i Skrylle tittade jag närmare på en björkdunge belägen väster om den stora gräsplanen som ligger i anslutning till Skryllegården. På andra sidan vetter dungen mot ett åkerfält. Denna hade nämnts som en tänkbar plats vid mitt första besök då jag träffade och pratade med Jenny Gustafsson och Håkan Larsson. Dungen gav en ljus och luftig känsla med stora uppvuxna björkar och gräsbeklädd mark under. Vid sidan om finns ett vindskydd och grillplats.

ANALYS OCH FÖRSLAG

52.

▲ *Platsen präglas av öppenhet åt alla håll.*

Platsens fördelar:

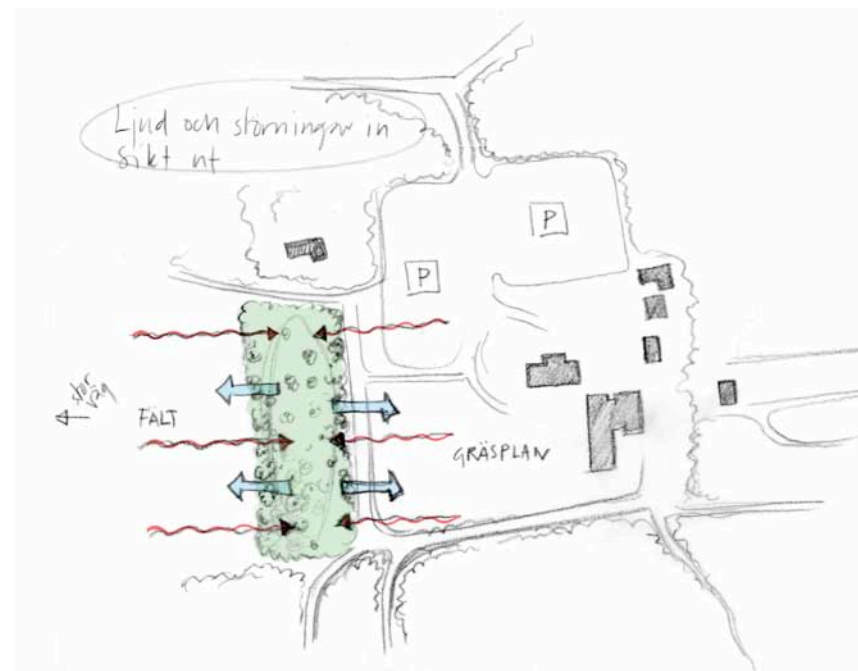
- Stora uppvuxna träd som tål en lek och en del påfrestningar.
- Det nära och tillgängliga läget utifrån Skryllegården sett.
- Grillplatsen bjuder på ytterligare aktiviteter. Kanske fixar föräldrarna maten där medan barnen leker.
- Gott om plats mellan träden för spring och lek och eventuella redskap.

Platsens nackdelar:

- Platsens ganska homogena karaktär erbjuder inte så mycket variation vilket gör det till en mindre intressant plats för att upptäcka och känna sig nära naturen.
- Trädens stammar är höga utan låga förgreningar vilken gör det vilket gör det svårt att använda dem till något annat än det rum de skapar under sina kronor.
- Platsen känns nästan för öppen för att skapa den ”nära” och spännande känslan jag är ute efter. De angränsande öppna ytorna bidrar till känslan.
- Dungen känns för ”städad”, det finns inte mycket löst material på marken.
- Från platsen hör man tydligt trafiken från Dalbyvägen vilket förtar lite av ”naturkänslan”.

▲ Läget är lättillgängligt från både Skryllegården och från vägen.

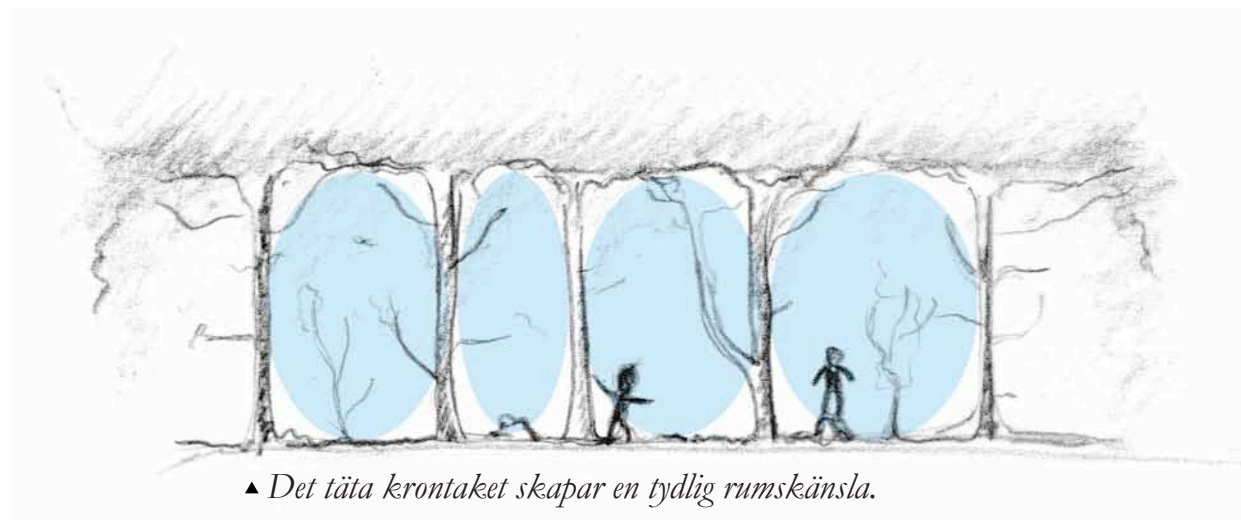

▲ Ljud från vägen och från aktiviteter kring Skryllegården hörs väl.

BOKSKOGEN

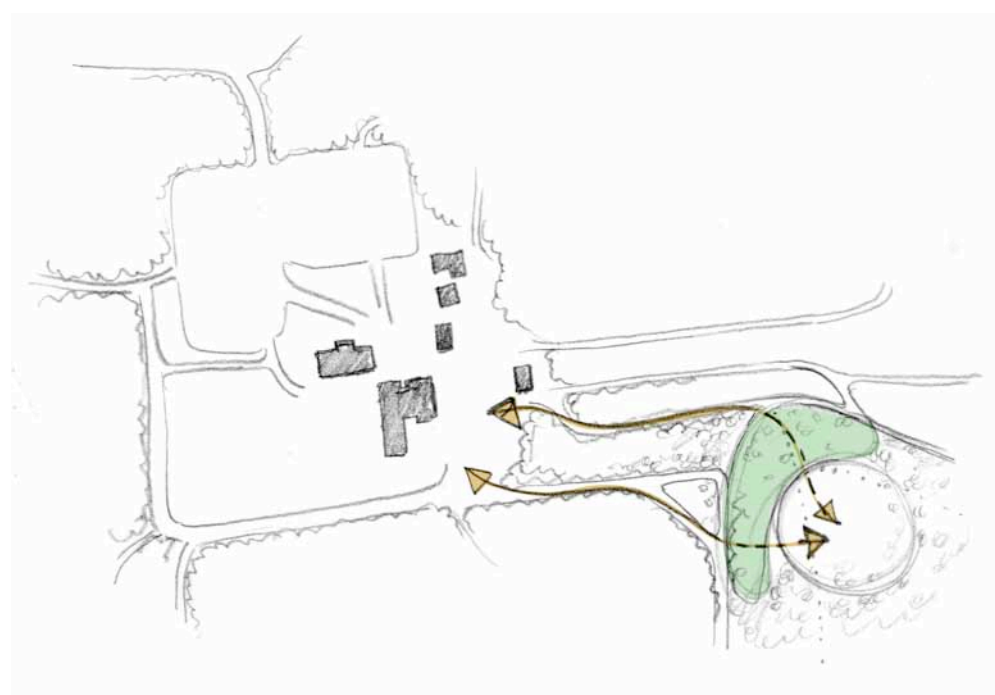
Vid andra besöket gick jag även den 3 km långa Ulastigen och korsade då en bokskog ca 200 m från Skryllegården. Beståndet består av relativt stora bokar med ”riktig skogskänsla”. Det var inte heller den typiska pelarbokskogen man ofta tänker sig, kanske för att träden ännu inte är så stora som de kan bli, utan det fanns en viss variation i storlek och en del träd med låga förgreningar. Skogen gav en rätt ”mysig” känsla.

▲ *Det täta krontaket skapar en tydlig rumskänsla.*

Platsens fördelar:

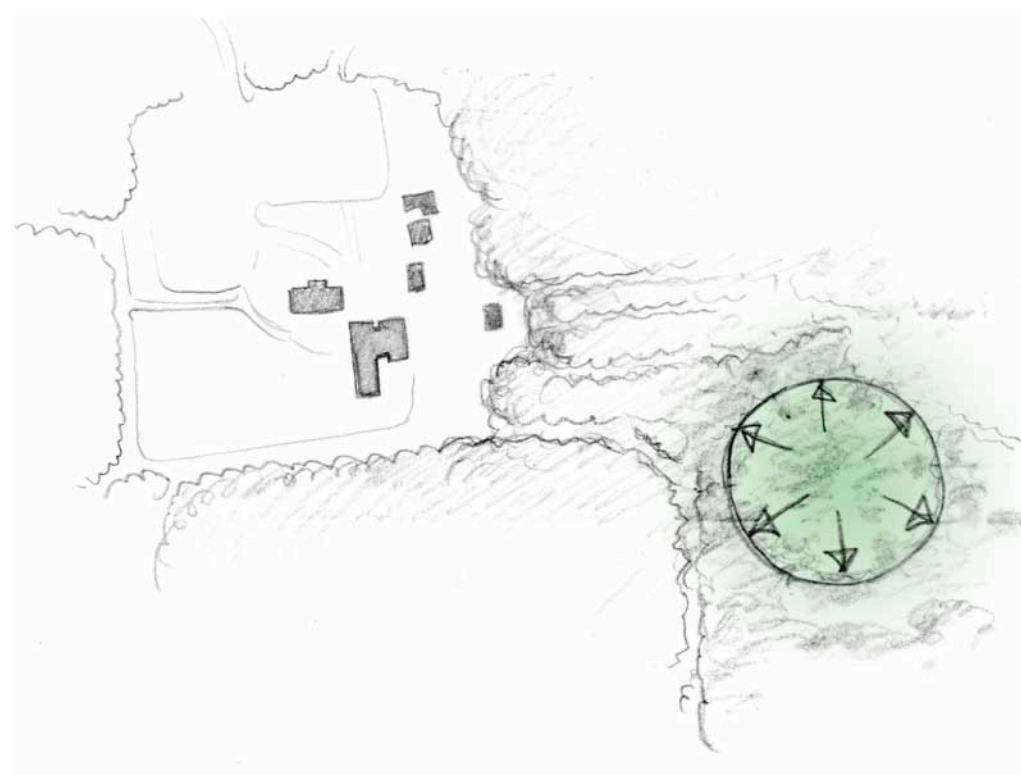
- En plats med ”riktig” skogskänsla, uppvuxna träd som tål lek och påfrestningar omsluter platsen.
- En del träd med låga förgreningar kan även användas som klätterträd.
- Platsen ligger lite hemligt till vilket förhöjer spänningen och känslan av natur runt omkring.
- Den är ändå belägen relativt tillgängligt då åtminstone två spår leder dit eller ansluter i närheten, bland annat det handikappanpassade spåret.
- Det finns även en del stora stenblock på platsen vilka skulle kunna integreras i lekplatsen.
- Det finns redan spår av lek på platsen i form av kojor och slitage på marken.

▲ Platsen ligger en bit bort från Skryllegården och sista biten måste man utanför motionsspåren.

Platsens nackdelar:

- En bokskog är en ganska mörk plats vilket inte tillåter så många andra arter och skikt att växa på platsen. Alltså erbjuder inte platsen så mycket variation om än mer än Björkdungen.
- Kanske ligger platsen en aning för otillgängligt för att kunna användas av så många som möjligt.
- Om föräldrarna inte är med och leker finns det inte så mycket annat att göra för dem än att sitta och vänta under ett träd.
- Att det redan finns spår av att platsen redan i nuläget används som lekplats kan göra att en byggd naturlekplats på det stället blir överflödig. Platsen är redan värdefull som den är.

▲ Känslan av skog är påtaglig.

SNÅRET

Vid det tredje besöket på Skrylle tog jag mig en titt på området som senaste stora stormen härjade 1999 (Engberg pers. medd. 2011). Stormen fällde granplanteringen som tidigare vuxit på platsen. Nu karakteriseras platsen av uppvuxen slyskog av blandad sort, varav mycket verkar vara björk och rönnbär. Där finns också en del större ekar som måste ha överlevt stormen och även någon bok här och där. Det ligger också en del rotvältor inne i snårskogen, kanske som ett minne av stormen. På vissa ställen ligger stenar och stenblock och det finns rester efter en stenmur. Inne i snårskogen finns även två grillplatser.

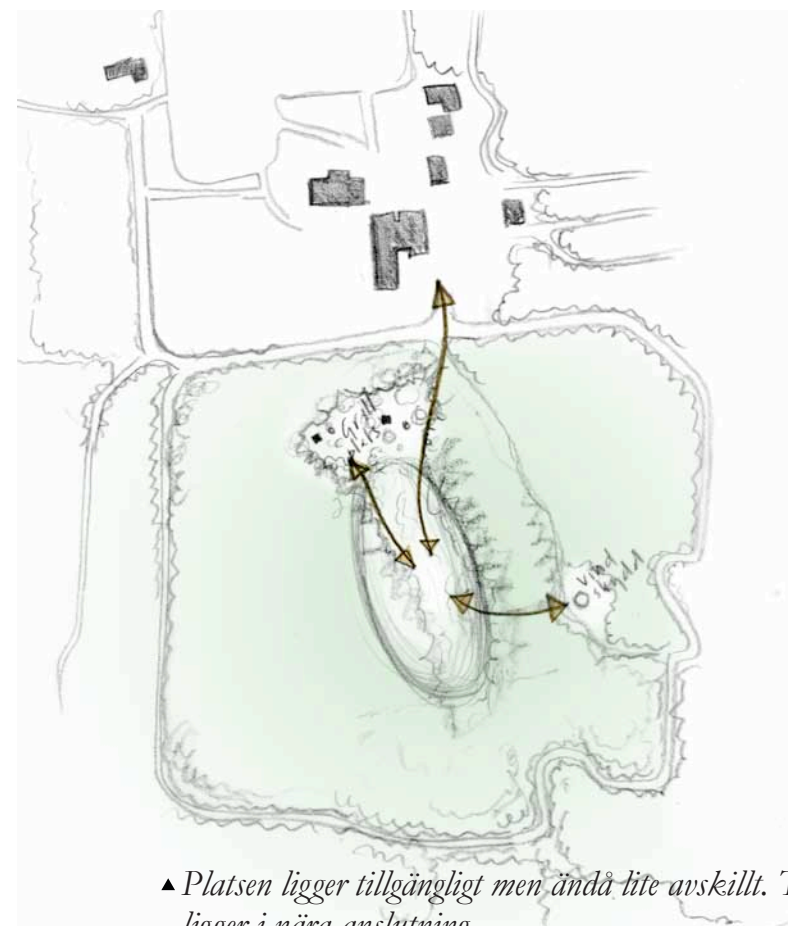
◀ *Största delen av skogen är fortfarande ung men en del träd står kvar sen innan stormen vilket ändå tillför viss variation på platsen.*

Platsens fördelar:

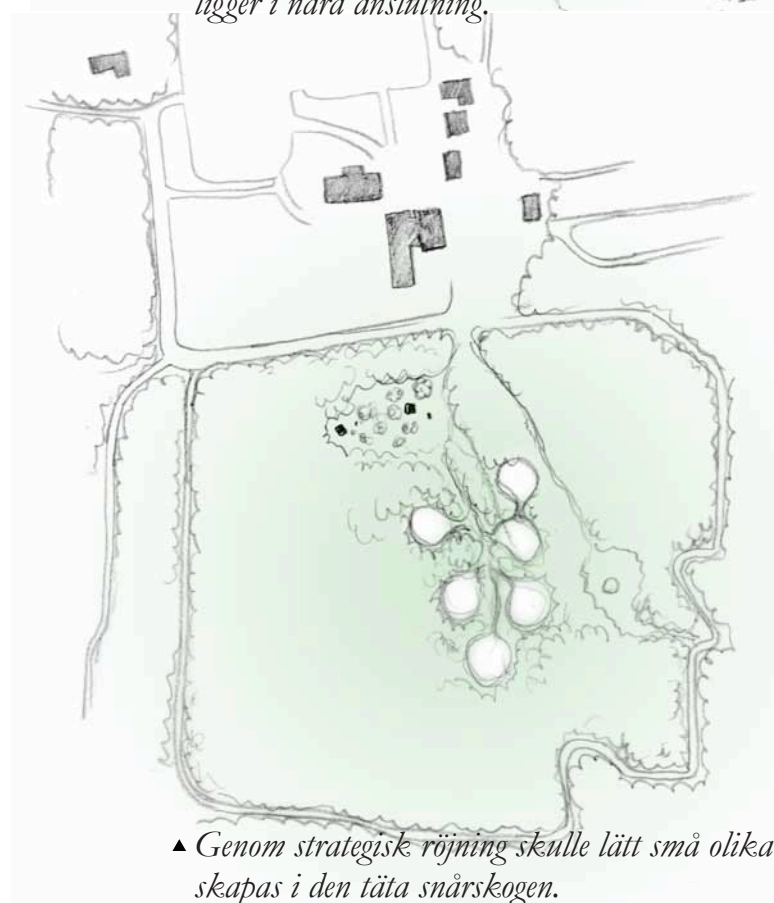
- Snårskogen erbjuder en ganska varierad miljö med olika trädarter i olika åldrar.
- På ett ställe finns en väldigt förgrenad bok som skulle kunna bli ett perfekt klätterträd.
- Rotvältorna skulle kunna utgöra intressanta element på en lekplats.
- Att skogen fortfarande är ung och tät gör den formbar. Genom strategisk röjning skulle intressanta rum kunna skapas.
- Den unga och täta skogen tillför också en mindre skala till platsen som kan vara lättare att anpassa till barn. Och i och med det kanske också göra den intressantare för barn.
- En eventuell gallring skulle tillföra mycket ”löst” material till platsen som skulle kunna användas av barnen till kojbygge med mera.
- Snårskogen ligger nära Skryllegården men den täta snårskogen gör den ändå lite hemlig.
- Platsen ligger i anslutning till två grillplatser vilket tillför ytterligare funktioner.

Platsens nackdelar:

- Även fast platsen ligger nära Skryllegården kan den ändå till viss del uppfattas som svårtillgänglig då den endast går att nå via smala skogsstigar.
- Nu skogen fortfarande är ung och tät, men vad händer när träden vuxit sig stora och skogen gallrats, försvinner den ”hemliga” känslan då?
- Att grillplatserna ligger nära kan vara en fördel, men också en nackdel. Kanske kan en intilliggande lekplats upplevas som störande för de som grillar?
- Ganska nära ligger även Belsebo som är ett lite större vindskydd med eldningsplats. Kanske kan en närliggande lekplats upplevas som störande.

▲ Platsen ligger tillgängligt men ändå lite avskilt. Två grillplatser ligger i nära anslutning.

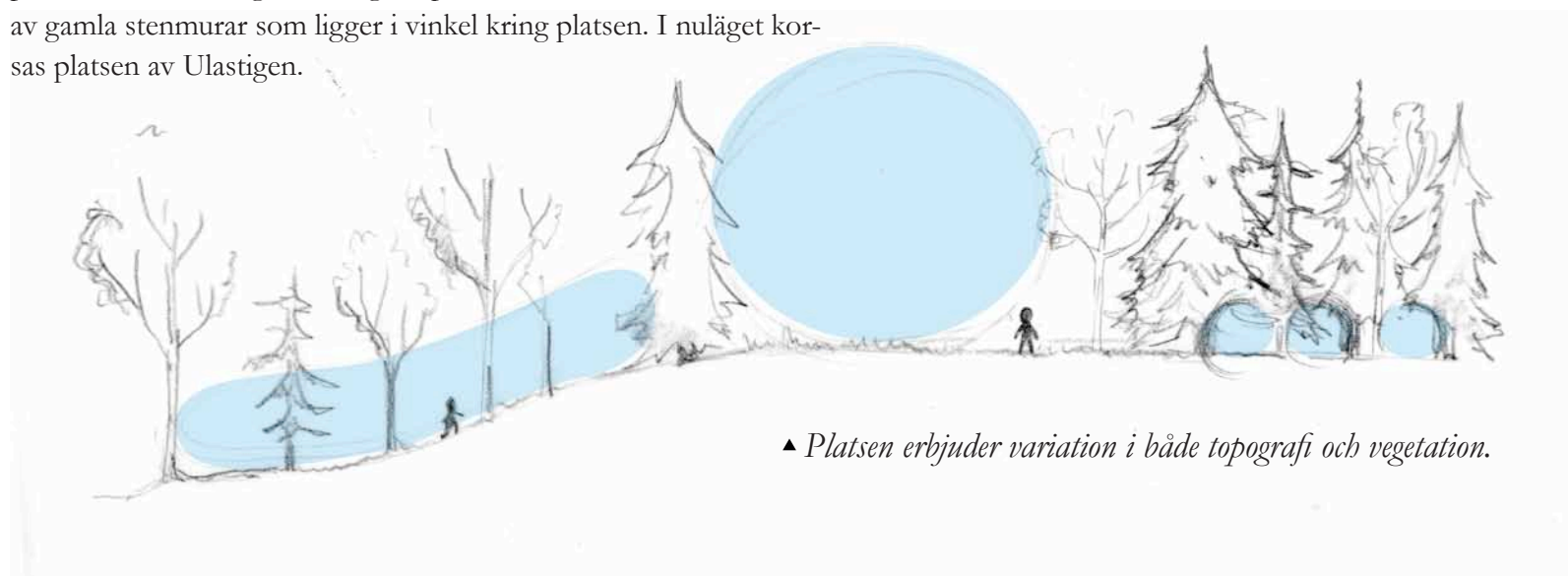

▲ Genom strategisk röjning skulle lätt små olika rum kunna skapas i den täta snårskogen.

GLÄNTAN

Det fjärde alternativet kallar jag för Gläntan. Det är det alternativet som ligger lite längre bort från Skryllegården och var det som föreslogs av Peter Johnsen (Johnsen pers. medd. 2011). Platsen är belägen kring en glänta i söderläge med anslutande skog av varierande karaktär. Från gläntan sluttar marken ner mot söder och täcks där av gles blandat skog med bland annat björk, ek, lärk och gran. Norr om gläntan växer täta grandungar med inslag av björk, ek och lärk. I väster ansluter gläntan mot en bokskog och i öster finns återigen den blandande glesa vegetationen samt, en bit bort, motionsspåret på vilket man smidigast tar sig till platsen. Gläntan ramas också in av gamla stenvmurar som ligger i vinkel kring platsen. I nuläget korsas platsen av Ulastigen.

▲ *Platsen erbjuder variation i både topografi och vegetation.*

Platsens fördelar:

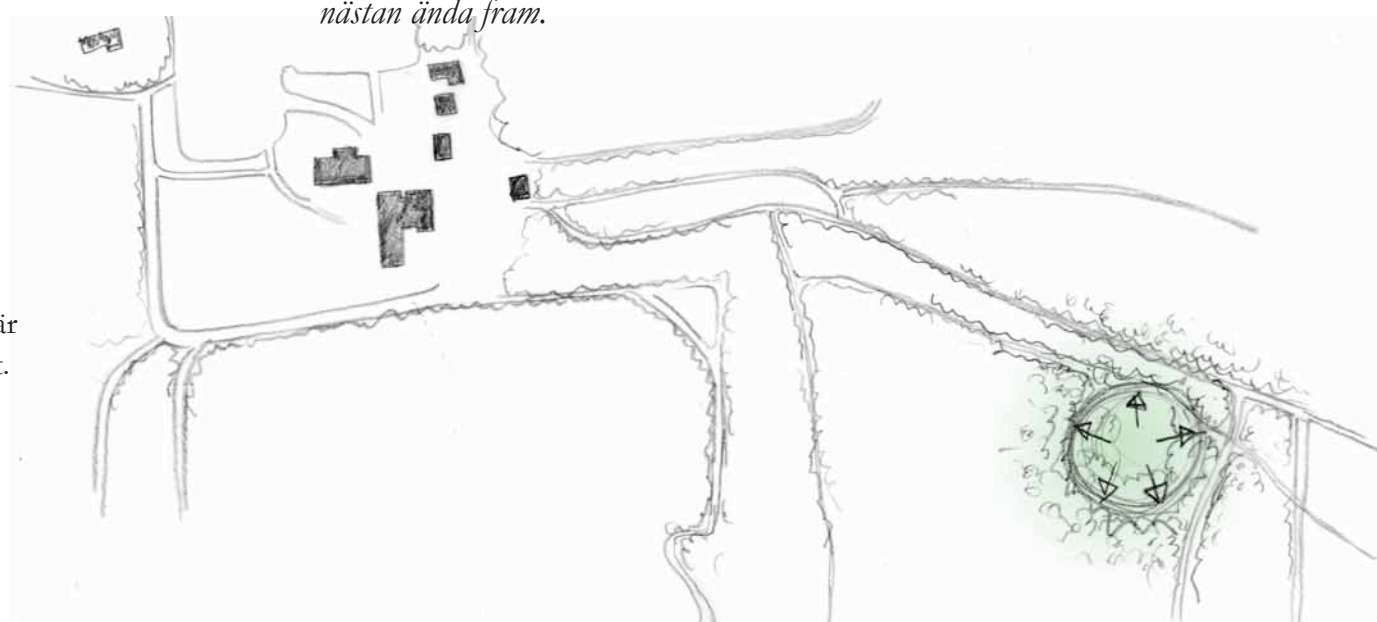
- Omgivningen är av varierande karaktär, öppet så väl som slutet, och med olika vegetationstyper vilket kan ge utrymme till lek och utforskande av olika slag.
- Att platsen ligger lite längre bort från Skryllegården kan bidra till ökad spänning och förväntan på vägen till platsen genom skogen. Vägen genom skogen kan också ge en upplevelse i sig.
- Stenmurarna ramar in platsen och även om de inte får förändras kan de vara ett bli ett intressant inslag som kan integreras i platsen med kanske till exempel broar över den eller liknande.
- Granarna tillför grönska och täthet även vintertid.
- De täta grandungarna utgör perfekta kojbyggarplatser.
- Slänten tillför variation i terrängen.
- Även fast platsen ligger lite längre bort från Skryllegården är det ändå lätt att ta sig dit via det närliggande motionsspåret.
- Känslan av natur och skog känns tydlig på platsen. Den känns även lugn och trafik och andra störningar känns avlägsna.

Platsens nackdelar:

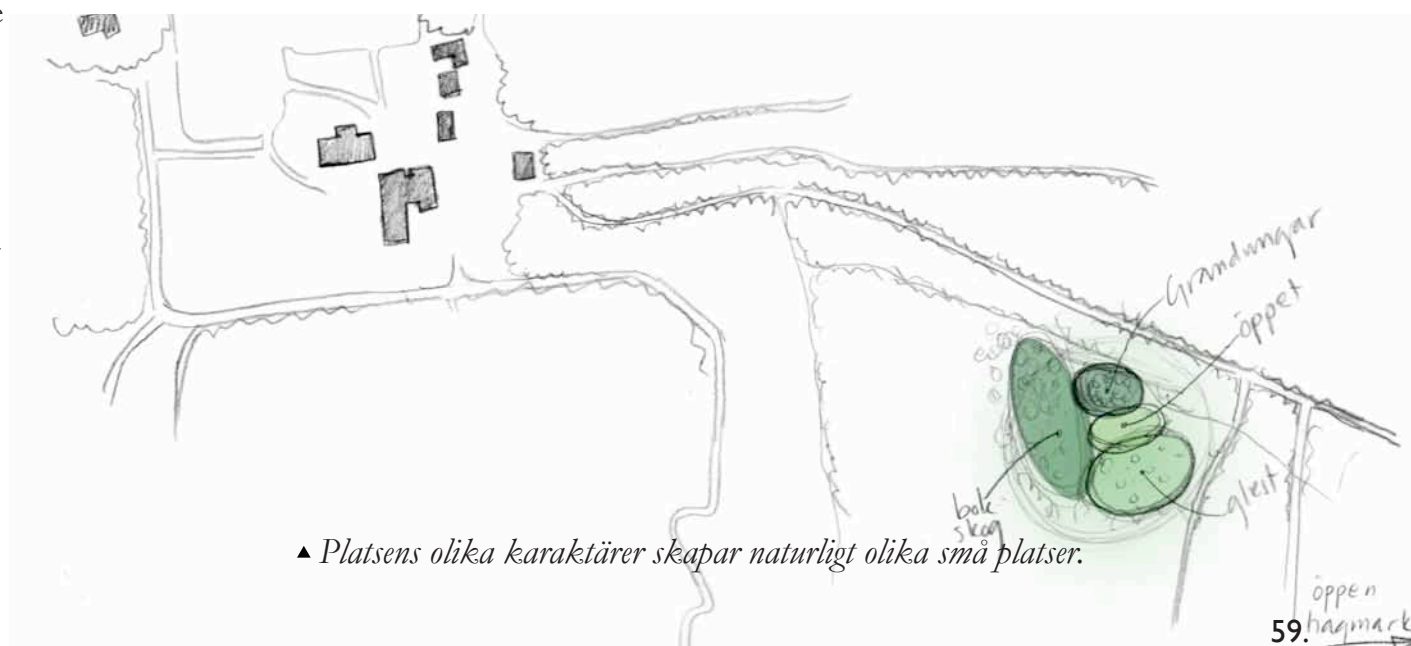
- Att platsen ligger en bit bort från Skryllegården kan kanske bidra till färre besökare.
- Platsen kan bli svår att tillgänglighetsanpassa, då den omringas av stenmurar och en sluttning. Stenmurarna får inte förstöras på grund av deras kulturvärde (Johnsen pers. medd. 2011) men frågan om tillgänglighet kan kanske ändå motivera ett mindre ingrepp i muren.

▲ Det är en bit till Skryllegården, men platsen kan nås via ett motionsspår nästan ända fram.

▲ Platsen innesluts av skog.

▲ Platsens olika karaktärer skapar naturligt olika små platser.

DET SLUTLIGA VALET AV PLATS

De två först beskrivna platserna, Björkdungen och Bokskogen kändes spontant som möjliga placeringar för naturlekplatsen då de låg relativt nära Skryllegården och båda erbjöd en ”skogig” känsla med uppvuxna stora träd. Särskilt intressant kändes Bokskogen som ligger lite avsides och erbjuder mycket av den naturkänsla jag från början hade tänkt mig. Men den speciella karaktär en bokskog erbjuder är trots allt ganska homogen, då det täta lövverket inte släpper in mycket ljus till andra arter. En bokskog har dessutom ganska öppen känsla, vilket förtar lite av spänningen och det erbjuds inte så många gömställen. Bokskogen verkade ju dessutom redan användas till lek och bristen på uppvuxen skog nära Skryllegården gör det till en värdefull plats som den är. Även Björkdungen kändes som en alltför öppen och homogen plats.

Den plats jag först kände hade störst potential för att hysa en naturlekplats var istället snåret. Snåret bjuder på störst variation och mest formbarhet vilket jag tror ger platsen stora möjligheter att bli en intressant och attraktiv plats för barn. Det som vi vuxna upplever som snårigt och lite skräpigt tror jag tvärtom kan vara en tillgång för barn och upplevas som spännande. Den tanken bekräftas också av litteraturen. Maria Kylins studie (2010) visade att lite ovärdade vegetationstyper i flera skikt var mer lockande för barnen än andra och barnen berättade att vuxnas ”prydliga” utemiljö gjorde det svårare för dem att hitta egna platser. Exempel på snåriga naturle-

kplatser har jag sett vid mina referensbesök. Särskilt naturen kring Himmelhøj bestod av tät vegetation av snårig karaktär, vilket skapade rumslighet och en till naturen ”nära” känsla. Något annat som talar för den här platsen är att den ligger nära Skryllegården som är något av en samlingspunkt där många människor rör sig. Även detta beskrivs i litteraturen som något positivt av Olsson Lieberg (2006) som skriver att barn vill vara där det finns folk. Då borde det också vara något positivt att det ligger grillplatser i anslutning till platsen.

Det jag anser delvis talar emot Snåret är att björk växer snabbt och att det skulle kunna göra att den täta snåriga känslan försvann. Jag undrar om förvandlingen från snår till skog skulle göra platsen mer lik Björkdungen. Men att skogen med tiden kommer att växa upp kan ju också bidra till att den på ett naturligt sätt kommer att växa ihop med lekplatsen och på så sätt skapa en självklar och tydlig plats. Det finns ju också en möjlighet att skapa olika karaktärer av tätare och mindre tät skog genom strategisk röjning av Snåret efterhand.

Den andra plats som jag anser ha stor potential är Gläntan. Det som främst känns bra med platsen är att den erbjuder varierad natur och att känslan av natur är väldigt påtaglig. Fjørtoft (2004) nämner att stor variation i naturen, skiftande topografi och vegetation ger möjlighet till olika sorters lek och ökar möjligheten till lek. Även

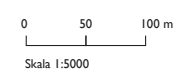
här finns täta snår som kan fungera som insynskyddande slutna rum, vilket nämns av Kylin (2010) som en vegetationstyp som gillas av barn.

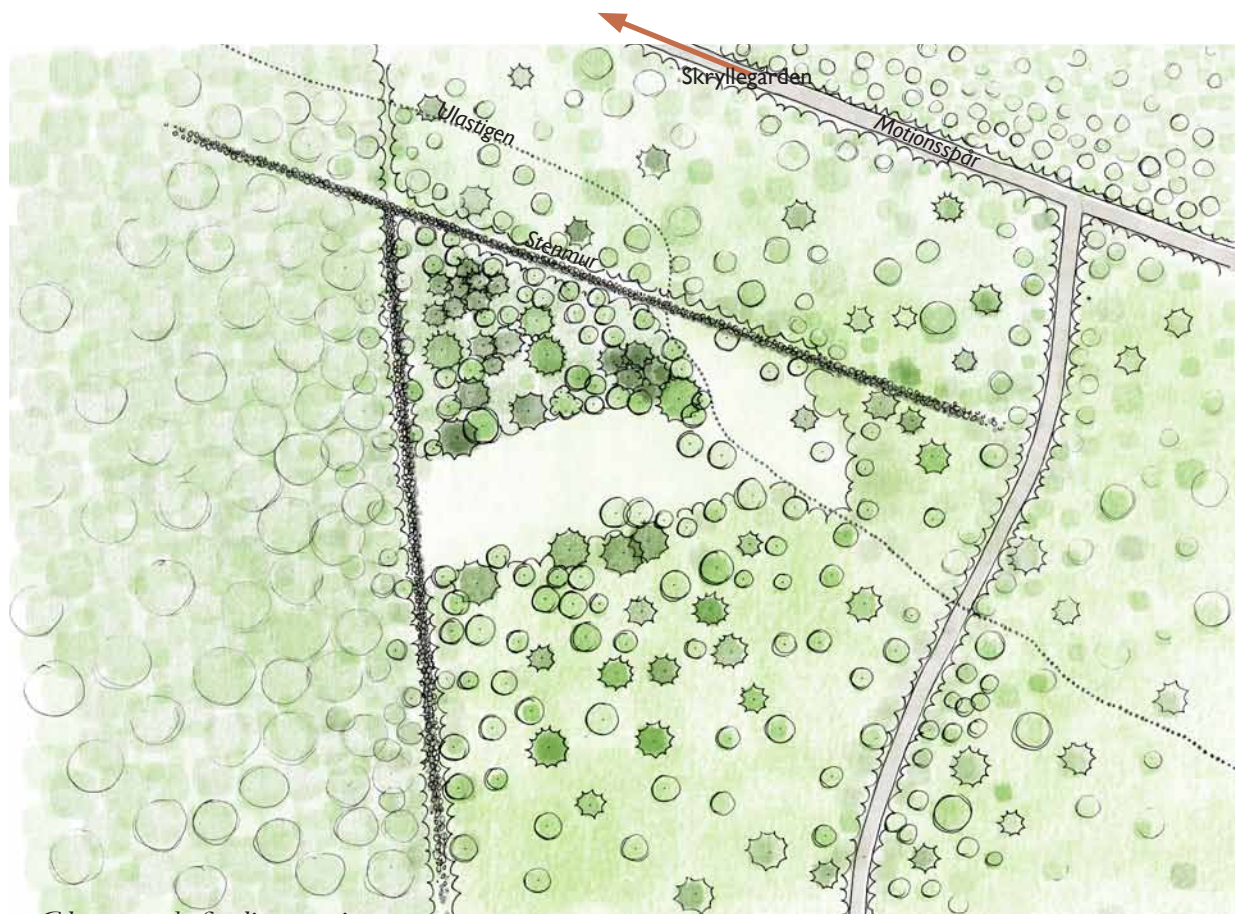
Ytterligare något som jag anser talar för den här platsen är läget. Att platsen ligger en bit ut i skogen bidrar inte bara till tydligare känsla av natur utan även till något som kan bli en spännande väg till platsen. Just vägen till platsen var något som jag uppmärksammade vid mitt referensbesök på Nimis. Den långa vägen skapade förväntningar samtidigt som det var spännande att söka sig till platsen genom att leta efter tecken och små skyltar. Det som enligt Olsson Lieberg (2006) talade för att lekplatsen skulle ligga nära Skryllegården, för att barn tycker om att vara där människor rör sig, kanske inte riktigt går att applicera på Skrylle friluftsområde. Det är ju en plats som ligger lite otillgängligt för barn på det sättet att det är svårt för dem att ta sig dit på egen hand. De barn som främst besöker Skrylle tror jag gör det tillsammans med sina föräldrar som en utflykt eller tillsammans med förskolan eller skolan. Då kan det stället vara bra att lekplatsen ligger en bit bort från Skryllegården för att det då ger en anledning att röra sig inåt och genom skogen, vilket inte borde vara ett problem tillsammans med föräldrar eller lärare. Att barn vill vara där "det händer" beskrivs ju även av Mårtensson (2004) som barns intresse för det fysiskt händelserika. Jag tolkar det som att en variationsrik miljö kan ses som händelserik på grund av alla möjligheter den erbjuder.

Orthofotot i bakgrunden: Digitala Kartbiblioteket, © Lantmäteriet L2011/0032

- Röd pil symboliserar det bredare motionsspåret som mer lättillgänglig väg till Gläntan.
- Grön pil symboliserar naturstigen till Gläntan som mer slingrig och äventyrlig väg.

▲ Gläntan - befintlig situation.

▲ Olika karaktärer på platsen.

ANALYS OCH FÖRSLAG

GLÄNTANS OLIKA KARAKTÄRER

Gläntan är den karaktär som fått ge namn åt hela platsen. Den öppna ytan är täckt av gräs och ansluter mot norr till täta grandungar, medan södersidan övergår i en sluttning med ung blandskog. Det gör platsen till en ljus och solig yta.

Grandungarna ligger norr om gläntan och är delvis uppblandad med lärk, och björk. En liten och tät skog i den stora omkringliggande skogen.

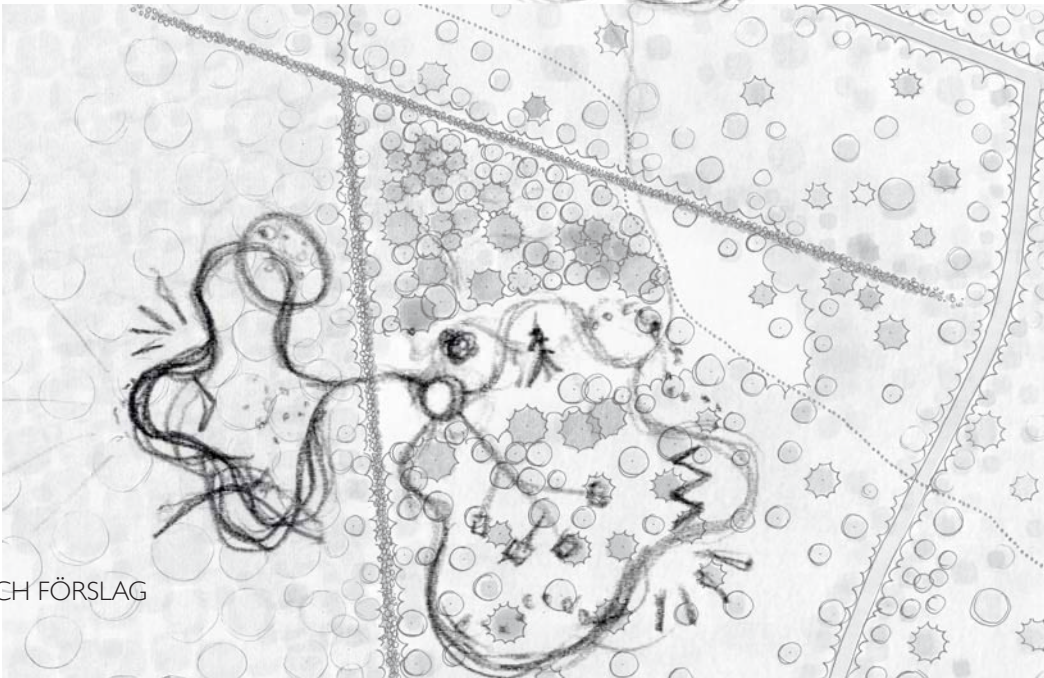
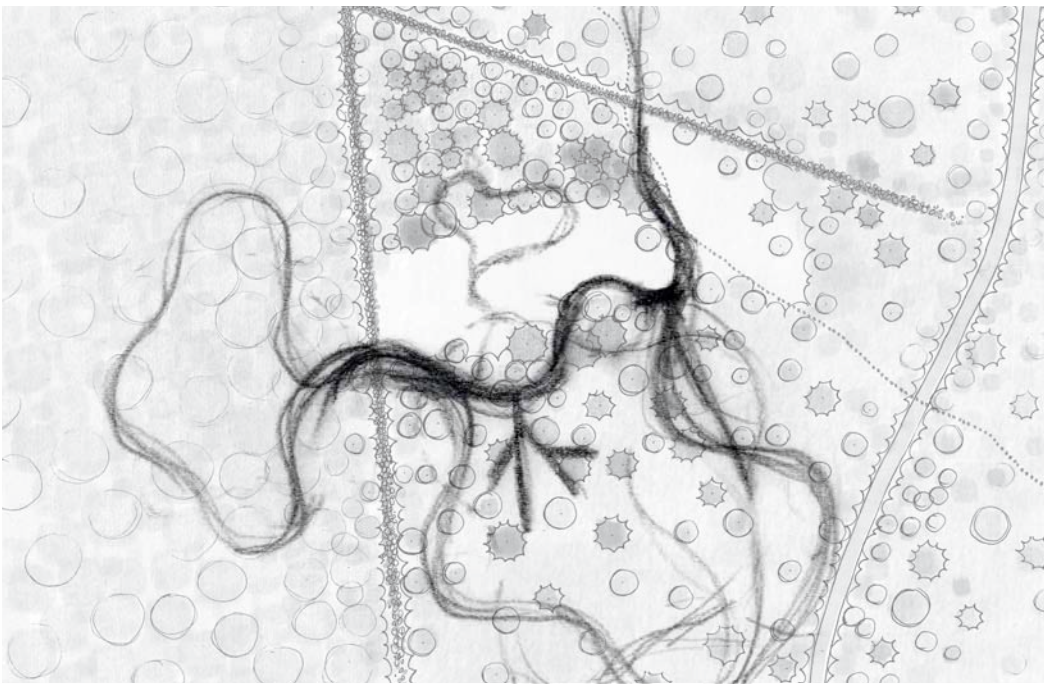
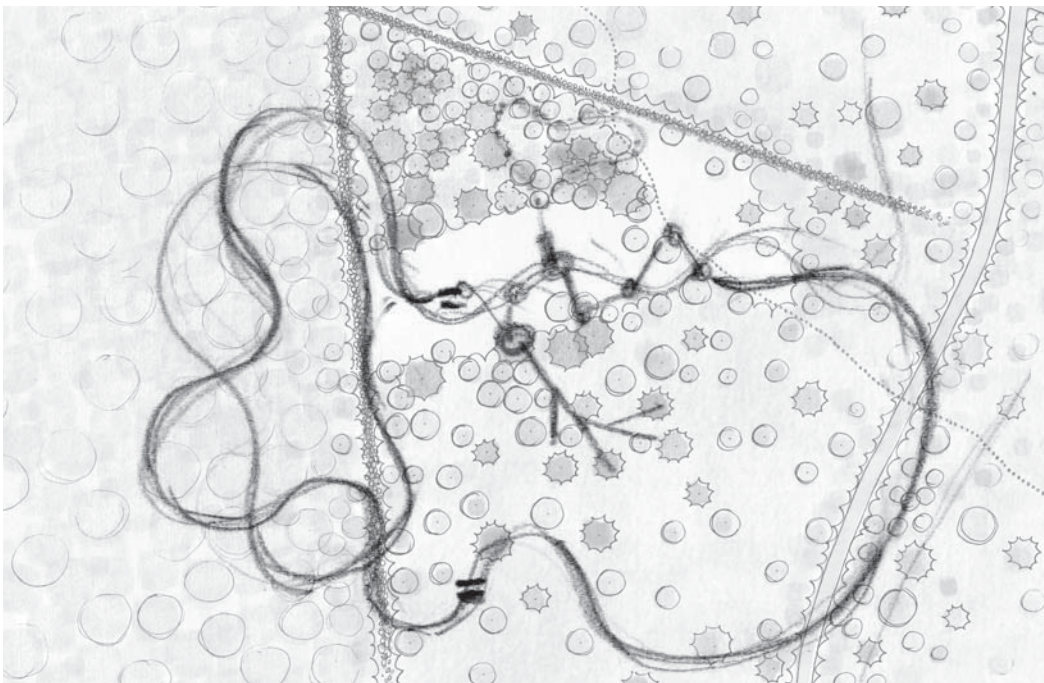
Slänten angränsar mot gläntans södra kant och sluttar ner mot söder. Höjdskillnaden, sedd från där slänten börjar längs gläntans södra kant till 20 meter längre ner, är ca två meter. Alltså en lutning på ca 1:10. Vegetationen består huvudsakligen av unga björkar och ekar, lärk och en och annan gran.

Stenmurarna ramar in gläntan och minner om tider från förr. Där Ulastigen korsar en av murarna är några stenar borttagna så det ska vara lättare att ta sig över.

Bokskogen ligger på andra sidan av en av stenmur från gläntan sett. Träden är fortfarande ganska unga och har ännu inte fått den typiska pelarskogkänslan som gamla bokskogar ofta har. Men den ger ändå en känsla av uppvuxen skog.

Entrén in till gläntan från motionsspåret sett går genom skog med huvudsakligen björk, ek, gran och lärk. Där finns ingen stig i nuläget.

FÖRSLAGET

RIKTLINJER

Under tiden jag läst, skrivit och arbetat med den teoretiska delen av det här arbetet samt under mina besök på referensplatserna, har jag funderat på vad jag kan ta med mig till gestaltningen. De önskemål jag fått från Skryllegården angående utformningen har inte varit så specifika mer än att de har tänkt sig att naturlekplatsen ska kunna attrahera barn från ca fyra års ålder och att det är viktigt att föräldrar på ett enkelt sätt ska kunna övervaka de mindre barnen. Utifrån det har jag formulerat ett antal riktlinjer vilka delvis kommer att styra utformningen av naturlekplatsen.

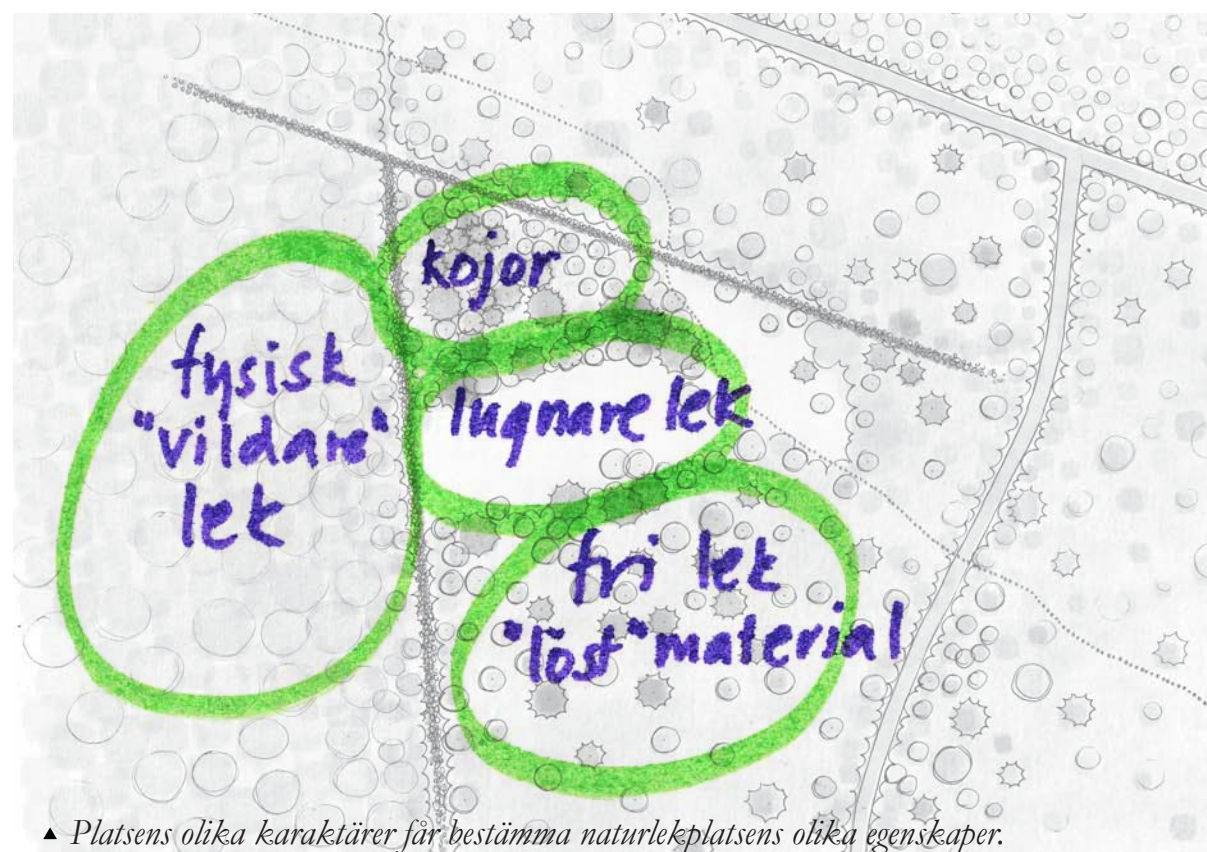
- Platsen ska både kunna erbjuda både fysiska och sinnliga upplevelser. Med fysiska upplevelser menas sådana som ger motorisk utmaning; klättra, springa, rulla, balansera. Med sinnliga menas känslor, pirr i magen, ljud, möjlighet att låta sig uppslukas av en aktivitet.
- Platsen ska präglas av variation för att skapa möjligheter till olika sorters lek, samt attrahera både små barn och lite större.
- Platsen ska integreras i naturen. Det vill säga landskapets form, vegetation och topografi ska utnyttjas i utformningen, för att understryka känslan av att vara i naturen och utnyttja dess naturliga sammansättning för att främja olika lekfunktioner.
- För att former och föremål ska kännas naturliga i sin miljö ska de till största delen byggas av trä där träet till största delen ska vara obearbetat, det vill säga stockar och grenar i sin ursprungliga form. Andra material och färger används som accenter för att skapa en ytterligare dimension.
- För att naturplatsen ska kunna användas av så många som möjligt, ska platsen till viss del vara tillgänglighetsanpassad. Men på grund av den befintliga terrängen, som ju också är en viktig aspekt för naturlekplatsen som plats, kommer det inte vara möjligt att göra platsen helt och hållet tillgänglighetsanpassad.

◀ *Form och funktion växer fram genom skissande.*

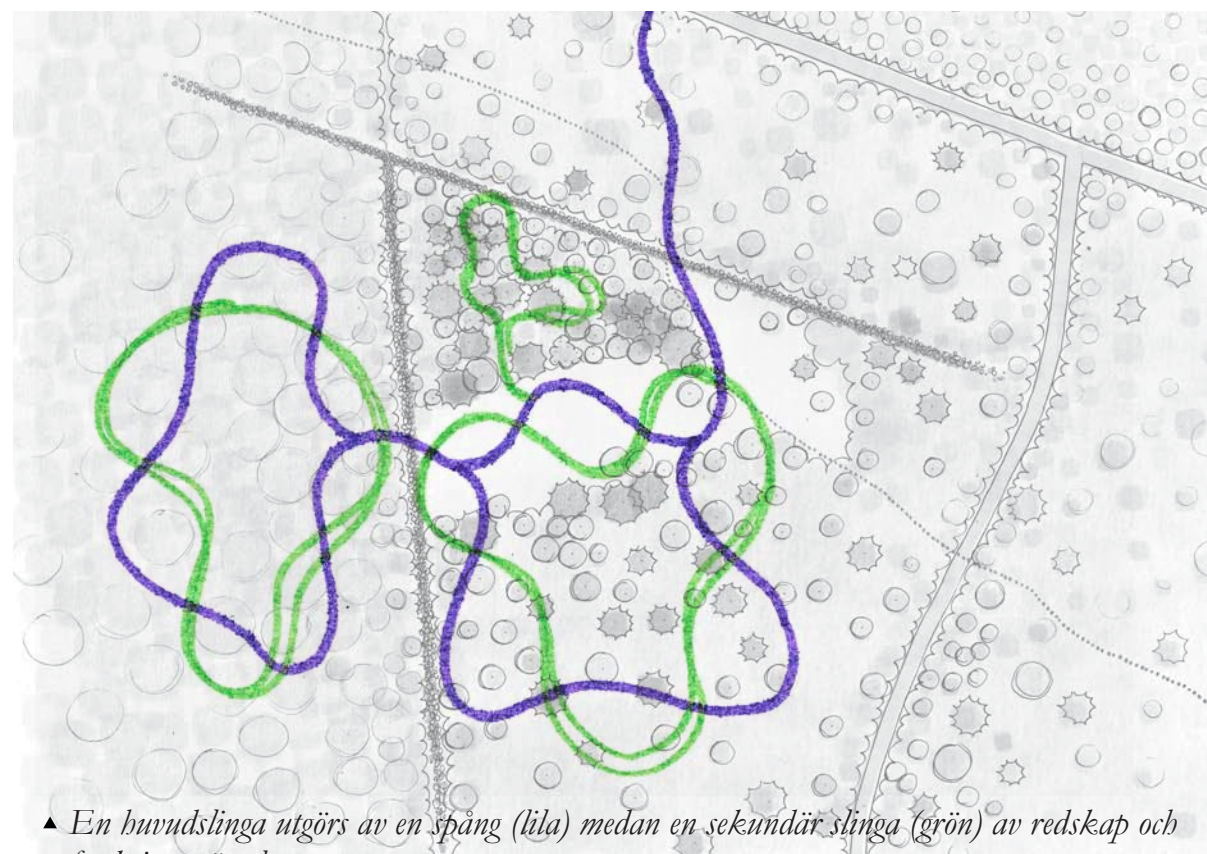
FORM OCH KONCEPT

Platsens olika karaktärer gav direkt inspiration till olika delar och funktioner i naturlekplatsen. När man kommer fram till platsen från Skryllegården via motionsspåret eller Ulastigen är det gläntan man först möts av. Den öppnar upp skogen, släpper in solljus och det känns som en plats som man gärna stannar till på. Det kändes därför självklart att det skulle vara den delen där lite lugnare lek kan äga rum, kanske för de lite mindre barnen. Kliver man därför in i grandungen kommer man in i ett litet slutet rum där det skapas små krypin under granarnas grenar och som bjuder in till kojbygge. Vidare in i bokskogen är skogskänslan påtaglig och man kan blicka långt in i skogen mellan bokarnas stammar. Det täta taket av boklöv gör platsen lite mörk och spännande. Det finns gott om plats att springa omkring mellan stammarna, vilket gör platsen lämplig för lite mer fysisk och vildare lek. I slänten, söder om gläntan passar den blandade skogskaraktären bra till lek som inte är så funktionsstyrd. Springa upp och nedför slänten mellan träden eller bygga kojor av material som samlas på marken skulle kunna vara något man kan ägna sig åt där.

Inspirerad av spången som ledde genom naturlekplatsen i Valby-parken i Köpenhamn, och som band ihop lekplatsens olika delar på ett bra sätt vill jag även här att naturlekplatsen ska få en tydlig form och något som binder ihop de olika karaktärerna. En spång får därför även här vara formgivande och fungera som den röda tråden genom platsen och knyta ihop lekplatsens olika delar. En liten avstickare leder även ibland grandungarna. En spång är dessutom alltid rolig att följa genom skogen och gör även platsen till viss del mer tillgänglig om den får börja redan ute vid motionsspåret där man viker av in mot naturlekplatsen. En sekundär slinga med redskap och olika stationer överlappar spången och skapar ytterligare en form att följa.

▲ Platsens olika karaktärer får bestämma naturlekplatsens olika egenskaper.

▲ En huvudslinga utgörs av en spång (lila) medan en sekundär slinga (grön) av redskap och funktioner överlappar.

ÖVERGRIPANDE BESKRIVNING

Med förslaget vill jag skapa en naturlekplats med variation, möjlighet till olika sorters lek och upptäckande av vad skogen har att erbjuda som lekplats. Spången som leder genom platsen visar vägen och blir samtidigt en del av leken på platsen. Där den korsar stenmurarna tas några av stenarna bort för att det enkelt ska gå att ta sig över. I den lugna delen slingrar den sig fram mellan små hyddor att leka i eller klättra på, stora stockar och en stor trädstam att klättra på. Där finns också ett litet berg av stubbar att klättra upp på. Lite vid sidan om finns även en liten samlingsplats med grillmöjlighet. Eftersom övriga grillplatser i Skrylle måste bokas innan de kan användas, passar det bra att den här är bokningsfri. Möjlighet till att vara lite hemlig finns inne bland grandungarna där ett runt trädäck utgör en mysig plats, och där man kan bygga hemliga kojor under granarna runt omkring. Fördelen med granarna är att de med sin vintergrönhet bevarar en del av dungens täthet även vintertid. Via spången kommer man sedan in i bokskogen där det kan gå lite vildare till med redskap av hinderbanekaraktär. Men där finns också lite mer mystiska inslag som ett stort örnnäste att klättra upp i, en färgglad skog av stockar att springa och balansera emellan och även konstiga rör som sticker upp ur marken som går att utforska genom att ropa i dem. Via en hängbro går det att komma upp till en plattform runt ett träd. Runt slänten löper en balansslinga som också fungerar som inramning och knyter ihop platsen med gläntan. Utifrån gläntan leder också broar ut till små torn. Broarna löper vågrätt ut i slänten och utnyttjar den naturliga lutningen genom att bli högre och högre ju längre ut i slänten man kommer. Ute vid tornen kan man klättra ner till marken. I slänten kan också grenar och ris samlas för att användas till kojbygge och annat.

På flera ställen binds de olika lekstationerna ihop av en stubbslinga.

Ulastigen dras om för att man ska kunna gå längs den utan att korsa naturlekplatsen. Söder om naturlekplatsen behålls en liten del av stigen och fungerar som en stig in till platsen från det södra motionsspåret.

ANALYS OCH FÖRSLAG

SPÅNGEN

1. Genomgående spång

LUGNA DELEN

2. Hyddor
3. Stockar
4. Trädstam
5. Stubbsamling
6. Grillplats med sågstation

KOJOR

7. Hemlig plats och kojbygge

VILDA DELEN

8. Skog av färgglada stockar
9. Balans och lianer
10. Örnnäste
11. Hängbroar med trädkoja
12. Balans på vinklade stockar och stocktrappa
13. Stegar
14. Ljudrör

FRI LEK

15. Löst material
16. Stubbtrappa
17. Balans på stockar
18. Torn och broar

▲ Illustrationsplan över förslaget.

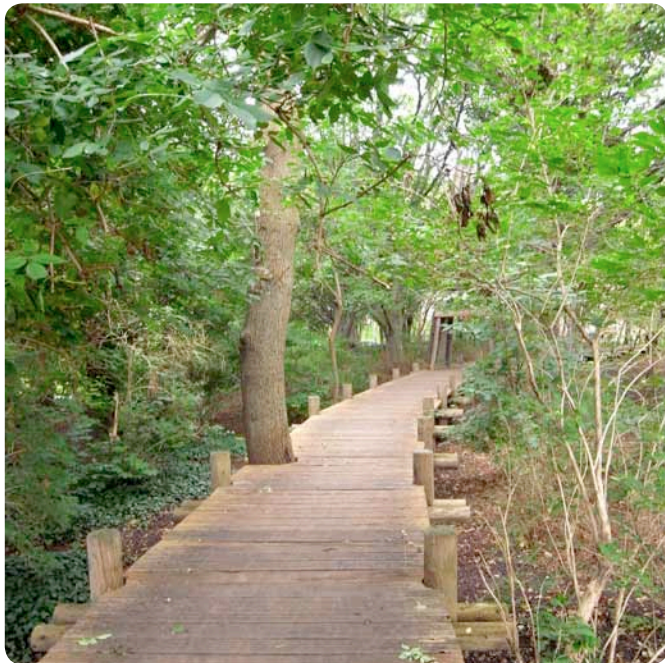
Skala 1:400

BESKRIVNINGAR AV LEKPLATSENS OLIKA FUNKTIONER OCH REDSKAP

SPÅNGEN

I. GENOMGÅENDE SPÅNG

Spången leder genom nästan hela naturlekplatsen. Den har en stark och tydlig form. Där träd står i vägen för den byggs de helt enkelt in i spången för att formen inte ska brytas, vilket även blir ett roligt inslag längs med spången. Materialet är trä av beständigt slag som ek eller sibirisk lärk. Spången ökar tillgängligheten på platsen.

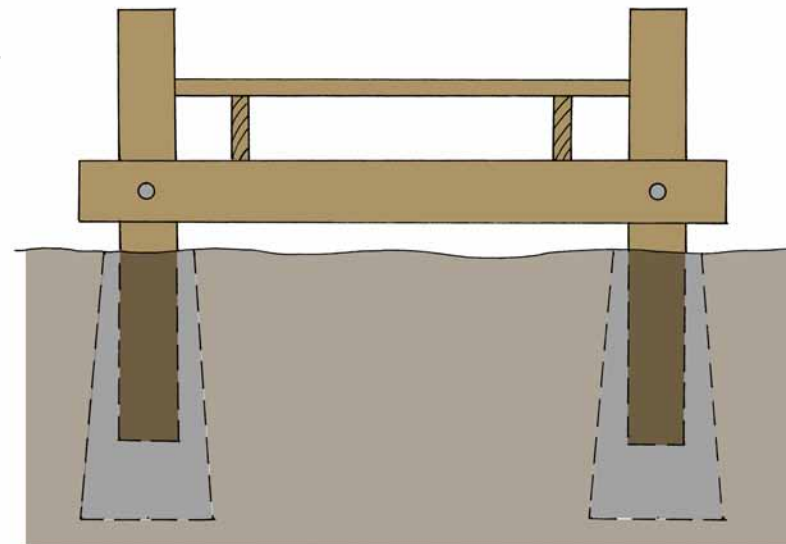

▲ Spången är inspirerad av den på naturlekplatsen i Valbyparken i Köpenhamn.

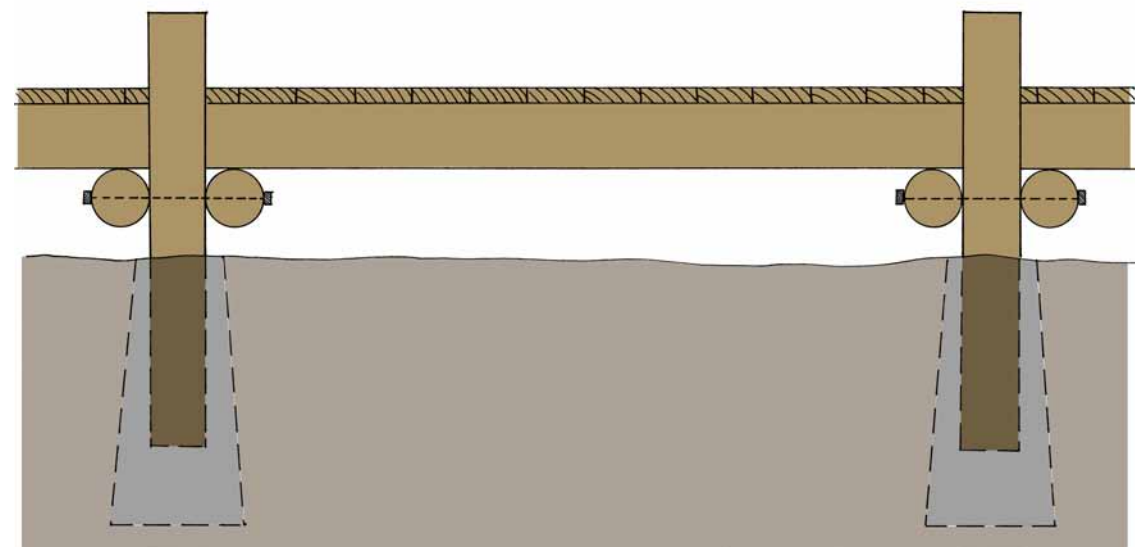
ANALYS OCH FÖRSLAG

68.

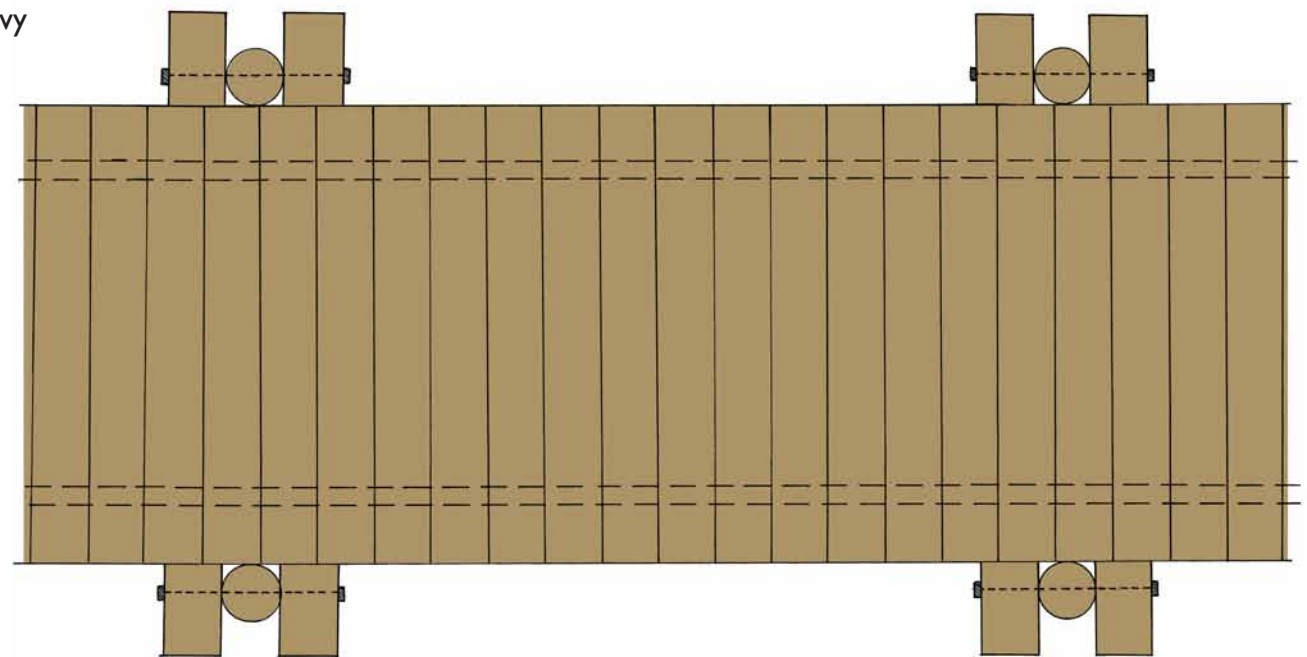
Tvärgående snitt

Vy från sidan

Planvy

Skala 1:20

LUGNA DELEN

2. HYDDOR

I östra delen av gläntan möts man av små pyramidformade hyddor av grova pinnar. De är byggda på ett sätt som gör att de både går att krypa in under och klättras upp på. Runt omkring finns sittplatser och små bord av stubbar.

▲ Vy A (se illustrationsplan sidan 67) över gläntan sedd från öster när man kommer in till naturlekplatsen från motionsspåret eller Ulastigen. Här bildar spången ett litet trädäck för vila eller matsäck runt ett träd.

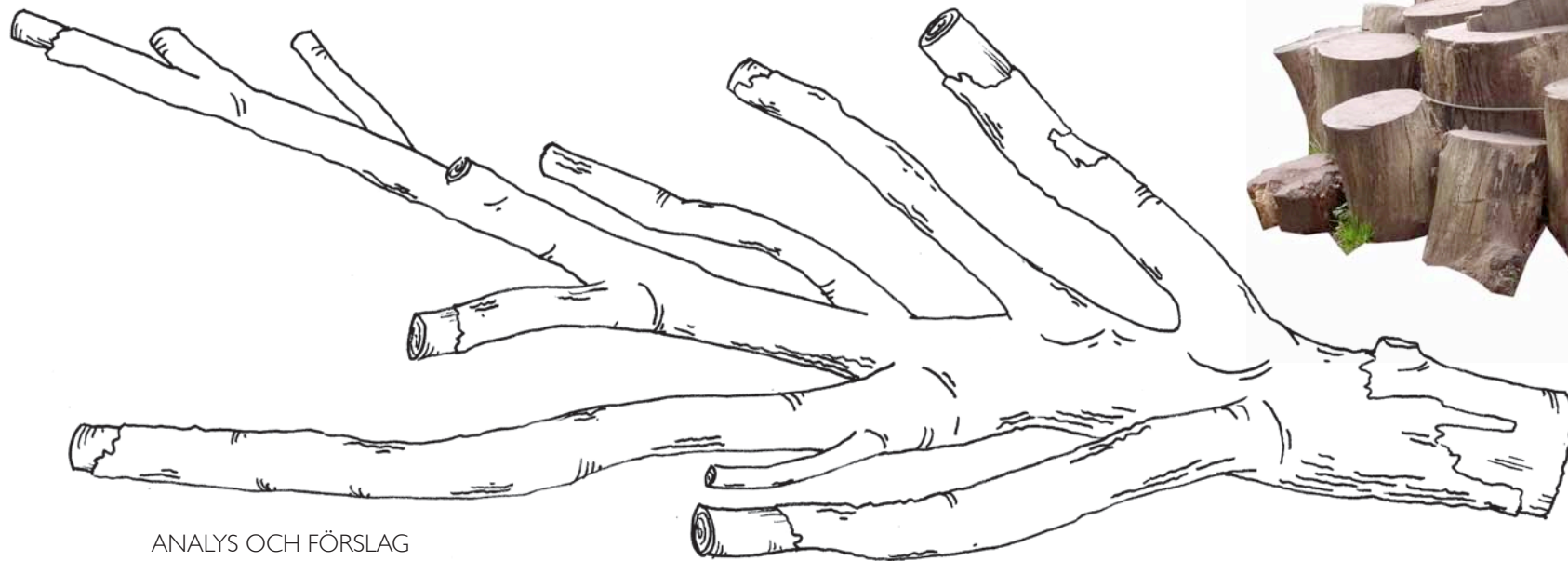
Träskulpturer föreställande olika djur tittar fram lite här och var i gläntan.

3. STOCKAR

4. TRÄDSTAM

I naturlekplatsens lugna del i gläntan finns även stora stockar att klättra och balansera på, en trädstam att hänga runt i och ett litet berg av stubbar att bestiga.

5. STUBBSAMLING

▲ Inspiration och bild kommer från Naturcenter i anslutning till Himmelhöj i Vestamager, Köpenhamn.

6. GRILLPLATS MED SÅGSTATION

I gläntan finns också en grillplats med stora stockar att sitta på. Eftersom Naturlekplatsen ligger en bit bort från Skryllegården kan det vara jobbigt att släpa dit ved därifrån. Lösningen på det är en sågningsstation där man kan såga upp sin egen ved. När skogen röjs i Skrylle kan man passa på att lägga dit nya vedhögar.

▲ Vy B (se illustrationsplan sidan 67) över grillplatsen med en av stenmurarna i bakgrunden.

▲ *Inspirationen till sågningsstationen kommer från Naturcenter i anslutning till Himmelhöj i Vestamager, Köpenhamn.*

7. HEMLIG PLATS OCH KOJBYGGE

Från spången löper ett sidospår ut i från gläntan och in bland grandungarna. Spången slutar i runt ett trädäck som skapar en mysig och lite hemlig plats bland träden där man kan göra vad man vill. Kanske vill man sitta på trädäcket och leka, bygga kojor under granarna runtomkring eller bara vara lite för sig själv.

◀ *Vy C (se illustrationsplan sidan 67) in mot grandungarna och det lilla runda trädäcket som skapar en mysig och lite hemlig plats.*

VILDA DELEN

8. SKOG AV FÄRGGLADA STOCKAR

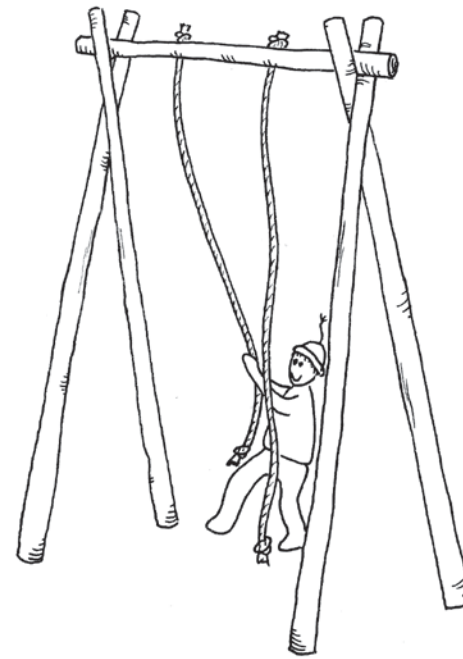
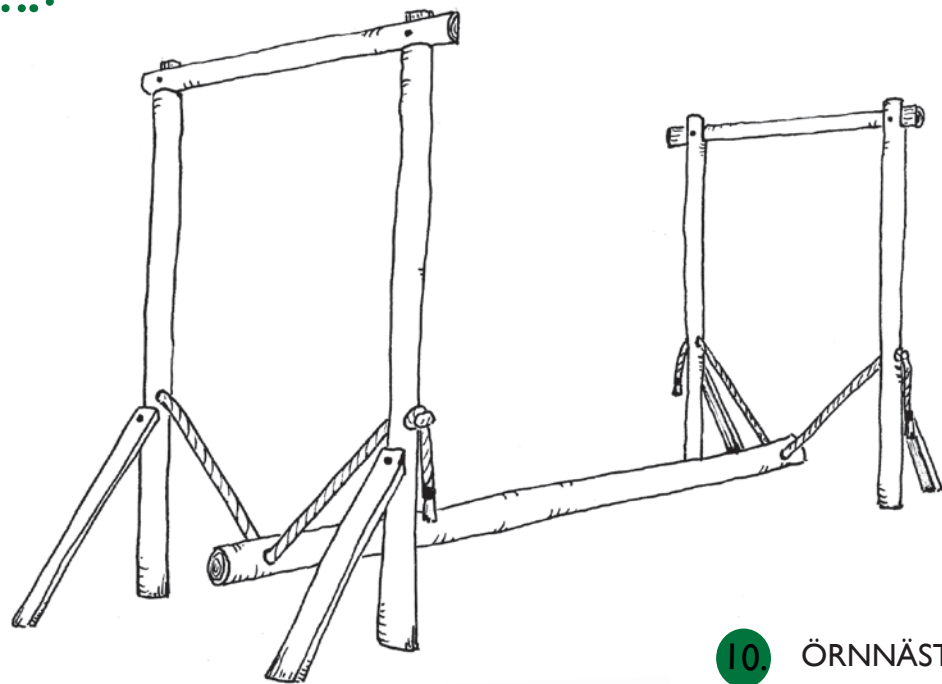
Inne i bokskogen löper spången genom en skog av färgglada stockar. Emellan vissa av stockarna finns linor spända att balansera på. Andra stockar har steg inhuggna som gör dem klättrvänliga.

► Vy D (se illustrationsplan sidan 67) visar skogen av färgglada stockar som är något av det första man möts av inne i bokskogen.

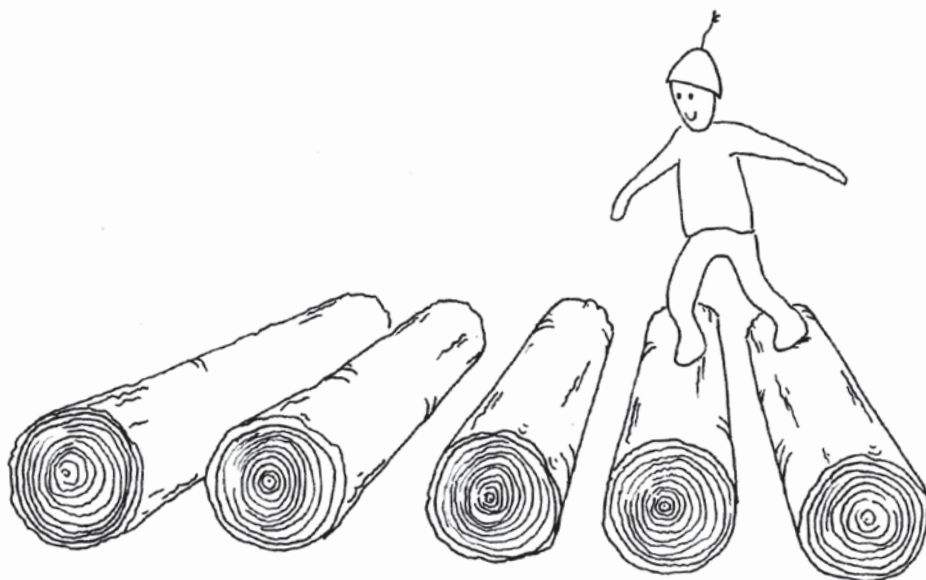
9. BALANS OCH LIANER

- Redskap av hinderbanekaraktär.
- Lianer att svinga sig i, en rörlig stock att balansera på och stockar att hoppa emellan.

10. ÖRNNÄSTE

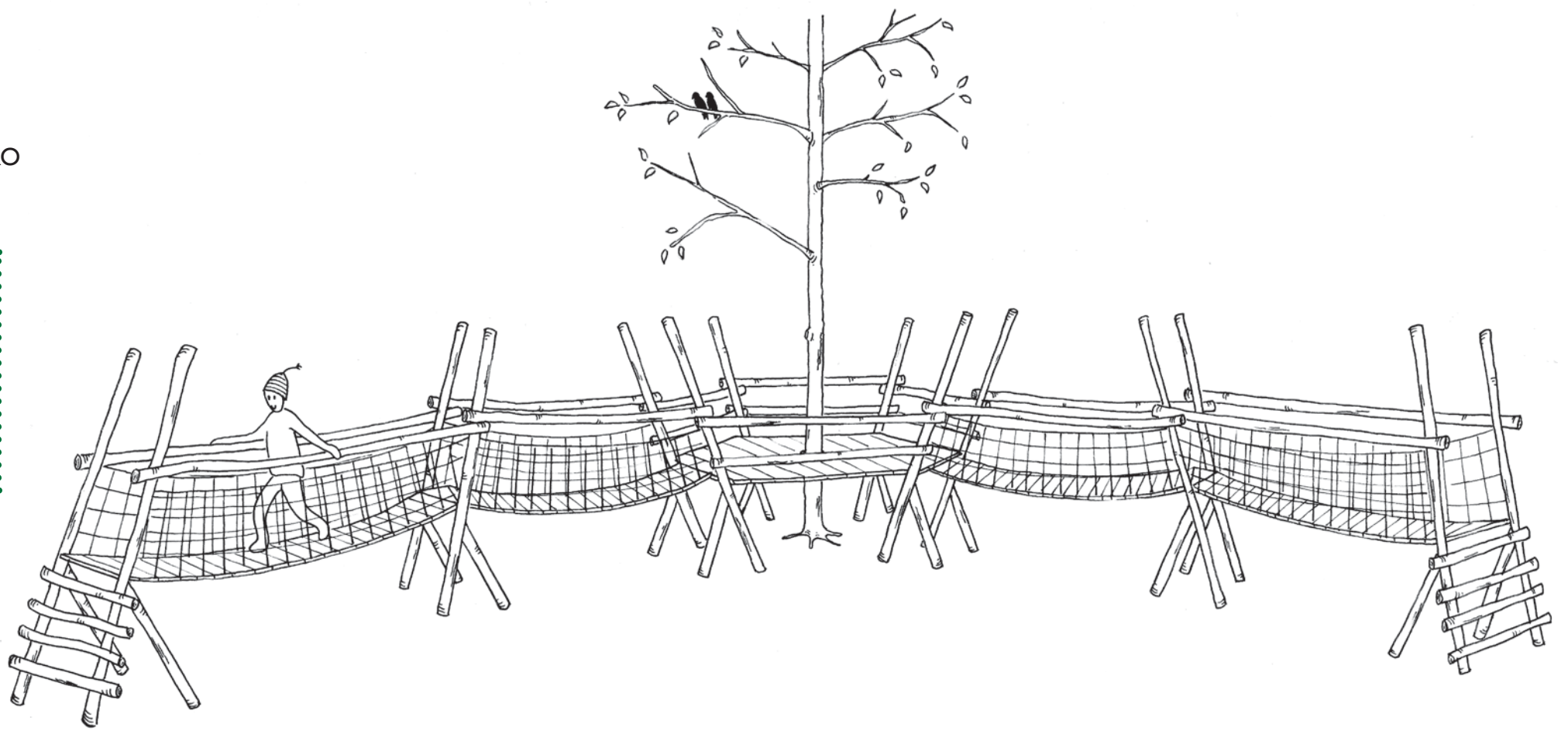
- I skogen finns också ett stort örnnäste med repstege.

► Inspiration och bild kommer från Naturcenter i anslutning till Himmelhøj i Vestamager, Köpenhamn.

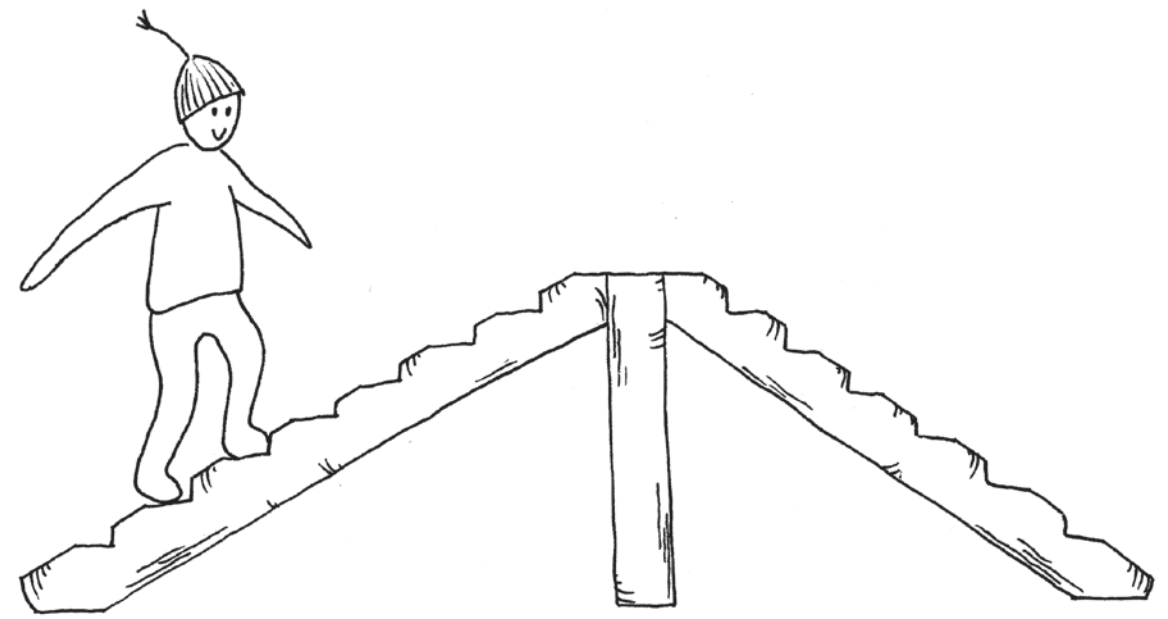
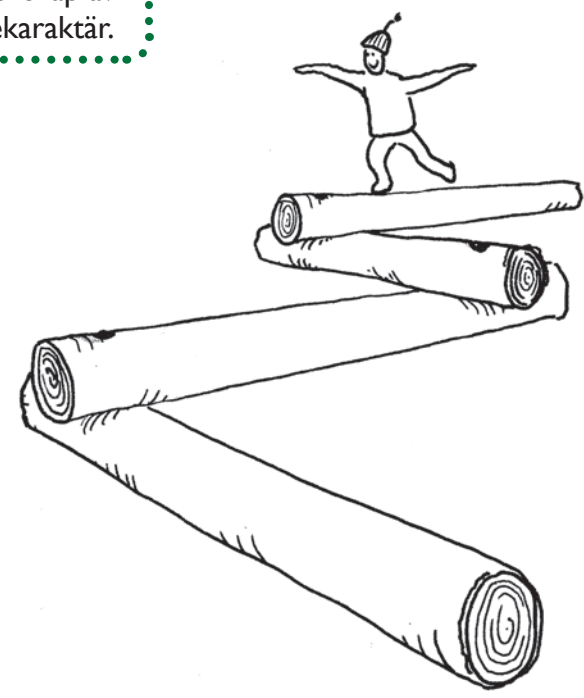
11. HÄNGBRO

En bit
ovanför
marken kan
man springa
på en hängbro.
I mitten av
den finns en
plattform runt
ett träd.

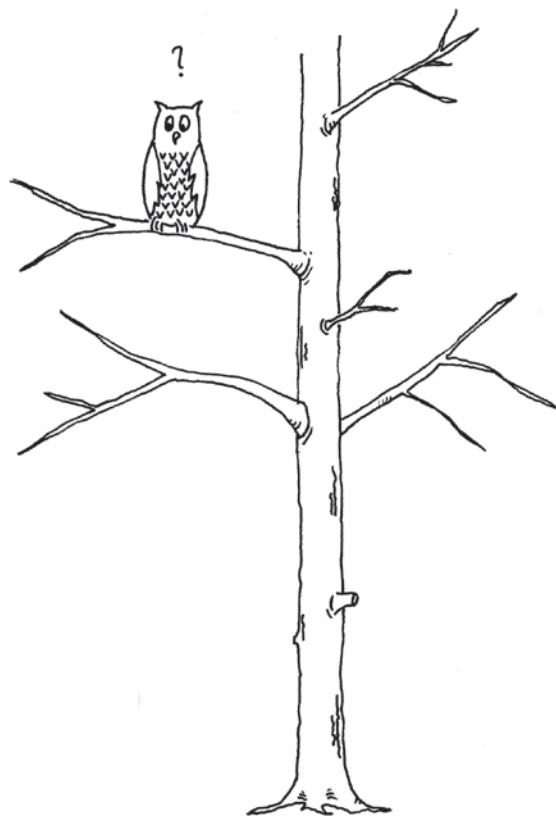
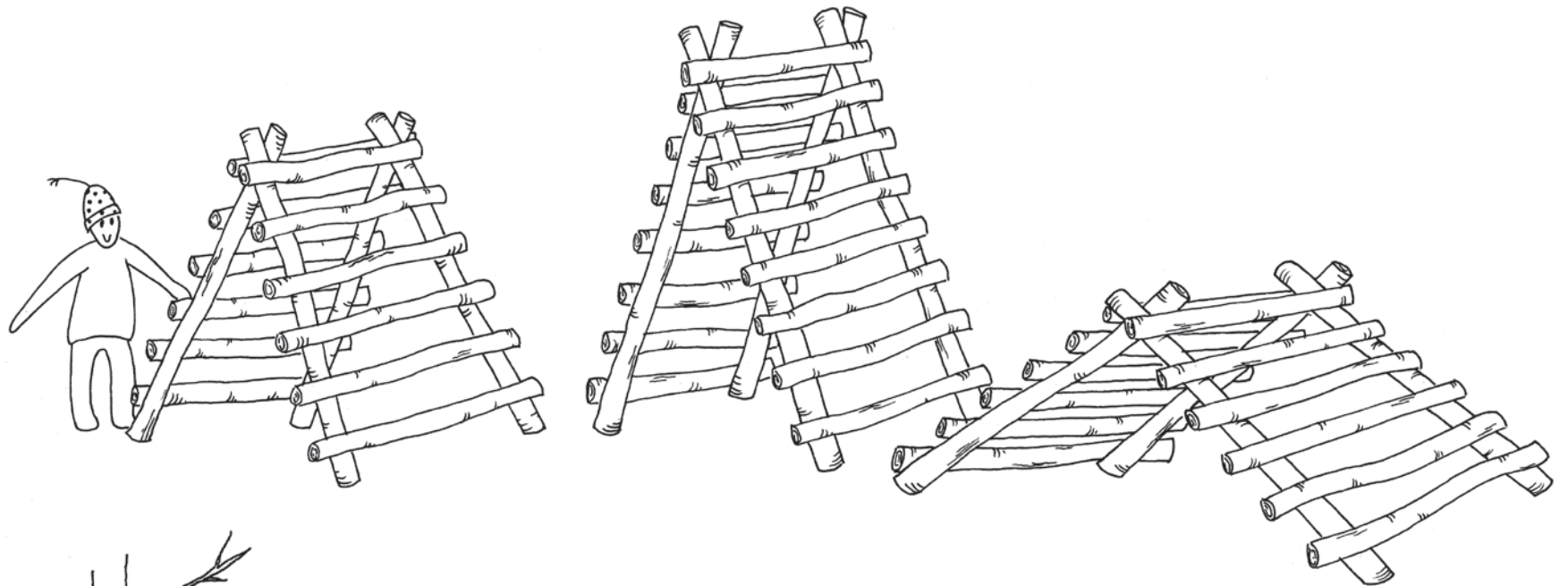
12. BALANS PÅ VINKLADE STOCKAR OCH STOCKTRAPPA

Upp och ner
över fler redskap av
hinderbanekaraktär.

13. STEGAR

Stegar av grova pinnar i olika höjder som går att klättra över eller krypa in under.

14. LJUDRÖR

När man kommer in i bokskogen möts man av mystiska rör som sticker upp ur marken. Ropar man i ett rör kommer ljudet ut ur ett annat rör en bit bort.

FRI LEK

15. LÖST MATERIAL

I slänten finns utrymme för fri lek och kojbygge med sånt som skogen har att erbjuda i form av pinnar, löv, grenar och stenar. Vid röjning i Skrylleskogen kan gärna en del av materialet forslas hit.

16. STUBBTRAPPA

Runt slänten löper en balansslinga av stockar som utgår uppifrån gläntan. I väster börjar den med en trappa av stubbar som är rolig att klättra uppför och nerför, men som också kan fungera som en plats i sig där man kan sitta på stubbarna och leka.

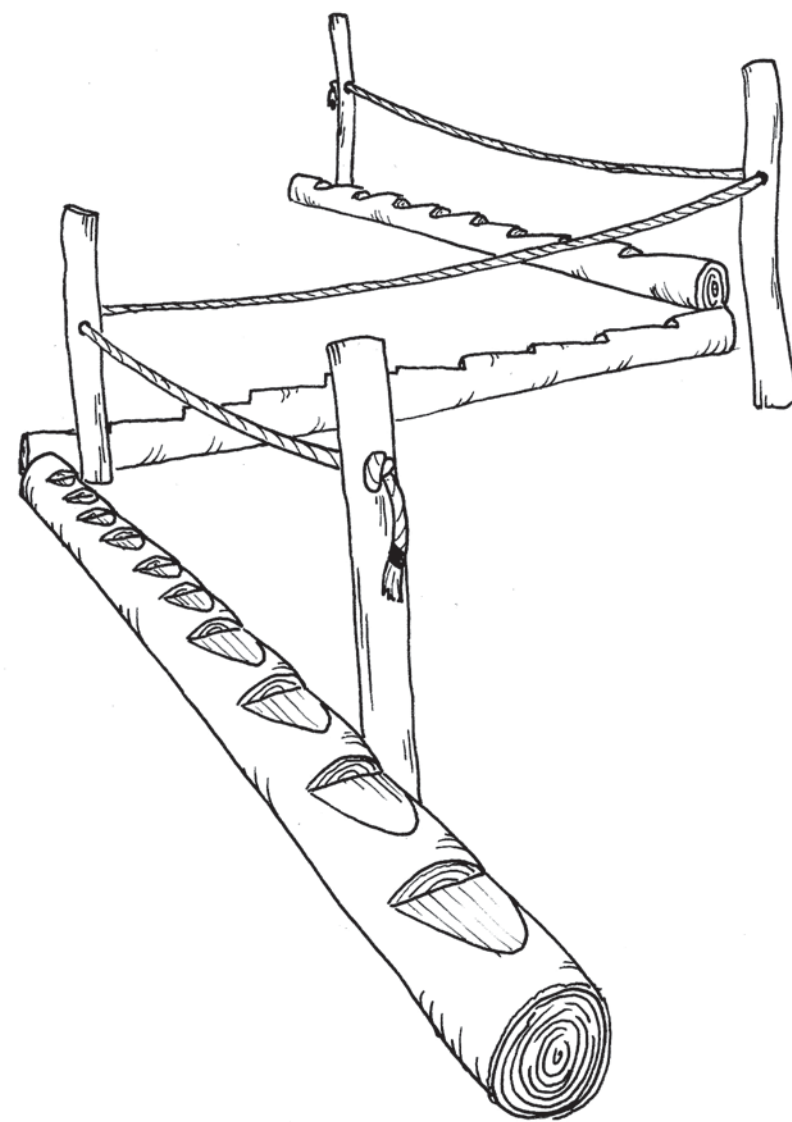
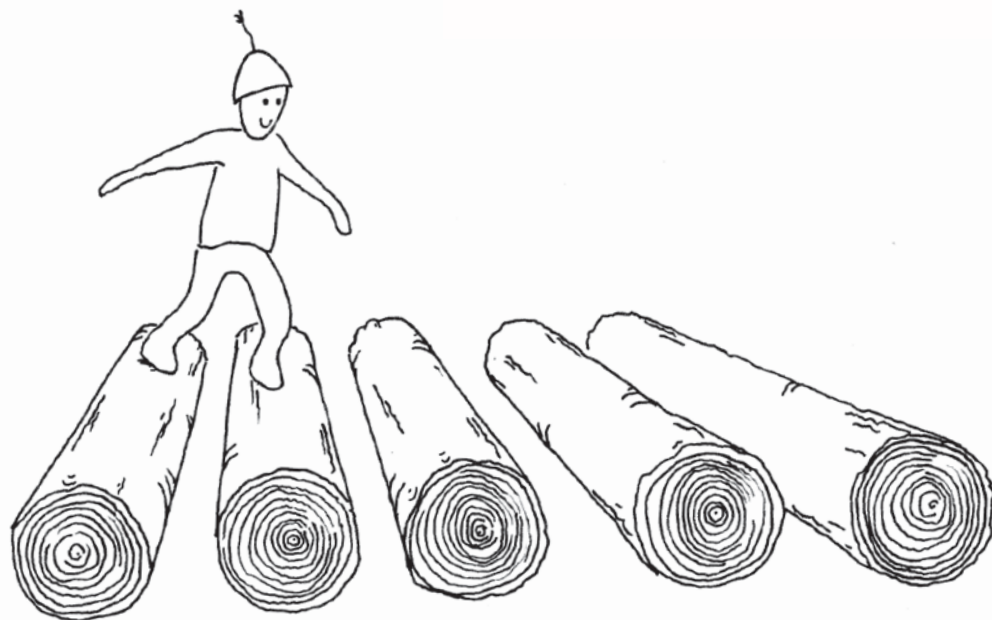

▲ Vy E (se illustrationsplan sidan 67), löv, pinnar och annat från skogen fungerar som lekmaterial.

◀ Vy F (se illustrationsplan sidan 67) stubbtrappa nedför slänten.

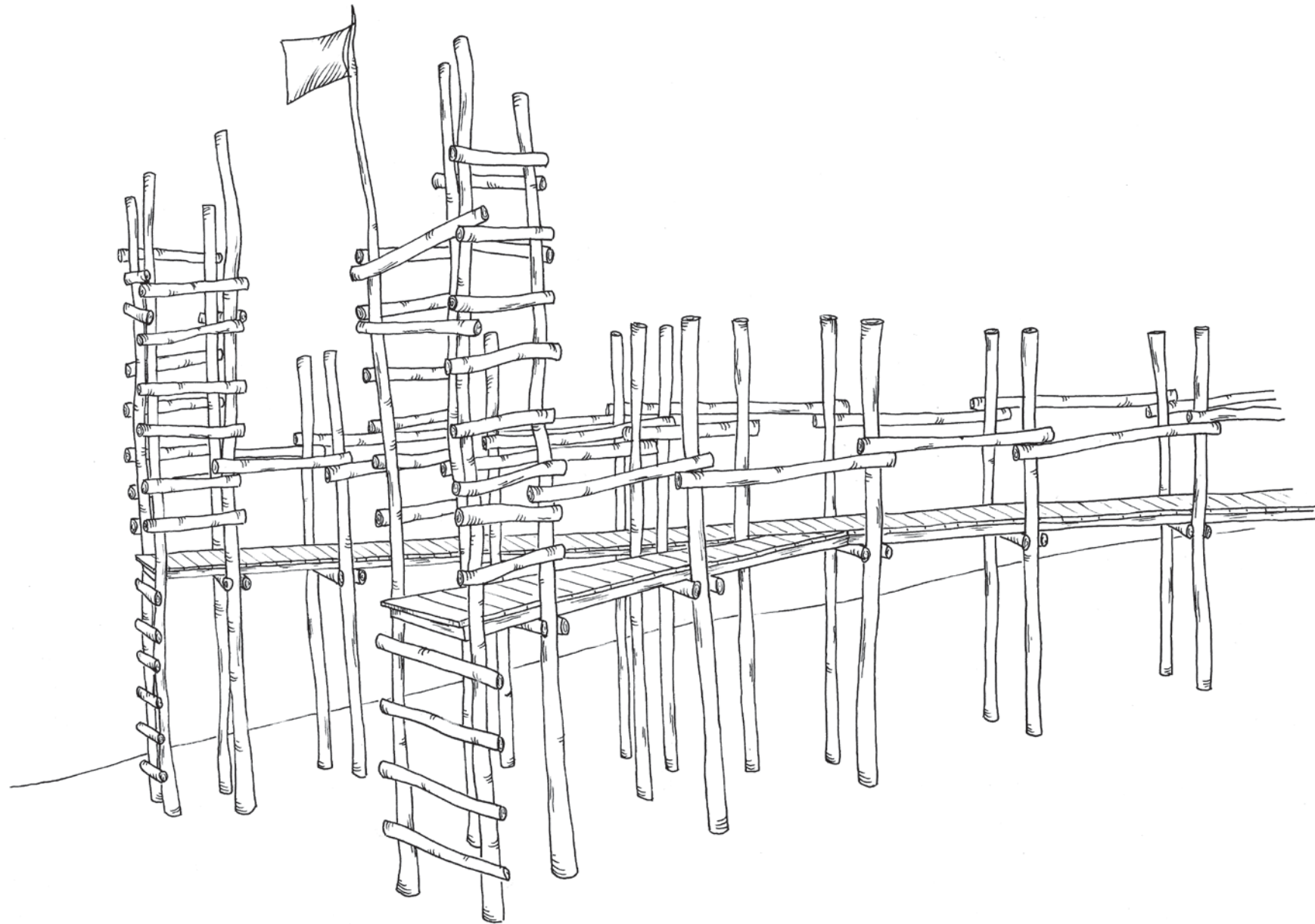
17. BALANS PÅ STOCKAR

Balansslingan runt slänten består huvudsakligen av stockar på längden och tvären. Där lutningen blir för stor fungerar stockar med uthuggna steg som en trappa.

18. TORN OCH BROAR

Ut från spången i gläntan leder sidospår ut över slänten och övergår i broar en bit över marken. Broarna avslutas med torn vilka man kan klättra ner från. Eller om man istället befinner sig i slänten kan klättra upp på och ta sig upp till gläntan.

◀ *Inspiration från Nimis.*

SLUTREFLEKTION

UTMANINGEN I ATT FÖRANKRA ETT FÖRSLAG I EN TEORI

Den huvudsakliga tanken med det här arbetet var att göra ett gestaltungsförslag till en naturlekplats i Skrylle friluftsområde. Som bakgrund till förslaget ville jag fördjupa mig i frågor som rör gestaltning av barns fysiska utomhus- och lekmiljöer och naturens betydelse för barn, för att på så sätt kunna förankra förslaget i något och kunna argumentera för det.

Jag tänkte mig i början av arbetet att det skulle finnas tydliga riktlinjer för hur miljöer för barn bör utformas vilket man nog kan säga att det delvis gör, åtminstone då det gäller säkerhet. När det gäller lekplatsens form och funktion verkar det istället något som har gått i trender beroende lite på vad forskningen angående barn har haft för fokus. Utvecklingen har gått från att barnen i stort sett levde på samma villkor som de vuxna, de vistades i samma miljöer och ingick i vardagen tillsammans med de vuxna, till att de började ses som en separat grupp som behövde speciella platser att vistas och leka på. Idag handlar diskussionen om att se barnen som egna individer och människor som har rätt att uttrycka sin egen åsikt om miljöerna de vistas i. Nu verkar trenden ligga på att undvika att göra lekplatser genom att bara placera ut redskap på en plats, utan istället skapa designade platser med dynamik och variation där temalekplatserna kan ses som exempel. Det har även pratats om att göra hela utemiljön lekbar (Råsmark m fl. 2008). Även om den tanken är god tror jag ändå att lekplatsen har en viktig funktion som mötesplats, både för barn och deras föräldrar. I vilket fall känns det som landskapsarkitekten har fått större ansvar i utformningen av lekplatser och att det i större utsträckning handlar om att skapa goda platser än vad det gjorde förr.

För att nämna några av de texter jag läst som haft betydelse för mitt gestaltungsförslag har exempelvis Fredrika Mårtessons *Landskapet i leken* (2004) varit värdefull läsning för att förstå hur barn leker i sin fysiska omgivning utomhus. Även Maria Kylin's doktorsavhandling *Från koja till plan* (2004) om barns egna platser har hjälpt mig förstå hur barn leker och vilka egenskaper de själva föredrar i sin omgivning. Likaså har Fjørtofts artiklar (2000, 2004) och Gunilla Halldéns *Naturen* som symbol för den goda barndomen varit in-

tressant för att sätta sig in i naturens betydelse för barn. För att få grepp om vad gestaltning för barn kan innebära har bland annat Halldéns (2003) tankar om barnperspektiv och barns perspektiv gett förståelse.

HUR GÖR MAN EN NATURLEKPLATS?

Jag trodde innan jag började med det här arbetet att naturlekplatsen som en typ av lekplats skulle finnas beskriven i litteraturen och därmed också vad som fanns för bakomliggande tankar och idéer för uppkomsten av den. Men då jag inte direkt hittade någon information om naturlekplatsen i litteraturen fick istället de platsbesök på olika referensplatser forma min definition av naturlekplatsen som en typ av lekplats. Det jag har läst och skrivit om naturens och landskapets koppling till barn och lek fick stå som en slags bakomliggande tanke och idé till naturlekplatsen och dess uppkomst.

Lekplatsen som plats har ofta varit föremål för kritik i den litteratur jag läst. Det har handlat mycket om att man bör göra lekplatsen till en faktisk plats genom att utnyttja befintlig terräng, placera redskap logiskt och att förutom att skapa spännande utmanande platser även se till att de är estetiskt tilltalande platser med rörelsedynamik och relationer mellan platser (Gunné 2005 s 18-19). Jag tror visst att barn har ett sinne för estetik men det är också intressant att läsa om hur barn, när de får välja platser själva, ofta väljer de lite bortglömda och ostädade platserna (Kylin 2010 s 177). Hur ska man då kombinera dessa två motsatser? Att göra naturlekplatser tror jag kan förena estetik med det lite ovärdade och oförutsägbara som ju automatiskt finns i naturen. Tillsammans med en designad form och en tydlig rörelse genom platsen kan den uppmana till lek och utforskande. Att ta till vara på fallna grenar, löv och annat som ligger löst i naturen och inte städa bort det skapar tillfälle för kreativitet och utforskande. Det blir liksom tillåtet att man stökar ner och bygger egna formationer vid sidan om de befintliga redskapen.

När man gör naturlekplatser i naturlika miljöer tror jag även att det är viktigt att ta tillvara på platsens befintliga egenskaper, så som topografi, vegetation och naturliga variationer på platsen. Detta för att skapa en plats som känns logisk och integrerad i den omkringliggande miljön. Däremot tror jag inte det är fel att föra in element som till viss del kan kännas främmande i naturen som exempelvis

starka färger eller material som inte uppfattas som naturliga. Man kan då i utformningen låta sig inspireras av naturen genom olika teman, som till exempel tornen på naturlekplatsen i Valbyparken i Köpenhamn. På samma sätt kan det också vara intressant att som i Himmelhøj i Köpenhamn använda sig av material som anses vara naturliga men i oväntade formationer. Det oväntade skapar liksom en extra dimension på platsen. Det som jag tycker är landskapsarkitektens huvudsakliga uppgift i detta är att skapa tilltalande och tydliga platser som inspirerar till nyfikenhet och lek.

Från att ha tänkt mig naturlekplatsen som en lekplats i naturen kan jag nu även se naturlekplatsen på det omvända sättet, som en lekplats som istället tar med sig naturen in i staden. Den kan fungera som ett viktigt element för barn städer och som ett komplement till den traditionella lekplatsen som jag får intrycket av att vara en ganska omodern företeelse. Den rådande trenden, att skapa tydliga platser för barn att vara på där man utgår från platsens befintliga egenskaper eller ett tema, tillåter även naturlekplatsen att passa in i staden.

ATT GESTALTA UR ETT BARNPERSPEKTIV

En annan sak som jag läst en del om under arbetet med det här examensarbetet har handlat om gestaltning ur barnperspektiv och barns perspektiv. En sak som grämde mig lite under arbetets gång, var frågan om det var möjligt att gestalta ur ett barnperspektiv utan att fråga barnen själva vad de tyckte. Jag har ju valt att inte göra några intervjuer med barn i det här arbetet. Det hade varit roligt och intressant att få ta del av barns egna reflektioner, kanske av någon mulleskoleklass som brukas vistas ute i Skrylle. Så här i efterhand kan jag tänka att det är en av det här arbetets svagheter, samtidigt som jag ändå känner att det är fullt möjligt att skapa platser som barn tycker om och som är bra för dem utan att intervjua dem. Jag tycker till exempel att jag fått ut mycket av att studera befintliga naturlekplatsers för- och nackdelar genom att försöka tänka genom ett barnperspektiv. Sedan tror jag även att det är viktigt att inte glömma att vår egen barndom. Bodil Rasmusson (1998) skriver att genom att vi själva varit barn tror att vi förstår barnens värld men att vi samtidigt hindras av våra vuxencentrerade tankar. Samtidigt säger Fredrika Mårtensson (Gunne 2005) att när vi formar lekplatser bör ta med oss våra egna starka lekupplevelser som hjälp att

väva ihop landskapet med leken. Jag tror att det ligger något i vad båda menar. Vill vi ta med oss något från våra egna starka lekminnen tror jag det är viktigt att komma ihåg hur vi tänkte och kände då, att försöka se det inifrån sig själv som barn. Inte bara ta för givet att allt vi gjorde som barn var bra och kul och därför fungerar lika bra idag.

NATUREN OCH BARNEN – DEN SJÄLVKLARA KOMBINATIONEN

Naturens goda inverkan på barn och på människor överhuvudtaget var på något sätt självklar från början, redan i mitt eget huvud och i litteraturen jag läst. Jag har inte någonstans läst motsatsen. Däremot kan man fråga sig varför det är så. Innan naturen som begrepp fanns så sågs ju naturen som något helt franskt från människan. Idag kopplas naturen och barn ihop på ett självklart sätt, och naturen fungerar som ett redskap och hjälp för barns inlärningsförmåga, koncentrationsförmåga och kreativitet samt håller dem friska och starka. Det är också intressant att läsa i Gunilla Halldéns antologi (2009) om när hon intervjuar äldre människor om deras barndom. Naturen blir där ett sätt för dem att minnas, något att relatera till även om de som barn inte tänkte på den speciellt mycket. När den finns där omkring en så blir den en självklar resurs, så självklar att vi inte ens tänker på det.

Även om det finns människor som säger sig ogilla natur och helst spenderar sitt liv innanför stadens murar så tror jag nog ändå man kan konstatera att naturen generellt sett är bra att vistas i. Den är helt enkelt tillräckligt spännande och fascinerande för oss människor, stora som små. Mycket ligger nog i oförutsägbarheten, och det faktum att den sköter sig själv och fungerar som bäst utan inverkan från människan. Det ger ro samtidigt som det triggas vår nyfikenhet och upptäckarlust. Även om vi för in den i staden eller besöker den på andra platser så är den värdefull. Kan en naturlekplats locka ut barn i naturen så är det bra.

Begreppet natur är ett mångtydigt begrepp och alla har nog sin egen bild av vad natur kan vara. Jag har valt att hålla begreppet öppet, natur kan vara så mycket och jag tycker egentligen inte att det spelar någon roll i det här sammanhanget, då natur i ordet naturlekplats kan handla både om en bit skapad natur inne i staden eller om

att utnyttja den befintliga naturens egenskaper i leken. Även om det var intressant att reda ut begreppet natur på en mer filosofisk nivå genom den litteratur jag läst så har det här arbetet handlat mer om att undersöka vilken påverkan naturen har på barn och deras lek.

FÖRSLAGET

Resultatet i det här arbetet är ett gestaltungsförslag till en naturlekplats i Skrylle friluftsområde. I det har jag velat skapa en plats för barn som är integrerad i den omkringliggande naturen och som lockar till lek och utforskande. Då mycket av naturen i Skrylle består av relativt ung skog av olika karaktärer kändes det viktigt att gå igenom olika alternativa platser för att hitta den plats som bäst motsvarade mina förväntningar på en plats med möjligheter till variation och olika sorters lek. Eftersom jag i början gick mycket efter Skryllegårdens önskemål om att naturlekplatsen skulle ligga nära Skryllegården för att den skulle vara lätt att använda för alla tittade jag mest på platser där. Vid ett senare tillfälle träffade jag personalen från Tekniska förvaltningen i Lund som istället tyckte att det fanns en poäng med att placera naturlekplatsen en bit bort från Skryllegården. Det fick mig att börja tänka igenom vem jag egentligen gjorde förslaget för. Beställarna, som i det här fallet var Skryllegården och Lunds kommun, barnen eller mig själv som landskapsarkitekt. Att lägga naturlekplatsen en bit bort från Skryllegården inne i skogen stämde ju överens med den bild av platsen som jag ju själv först hade. En plats med uppvuxen skog med mycket ”skogskänsla”. Men allt eftersom jag gick igenom den litteratur jag använt mig av i arbetet och besökte andra naturlekplatser kändes det inte lika viktigt att en naturlekplats skulle ha känslan av att ligga inne i en skog. Det som blev avgörande för valet av plats i slutändan var istället variationsrikedom i karaktär, topografi och vegetation vilket jag tänkte mig skulle gynna olika sorters lek och därmed även barnen. Att platsen för naturlekplatsen i slutändan blev gläntan, berodde mycket på att den hade mycket av det att erbjuda. Olika sorters vegetation, en sluttning och en öppen gräsyta. Men i det här fallet är ju även platsen för naturlekplatsen ett friluftsområde dit människor söker sig för att vistas i naturen. Därför kände jag nog ändå tillslut att det i det här fallet var bra att platsen låg en bit in i skogen, just för att känslan av natur skulle bli mer närvarande.

I förslaget har jag försökt att få in olika sorters lek, både mer funktionsstyrd och fysisk lek som den av hinderbanekaraktär och lek av mer fri karaktär som till exempel kojbygge. Men även lek av den sort som Fredrika Mårtensson (2004) och Eva Norén-Björn (1977) beskriver som sinnlig: känslor, ljud, pirr i magen och möjlighet att låta sig uppslukas av en aktivitet. Ljudrören och örnnästet i förslaget ska väcka nyfikenhet, på den hemliga platsen i kojungen ska man kunna ha känslan av att vara innesluten i ett rum av skog. Övrigt material som ljudrören i metall, eller starka färger som de i stocksbogen, hoppas jag ska fungera som övrigt utropstecken bland de andra föremålen som till största delen gjorda av trä vilket nog uppfattas som ett mer naturligt material. Det kändes även viktigt att binda ihop lekplatsens olika delar med en genomgående form och skapa ett ”flöde” igenom den. Vilket är något som Fredrika Mårtensson talar om i Nina Gunnes artikel (2005), där hon beskriver det som att skapa relationer mellan platser. Detta försökte jag uppnå genom spången som leder genom hela lekplatsen samt den sekundära slingan av föremålen och redskapen på platsen.

Något som jag däremot valt att inte ägnat lika mycket tid åt är riktlinjerna för säkerhet på lekplatser. Det kändes svårt i en miljö som detta där träden växer så högt och tätt som de har lust till. Jag har ändå till viss del haft det med mig i bakhuvudet när det har gällt avstånd och höjder på redskapen. Men som sagt har naturen själv inte tagit hänsyn till några riktlinjer om säkerhet och i den litteratur jag har studerat framhävs ju ofta naturen som en miljö som är bra för barn. Det har också känts lite svårt att beskriva dessa riktlinjer i förslaget eftersom det då genast hamnar på en mycket mer detaljerad nivå än den jag har valt att redovisa i det här arbetet.

En annan sak som jag i efterhand tycker skulle varit intressant att lägga mer fokus på är tillgänglighet. Eftersom naturlekplatsen ligger en bit in i skogen är ju tillgängligheten naturligt begränsad för rörelsehindrade barn. Men med hjälp av ledsagare tror jag ändå att det är fullt möjligt att ta sig ut till platsen via motionsspåret även om man exempelvis skulle vara rullstolsbunden. Spången som jag ju valt att låta börja redan ute vid motionsspåret gör det också möjligt att ta sig runt lekplatsen. Jag placerade även ljudrören i anslutning till spången för att de skulle kunna gå att använda utan att ta sig ner på marken. Det jag skulle kunnat jobba mer med är markens underlag och lättillgängliga redskap för att ännu mer kunna tillgäng-

lighetsanpassa platsen. Men på grund av tidsbrist och annat fokus har den biten fått hamna lite i skymundan, vilken efteråt kan kännas lite tråkigt då jag tycker att alla ska ha möjlighet att komma ut i skog och natur.

METODEN OCH PROCESSEN

De metoder jag använt mig av i arbetet är de som jag spontant känt verkat mest logiska och effektiva för att kunna göra ett förslag till en naturlekplats i Skrylle friluftsområde. Jag började arbetet med litteraturstudier parallellt som jag spenderade tid ute i Skrylle och besökte andra platser med naturlek. Det skapade förståelse för hur en naturlekplats kan se ut och användas samtidigt som jag fick kunskap om hur barn använder sin utemiljö och vad natur har för betydelse för dem och deras lek. Att besöka Skrylle och analysera olika platser för naturlekplatsens läge krävde mycket tid men kändes nödvändigt för ett bra resultat. Det var från början inte alls självklart var den skulle ligga men med tiden jag läste litteraturen och besökte exempelplatserna blev det mer och mer tydligt vad fokus skulle ligga. Trådarna tvinnades på något sätt samman och gjorde det möjligt för ett förslag att växa fram. Jag använde mig inte av någon speciell analysmetod utan undersökte det jag fann vara relevant. Till största delen handlade om analysera platsens fysiska förutsättningar och läge utifrån ett barnperspektiv och utifrån det jag läst om barn, landskapets betydelse för lek, utformning av lekplatser samt inspiration från de platser jag besökt med naturlek. Jag tror också att min egen känsla för platsen spelat stor roll. I början hade jag en del kontakt med personalen på Skryllegården, men eftersom de från början sa att de var intresserade av att se vad jag kom fram till utan för mycket påverkan från deras håll så avtog kontakten efter ett tag. Jag tänkte mig i början av arbetet att kontakten med dem skulle spela större roll för arbetet och att det skulle vara något som var intressant i sig, hur samarbetet med en beställare kan fungera, men istället kändes det efterhand viktigt att göra egna ställningstagande utifrån analyser, litteratur och studiebesök.

Den praktiska skissfasen i arbetet kom relativt sent eftersom det i början kändes svårt att komma igång innan jag fått grepp om plats och riktlinjer för gestaltningen. På ett sätt kanske det har varit en nackdel då jag inte har haft tid att testa så många olika idéer och lös-

ningar. Samtidigt kändes det nödvändigt att gå igenom den processen för att komma fram till ett förslag. Men genom den inspiration jag fick genom att besöka och analysera andra platser med naturlek så sattes ändå en skissprocess i huvudet igång i ett tidigt skede vilket gjort att idéer ändå till viss del fått prövas och mogna innan de hamnade på papper. Då det inte fanns något detaljerat kartunderlag på platsen att skissa på var jag också tvungen att inventera platsen på egen hand genom att mäta ut gränser, träd och topografi för att kunna upprätta en befintlig situationsplan i lämplig skala. Det var också något som tog en del tid men också något som var tvunget för att jag skulle kunna ta fram ett förslag.

Sammantaget känns alla delar i metoden relevanta och nödvändiga även om jag önskat mer tid till själva skissfasen.

SLUTORD

Slutligen vill jag säga att tiden med det här arbetet har gett mig inblick i för mig nya ämnen och begrepp vilket känns givande och viktigt inför rollen som landskapsarkitekt. Jag hoppas att få tillfälle att arbeta med barns utemiljöer även i framtiden och att trenden håller i sig, den där barns platser får lika stort fokus i gestaltningen som övriga platser i vår omgivning. Kanske kommer så småningom ett krav på att alla miljöer ska lekanpassas precis som kraven på handikappanpassning idag är en norm i gestaltningen av utemiljöer? I vilket fall behövs nog ett tänkande utanför ramen för den traditionella lekplatsen, vilket bekräftades en dag då jag besökte en lekplats med en väns fyraåriga dotter. Det mest intressanta på den platsen var enligt henne inte lekredskapen, utan en vattenränna tillsammans med planteringen av perenner och buskar vid sidan av.

REFERENSLISTA

LITTERATUR

- Andersson, I. (1993) För säkerhets skull. I: Norén-Björn, E., Mårtensson, F., Andersson, I. Uteboken. 121-133. Stockholm. Liber Utveckling AB.
- Andersson, P. (2009) Naturligt = bra? Funderingar över ett värdeladdat begrepp. I: Halldén, G. Naturen som symbol för den goda barndomen. Stockholm, Carlsson bokförlag.
- Barnombudsmannen. Hemsida. Barnkonventionen. [online]. (2011-01-19a) Tillgänglig: <http://www.barnombudsmannen.se/Adfinity.aspx?pageid=7864> [2011-09-20]
- Barnombudsmannen Hemsida. Om barnkonventionen. [online]. (2011-06-15b) Tillgänglig: <http://www.barnombudsmannen.se/Adfinity.aspx?pageid=55> [2011-09-20]
- Bengtsson, A. (1994). Min tid som stadsträdgårdsmästare. Serie: Stad och Land 125. Alnarp: Movium
- Bergnéhr, D. (2009). Natur, utomhusmiljö och den goda barndomen i tidningen Förskolan. I: Halldén, G. Naturen som symbol för den goda barndomen. Stockholm, Carlsson bokförlag
- Boverket, Stadsmiljöavdelningen (2000). Unga är också medborgare. Malmö
- Fjørtoft, I., Sageie, J. (2000). The natural environment as a playground for children Landscape description and analyses of a natural playscape. Landscape and Urban Planning. 48, 83-97.
- Fjørtoft, I. (2004). Landscape as Playscape: The effects of natural environments on children's play and motor development. Children, Youth and Environments. 14(2), 21-44.
- Gunne, N. (2005). Platsen leker med barnet. Arkitekten. Marsnumret, 16-21.
- Halldén, G. (2003) Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp. Pedagogisk forskning i Sverige. Årgång 8, nr 1-2, s 12-13.
- Halldén, G. (2009). Inledning. Barndomsminnen och naturminnen. Naturen som symbol för den goda barndomen. Stockholm, Carlsson bokförlag
- Hallemar, D. (2005). Lekplatser är sambandscentraler. Arkitekten. Marsnumret, 23-26.
- Hart, R. A. (1982). Wildlands for children: consideration of the value of natural environments in landscape planning. Landschaft + Stadt [online], 14, (1), 34-39. Tillgänglig: <http://web.gc.cuny.edu/che/cecg/documents/wildlands%20for%20children.pdf> [2011-09-13]
- Kylin, M. & Lieberg, M. (2001). Barnperspektiv på utemiljön. Nordisk arkitekturforskning. 14, (1), 73-65.
- Kylin, M. (2004). Från koja till plan. Doktorsavhandling. Sveriges Lantbruksuniversitet. Alnarp
- Kylin, M. (2010). Stadsplanerarens dilemma. I: Den lärande staden. 167-185. Umeå: Borea
- Lunds kommun. (2010). Broshyr. Välkommen till Skrylle.
- Länsstyrelsen i Skåne län. Hemsida[online] (u.å.) Tillgänglig: http://www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/naturreservat/lund/skrylle/Pages/_index.aspx [2011-10-10]
- Marhenke, Å., Lenninger, A., Olsson, T., Åkerblom, P. (2000). Risk för lek. Gröna Fakta 4/2000. Movium Alnarp.
- Mels, T. (2002). Nature, home, and scenery: the official spatialities of Sedish national parks. I: Environment and Planning D: Society and Space. 20, 135-154.
- Mårtensson, F. (2004) Landskapet i leken – En studie av utomhuslek på förskolegården. Doktorsavhandling. Sveriges

Lantbruksuniversitet. Alnarp

- Naturstyrelsen. Hemsida. [online] (u.å.) Tillgänglig: <http://www.naturstyrelsen.dk/Naturoplevelser/Beskrivelser/Hovedstaden/Vestamager/Himmelhoej/> [2011-10-05]
- Nebelong, H. Hemsida. Naturlegepladsen. [online] (u.å.) Tillgänglig: <http://www.sansehaver.dk/> [2011-10-05]
- Nicholson, S. (1971). How NOT to cheat with children – The theory of loose parts. Landscape architecture. 62, 30-34.
- Nilsson, N. (2003). Barnperspektiv på planeringen. Karlstad. IPA – Barns rätt till lek.
- Olsson Lieberg, T. (2006). Barn söker trygghet, spänning och utmaningar. Gröna fakta 8/2006. Movium Alnarp.
- Rasmusson, B. (1998). Stadsbarndom – Om barns vardag i en modern förort. Diss. Lund: Universitet
- Råsmark, C., Ehn Hillberg, M., Ejdeholm, L-M. (2008). Det är dags att riva lekplatsen. Uppsala nya tidning [online]. Tillgänglig: <http://www.unt.se/inc/print/det-aumlr-dags-att-riva-lekplatsen-205403-default.aspx> [2011-09-12]
- Skryllegården. Hemsida. Skrylleområdets historik. [online] (2011-09-22) Tillgänglig: <http://www.skryllegarden.se/historik.php#top> [2011-09-28]
- Skånes djurpark. Hemsida. Lek och bad. [online] (u.å.) Tillgänglig: <http://www.skanesdjurpark.se> [2011-12-01]
- Sörlin, S. (2006) Vildmark som kultur. I: Johansson, E. Mångnatur – friluftsliv och natursyn i det mångkulturella samhället. 33-38. Tumba. Mångkulturellt centrum Naturvårdsverket.
- Titman, W., (1994). Special Places, Special People. The hidden Curriculum of School Grounds. WWF UK (World Wide Fund For Nature)/Learning Through Landscapes. Godalming, Surrey, UK.

- Vilks, L. Blogg. Kategori: Nimis. [online] senast ändrad 2011-10-16. Tillgänglig: <http://www.vilks.net/category/nimis/> [2011-10-17]

MUNTLIGA KÄLLOR

- Engberg, S. Indentent på Skryllegården mellan (datum). Samtal 2011-09-27

BILDER

Samtliga fotografier och illustrationer är gjorda av författaren om inte annat anges i anslutning till bilden.

Fotografierna på sidan 19 kommer från serien Stad och Land nr 25, "Min tid som stadsträdgårdsmästare" av Arvid Bengtsson. Bilden publiceras med samtycke med Titti Olsson, reaktions- och kommunikationsansvarig SLU Movium.

Fotografierna på sid 20 publiceras med samtycke av Ann-Sofi Högborg, Svenska Landskap.